

БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
ЯАМ

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

ASIAN
DEVELOPMENT
BANK

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨВ

СУУРЬ, БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛЫН ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

НИЙГЭМ СУДЛАЛ

АНХДУГААР ХЭВЛЭЛ

УЛААНБААТАР 2021

БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
ЯАМ

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

ASIAN
DEVELOPMENT
BANK

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨБ

СУУРЬ, БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛЫН ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

НИЙГЭМ СУДЛАЛ

АНХДУГААР ХЭВЛЭЛ

УЛААНБААТАР 2021

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Эрх зүйн баримт бичгүүд	8
Боловсролын үнэлгээ	18

СУУРЬ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. VII АНГИ

1.1. VII ангийн Нийгэм судлал хичээлийн суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	23
1.2. VII ангийн үнэлгээний нэгж, суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	23
1.2.1. Үнэлгээний нэгж 1. Хувь хүн ба нийгэм	24
1.2.2. Үнэлгээний нэгж 2. Хувь хүн ба соёл	27
1.2.3. Үнэлгээний нэгж 3. Хувь хүн ба эдийн засаг	28
1.2.4. Үнэлгээний нэгж 4. Хувь хүн ба хууль	31
1.2.5. Үнэлгээний нэгж 5. Нийтийн удирдлага	33

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. VIII АНГИ

2.1. VIII ангийн Нийгэм судлал хичээлийн суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	35
2.2. VIII ангийн үнэлгээний нэгж, суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	35
2.2.1. Үнэлгээний нэгж 1. Хувь хүн ба нийгэм	37
2.2.2. Үнэлгээний нэгж 2. Хувь хүн ба соёл	38
2.2.3. Үнэлгээний нэгж 3. Хувь хүн ба эдийн засаг	40
2.2.4. Үнэлгээний нэгж 4. Хувь хүн ба хууль	42
2.2.5. Үнэлгээний нэгж 5. Нийтийн удирдлага	44

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. IX АНГИ

3.1. IX ангийн Нийгэм судлал хичээлийн суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	46
3.2. IX ангийн үнэлгээний нэгж, суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	46
3.2.1. Үнэлгээний нэгж 1. Хувь хүн ба нийгэм	48
3.2.2. Үнэлгээний нэгж 2. Хувь хүн ба соёл	49
3.2.3. Үнэлгээний нэгж 3. Хувь хүн ба эдийн засаг	51
3.2.4. Үнэлгээний нэгж 4. Хувь хүн ба хууль	53
3.2.5. Үнэлгээний нэгж 5. Нийтийн удирдлага	54

БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. X АНГИ

1.1. X ангийн Нийгэм судлал хичээлийн суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	57
1.2. X ангийн үнэлгээний нэгж, суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	58
1.2.1. Үнэлгээний нэгж 1. Нийгэм, нийгмийн харилцаа нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа	58
1.2.2. Үнэлгээний нэгж 2. Соёл	60
1.2.3. Үнэлгээний нэгж 3. Эрх зүй	61
1.2.4. Үнэлгээний нэгж 4. Эдийн засаг	64
1.2.5. Үнэлгээний нэгж 5. Улс төр	67
1.2.6. Үнэлгээний нэгж 6. Олон улсын харилцаа	70

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. XI АНГИ

2.1. XI ангийн Нийгэм судлал хичээлийн суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	73
2.2. X ангийн үнэлгээний нэгж, суралцахуйн үр дүн, шалгуур, гүйцэтгэлийн түвшин	74
2.2.1. Үнэлгээний нэгж 1. Нийгэм, нийгмийн харилцаа	74
2.2.2. Үнэлгээний нэгж 2. Соёл	78
2.2.3. Үнэлгээний нэгж 3. Эрх зүй.....	81
2.2.4. Үнэлгээний нэгж 4. Эдийн засаг	84
2.2.5. Үнэлгээний нэгж 5. Улс төр.....	88
2.2.6. Үнэлгээний нэгж 6. Олон улсын харилцаа	91

МЭНДЧИЛГЭЭ

**Эрхэм баян-эрдэм мэдлэгийг түгээн
дэлгэрүүлэгч эрдэмтэн багш нар аа!**

Хурдацтай хувьсан өөрчлөгдөж буй өнөөгийн нийгэмд зохицон амьдрах хувь хүний эрэлтийг нийгмийн хэрэгцээтэй уялдуулан хөгжүүлэхэд дэлхийн улс орнууд ихээхэн анхаарч, боловсролын тогтолцоогоо улам бүр боловсронгуй болгож байна.

Сургалтын хөтөлбөрт суралцагчийн суралцах чадварын хөгжил, шинжлэх ухааны мэдлэг, ойлголтын эзэмшилт, аливаа зүйлийг судлах сонирхол, идэвх зүтгэлд гарч буй ахиц амжилтыг үнэлэхээр үнэлгээний зорилтыг тодорхойлсон бөгөөд суралцагчийн үнэлгээний журамд “үнэлгээ нь шалгуурт суурилсан” байхаар заасан.

Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2021 оны “Шалгуур үзүүлэлт батлах тухай” А/180 дугаар тушаалаар ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуурыг боловсролын түвшин, анги, хичээл бүрээр сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнд нийцүүлэн боловсруулж, баталлаа.

Энэхүү шалгуур үзүүлэлт батлагдсанаар суралцагчийн ахиц амжилтыг ижил шалгуураар үнэлэх /суралцагчдын ялгаатай байдлыг тодорхойлох/, хичээлийн бэлтгэлийг чанартай хангах /нэгж, ээлжит хичээлийн төлөвлөлт хийх/ зэрэг багш, суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагчийн хамтын ажиллагааг сайжруулах, эргэх холбоотой ажиллах боломж бүрдэх юм.

Оюунлаг, чадварлаг, бүтээлч шинэ эриний “Монгол хүн” бүтээх гол цөм, тулах цэг нь болсон багш, боловсролын ажилтан та бүхэнд эрүүл энх, амжилт бүтээлийн дээдийг хүсэн ерөөе.

Энэхүү гарын авлагыг боловсруулахад оролцсон эрдэмтэн багш, судлаач нар болон техникийн дэмжлэг үзүүлсэн Азийн Хөгжлийн банкны “Эдийн засгийн үед боловсролын чанар, хүртээмжийг сайжруулах төсөл”, Дэлхийн банкны “Бага боловсролын шинэчлэл” төслийн хамт олонд талархал илэрхийлье.

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ

Лувсанцэрэнгийн ЭНХ-АМГАЛАН
Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд

МЭНДЧИЛГЭЭ

Боловсролын үнэлгээний тогтолцоог боловсронгуй болгох үйлсэд оюун ухаан, хүч хөдөлмөрөө зориулан ажиллаж байгаа эрдэмтэн багш, боловсролын ажилтан, судлаачид та бүхнийхээ энэ өдрийн амар амгаланг айлтгая.

Суралцагчдад хаана, ямар орчинд суралцаж байгаагаас үл хамааран ижил шалгуур, ижил арга, аргачлалаар сурлагын амжилт, ахицаа бодитой тодорхойлуулах хэрэгцээ ямагт байдаг. Суралцагчийн эзэмшсэн мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшлийг бодитой, шинжлэх ухаанчаар үнэлж дүгнэн үнэлгээний үр дүнг сургалтын үйл ажиллагаанд үр нөлөөтэйгээр хэрэглэх нь манай орны төдийгүй дэлхийн улс орнуудын багш нарт ч сорилт хэвээр байна.

2018 онд БСШУС-ын (хуучнаар) сайдын А/425 дугаар тушаалаар баталсан “Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-д суралцагчийн үнэлгээг шалгуурт суурилсан бөгөөд суралцагчийн сурах хүсэл эрмэлзэл, сурлагын ахиц, амжилтыг дэмжиж, тэднийг хөгжүүлэхэд чиглэсэн байхаар тодорхойлсон нь дээрх хэрэгцээ, шаардлагыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Үнэлгээний шалгуур нь хичээл, сургалтын үр дүнд суралцагчийн юу мэддэг, юу чаддаг, яаж хийж хэрэглэх ёстойг тодорхойлж өгсөн суралцахуй, багшлахуйн ач холбогдолтой “үнэлгээний гол хэрэгсэл” юм. Багш та үнэлгээний шалгуурыг сургалтын үйл ажиллагаанд бүтээлчээр хэрэглэснээр суралцагчийн гүйцэтгэлд тулгуурлан сурлагын амжилт, ахиц, өөрчлөлтийн талаар бодитой, үр нөлөөтэй үнэлэлт, дүгнэлт хийж тэдэнд ямар дэмжлэг, хэрхэн үзүүлэхээ тодорхойлох бүрэн боломж бүрдэнэ.

Боловсролын үнэлгээний төв нь хичээл тус бүрээр эрдэмтэн, багш, судлаачдын баг бүрдүүлэн хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуурыг боловсролын түвшин, судлагдахуун бүрээр үнэлгээний нэгжийн түвшинд анх удаагаа боловсруулж та бүхний гар дээр хүргэж байна.

Үнэлгээний шалгуурыг олон улсын түвшинд боловсролын үнэлгээ, тэр дундаа суралцагчийн үнэлгээ, үнэлгээний шалгуур чиглэлээр баримталж буй онол, үзэл баримтлалд тулгуурлан өөрийн орны сургалтын хөтөлбөр, багшлахуй, суралцахуйн онцлогийг харгалзан боловсруулсан.

Боловсролын үнэлгээний тогтолцоог сайжруулахад үнэтэй хувь нэмэр оруулах эрхэм багш та бүхний үйлс нь улам өөдөө байж, боловсролын хөгжлийн төлөө сэтгэл, зүтгэл нэгдэн урагшилна гэдэгт итгэл дүүрэн байгаагаа илэрхийлье.

БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨВ

Лхагвасүрэнгийн ГАНБАТ
Захирал

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН,
СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ТУШААЛ

Захиргааны хэм хэмжээний
актын улсын нэгдсэн санд
~~2018~~ оны ~~02~~ сарын ~~23~~-ны
өдрийн ~~3967~~ дугаарт бүртгэв.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ,
СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
САЙДЫН ТУШААЛ

2018 оны 06 сарын 29 өдөр

Дугаар А/425

Улаанбаатар хот

Журам шинэчлэн батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэг, Бага, дунд боловсролын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1, 9.2, 9.3 дахь хэсэг, Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3 дугаар бүлгийн 3.2.9 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. “Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ыг хавсралтаар баталсугай.

2. “Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам”-ыг 2018-2019 оны хичээлийн жилээс эхлэн өмчийн бүх хэлбэрийн бага, суурь, бүрэн дунд боловсрол эзэмшүүлэх сургалтын байгууллагад мөрдсүгэй.

3. Энэхүү журмыг албан бус сургалтын дүйцсэн хөтөлбөрөөр суралцаж буй суралцагчдыг үнэлэхэд баримталсугай.

4. Энэхүү тушаалаар батлагдсан журмын хэрэгжилтийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж ажиллахыг Ерөнхий боловсролын бодлогын газар /Г.Ням-Очир/, Боловсролын үнэлгээний төв /Ж.Ган-Эрдэнэ/, нийслэлийн Боловсролын газар, аймгуудын Боловсрол, соёл, урлагийн газарт тус тус даалгасугай.

5. Журмыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг жил бүр улсын төсөвт тусгаж ажиллахыг Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газар /Х.Галсанхүү/, Боловсролын үнэлгээний төв /Ж.Ган-Эрдэнэ/-д тус тус үүрэг болгосугай.

6. Журам шинэчлэн батлагдсантай холбогдуулан Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын 2013 оны “Журам, загвар шинэчлэн батлах тухай” А/309 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон чанарын үнэлгээний журам”-ыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

САЙД

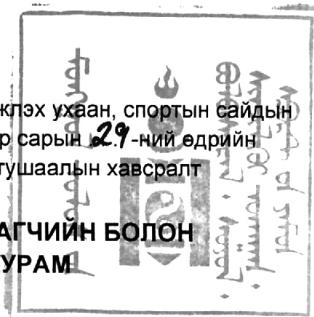

Ц.ЦОГЗОЛМАА

0001553

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын
2018 оны 06 дугаар сарын 29-ний өдрийн
А/425 дугаар тушаалын хавсралт

ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛИЙН СУРАЛЦАГЧИЙН БОЛОН СУРГАЛТЫН ЧАНАРЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Өмчийн бүх хэлбэрийн ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн мэдлэг, чадварын ахиц амжилт, үр дүн, төлөвшлийг үнэлж, дүгнэх, хөндлөнгийн хяналт, чанарын үнэлгээ хийхэд энэхүү журмыг баримтална.

1.2. Суралцагчийн үнэлгээ нь сурлагын ахиц, амжилтыг үнэлж, сургалтын арга хэлбэр, зохион байгуулалтад тохируулга хийх; анги дэвших болон сургууль төгсөх шалгалт /цаашид "улсын шалгалт" гэх/ нь сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үр дүнг үнэлж, сургуулийн үйл ажиллагаа, багшийн арга зүй, ур чадварыг сайжруулах; чанарын үнэлгээ нь боловсролын чанар, үр дүнг тодорхойлж, бодлого, төлөвлөлтийг боловсронгуй болгоход тус тус чиглэнэ.

Хоёр. Үнэлгээнд баримтлах зарчим

2.1. Үнэлгээ нь шударга, бодитой, хөндлөнгийн нөлөөллөөс ангид, шалгуурт суурилсан, суралцагчийн сурах хүсэл эрмэлзэл, сонирхол, ур чадвар, ахиц, амжилтыг дэмжсэн, урамшуулах, хөгжүүлэхэд чиглэсэн байх;

2.2. Үнэлж дүгнэх үйл ажиллагаа нь зорилготой, сургалтын хөтөлбөрт нийцсэн, суралцагчийн нас, сэтгэхүй, хөгжлийн ялгаатай байдал, онцлог хэрэгцээг харгалзсан, агуулга, хэлбэр нь уян хатан, багш, суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагчид ойлгомжтой, нээлттэй, ил тод байх;

2.3. Анги дэвших болон улсын шалгалтын сэдэв, даалгавар нь танин мэдэхүйн түвшинд нийцсэн, тохирц, найдварыг шалгасан, нууцлалыг хадгалсан, шалгуулагчдыг хүндэтгэсэн, найдвартай байх.

Гурав. Суралцагчийн мэдлэг, чадвар, төлөвшлийн үнэлгээ

3.1. Суралцагчийн үнэлгээ нь тэдний эзэмшсэн мэдлэг, чадварын ахиц, төлөвшил, хандлагын өөрчлөлтийг тооцох, сургууль, багшийн үйл ажиллагааг үнэлж, дүгнэх, сургалтын чанар, үр дүнг сайжруулахад чиглэнэ.

3.2. Суралцагчийн үнэлгээ нь оношлох, явцын, үр дүнгийн гэсэн төрөлтэй байх бөгөөд үнэлгээ нь шалгуурт суурилсан байна.

3.3. "Шалгуурт суурилсан үнэлгээ" нь суралцагчийн амжилтын түвшинг хүрэх үр дүнтэй харьцуулан үнэлэхэд чиглэнэ.

3.4. Хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуурыг боловсролын түвшин, анги, хичээл бүрээр боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага, боловсролын үнэлгээний байгууллага хамтран боловсруулж, батална.

3.5. Оношлох үнэлгээ нь хичээлийн жилийн эхэнд эсвэл нэгж хичээл, бүлэг сэдэв эхлэхийн өмнө суралцагчийн мэдлэг, чадварын түвшинг тандах зорилгоор хийх үнэлгээ байна. Оношлох үнэлгээг ажиглалт, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, асуулт, сорил, судалгаа гэх мэт хэлбэрээр хийнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

3.6. Явцын үнэлгээ нь суралцахуйг дэмжих, сайжруулах зорилгоор хичээл, сургалтын явцад тогтмол хийх үнэлгээ байна.

3.7. Явцын үнэлгээг хичээлийн явцад суралцагчийн суралцах үйлийг дэмжихэд чиглэсэн ажиглалт, асуулт, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, бие даах ажил, рубрик, суралцагчийн өөрийн болон бусад суралцагчийн үнэлгээ гэх мэт арга, хэлбэрээр багш хийнэ. Явцын үнэлгээг сургалтын баримт бичиг /багшийн журнал/-т стандарт бус тэмдэглэгээгээр тэмдэглэж болно.

3.8. Үр дүнгийн үнэлгээг сурлагын амжилтын үр дүнг хэмжих зорилгоор бүлэг сэдвийн төгсгөл болон хагас жил /II улирлын төгсгөл/, хичээлийн жилийн эцэс /IV улирлын төгсгөл/-т хийнэ. Анги дэвших, улсын шалгалт нь үр дүнгийн үнэлгээ байна.

3.9. Үр дүнгийн үнэлгээг аман болон бичгийн шалгалт, сорил, туршилт, судалгааны ажил, тайлан, төсөлт ажил, илтгэл, эссэ, бүтээл, биечлэн хийж гүйцэтгэх зэрэг хэлбэрээр хийнэ.

3.10. Суралцагчийн мэдлэг, чадвар, төлөвшлийн ахиц амжилт, өөрчлөлтийг үнэлэхэд I, II ангид оношлох болон явцын үнэлгээ, III-XII ангид оношлох, явцын, үр дүнгийн үнэлгээний төрлийг ашиглана.

3.11. Үр дүнгийн үнэлгээ нь тухайн хичээл, судлагдахууны агуулгын хүрээнд дараах 8 түвшинтэй байна.

Түвшин	Үнэлгээ, хувиар	Үнэлгээний түвшний шалгуур
VIII	90-100	- Шинжлэх ухааны юмс үзэгдэл, нэр томьёо, ухагдахуун, хууль зарчим, зүй тогтлыг бүрэн ойлгож, шинжлэх ухааны үг хэллэг ашиглан аливаа асуудлыг тайлбарлах, тодорхойлох, үнэлэлт дүгнэлт өгөх, санал гаргах түвшинд эзэмшсэн - Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо асуудал шийдвэрлэх, мэдээлэл боловсруулах ямар ч нөхцөлд хэрэглэдэг - Таамаглал /асуудал, асуулт/ дэвшүүлэн шинжлэн судлах үйлээ төлөвлөдөг - Асуудал шийдвэрлэх, мэдээлэл боловсруулах оновчтой аргыг сонгон хэрэглэдэг - Асуудал, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, эргэцүүлэн бодож дүгнэлт гаргадаг, түүнийгээ шинжлэх ухааны үүднээс оновчтой илэрхийлдэг
VII	80-89	- Шинжлэх ухааны юмс үзэгдэл, нэр томьёо, ухагдахуун, зарчим, хууль, зүй тогтол, хоорондын хамаарлыг ойлгож эзэмшсэн - Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо танил бус нарийн төвөгтэй нөхцөлд хэрэглэдэг - Таамаглал /асуудал, асуулт/ дэвшүүлэн шинжлэн судлах үйлээ төлөвлөдөг - Асуудал шийдвэрлэх, мэдээлэл боловсруулах оновчтой аргыг сонгодог - Асуудал, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, эргэцүүлэн бодож дүгнэлт гаргадаг, түүнийгээ оновчтой илэрхийлдэг
VI	70-79	- Шинжлэх ухааны юмс үзэгдэл, нэр томьёо, ухагдахуун, зарчим, хууль зүй тогтлыг ойлгосон - Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо танил төвөгтэй нөхцөлд хэрэглэдэг - Таамаглал /асуудал, асуулт/ дэвшүүлж, шинжлэн судлах үйлийг зааврын дагуу төлөвлөдөг - Асуудлыг шийдвэрлэх, мэдээллийг боловсруулах тохирох аргыг сонгон хэрэглэдэг - Асуудал, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, эргэцүүлэн бодож дүгнэлт гаргадаг
V	60-69	- Шинжлэх ухааны нэр томьёо, ухагдахуун, зарчим, хуулийг ойлгосон - Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо шинэ нөхцөлд зааврын дагуу хэрэглэдэг - Таамаглал /асуудал, асуулт/ дэвшүүлж, шинжлэн судлах, төлөвлөхөд оролцдог - Асуудал шийдвэрлэх, мэдээлэл боловсруулах тохирох аргыг сонгодог - Асуудал, мэдээллийг эргэцүүлэн бодож, гол санааг илэрхийлдэг
IV	50-59	- Шинжлэх ухааны нэр томьёо, ухагдахуун, зарчмыг бүрэн ойлгосон. - Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо танил нөхцөлд хэрэглэдэг - Асуулт асуух, асуудал таамаглал дэвшүүлж, шинжлэн судлах үйлд оролцдог. - Асуудал шийдвэрлэх, мэдээлэл боловсруулах аргыг сонгон хэрэглэхийг хичээдэг. - Асуудал, мэдээллийг эргэцүүлэн бодож, санал бодлоо энгийн байдлаар илэрхийлдэг

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

III	40-49	• Шинжлэх ухааны нэр томьёо, ухагдахуун, зарчмыг ойлгох, тайлбарлах түвшинд эзэмшсэн • Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо танил, хялбар нөхцөлд хэрэглэдэг • Бусдын дэмжлэгтэй, зааврын дагуу хялбар асуудлыг шийдвэрлэдэг • Асуулт асууж, таамаглал дэвшүүлдэг
II	30-39	• Шинжлэх ухааны нэр томьёо, ухагдахууныг таних, нэрлэх, цээжлэх түвшинд эзэмшсэн • Эзэмшсэн мэдлэг ойлголтоо заавар, аргачлалын дагуу ашигладаг
I	0-29	• Шинжлэх ухааны нэр томьёо, ухагдахууныг таних, нэрлэх түвшинд эзэмшсэн

3.12. I-II ангид суралцагчийн тухайн хичээлийн жилд хүрсэн үр дүнг явцын үнэлгээнд үндэслэн анги удирдсан багш дүгнэн хувийн хэрэгт бичиж, эцэг эх, асран хамгаалагчид танилцуулна.

3.13. III-XII ангийн суралцагчийг бүлэг сэдвийн төгсгөлд, хичээлийн жилийн II, IV улирлын эцэст тус тус багш үнэлнэ. Энэхүү үнэлгээний үр дүн /хувь/-г ангийн журналд тэмдэглэнэ. IV улирлын эцэст хийсэн үнэлгээ /хувь/ нь жилийн эцсийн дүн байна.

3.14. III-XII ангийн жилийн эцсийн дүн болон анги дэвших, улсын шалгалтын дүнг ангийн журнал, суралцагчийн хувийн хэрэгт анги удирдсан багш тус тус тэмдэглэнэ.

3.15. Тусгай хэрэгцээт боловсролын сургалтын төлөвлөгөө, хөтөлбөрөөр суралцаж буй суралцагчийг тухайн төлөвлөгөө, хөтөлбөрт нийцсэн шалгуураар үнэлнэ. Шалгуурыг боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага, боловсролын үнэлгээний байгууллага хамтран боловсруулна.

3.16. Хөгжлийн бэрхшээлийн онцлог, суралцах чадамжид суурилсан ганцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөө, хөтөлбөрөөр суралцаж буй суралцагчийн хөгжлийн ахиц, өөрчлөлтийг явцын үнэлгээгээр үнэлнэ. Суралцагчийн анги дэвших, сургууль төгсөх асуудлыг явцын үнэлгээнд үндэслэн, энэхүү журмын 4.6-д заасан шалгалтын комисс шийдвэрлэнэ.

3.17. Ерөнхий боловсролын сургууль, боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага багшид зөвлөн туслах зорилгоор суралцагчийн мэдлэг, чадварын түвшинд хөндлөнгийн үнэлгээ, хяналт-шинжилгээ хийж болно. Энэхүү үнэлгээ, хяналт-шинжилгээ нь тухайн байгууллагын жилийн ажлын төлөвлөгөөнд тусгагдсан байна.

3.18. Суралцагчийн төлөвшилийг хичээл, хичээлээс гадуурх сургалтын ажилд оролцсон байдал, идэвх санаачилгын талаарх хичээл заадаг болон анги удирдсан багшийн тэмдэглэл, баримт нотолгоонд үндэслэн дараах чиглэлээр дүгнэж, суралцагчийн хувийн хэрэгт бичнэ.

- санал бодлоо илэрхийлэх, бусдыг хүндэтгэн харилцах, зөрчил, маргааныг эв зүйгээр шийдвэрлэх байдал;
- бие даан сурах арга барил, бусадтай хамтран ажиллах;
- шинжлэн судлах хүсэл эрмэлзэл, сонирхол, оролцоо;
- соёл, уламжлалаа дээдлэх, асуудал шийдвэрлэх чадвар, бүтээлч, ажил хэрэгч байдал;
- хувийн болон орчны эрүүл ахуй, аюулгүй амьдрах, байгальтай харьцах, хамгаалах, нийгмийн харилцаанд оролцох хандлагад гарч буй өөрчлөлт;
- шинэ орчин, харилцаанд дасан зохицох чадварт гарч буй өөрчлөлт.

3.19. Анги удирдсан багш суралцагчийн мэдлэг, чадвар, төлөвшлийн үнэлгээний талаарх дүгнэлт, саналыг хичээлийн жилийн II, IV улирлын эцэст эцэг эх, асран хамгаалагчид танилцуулна.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

3.20. Суралцагчийн мэдлэг, чадвар, төлөвшлийн үнэлгээний мэдээлэл нууцлалтай байх бөгөөд энэхүү мэдээлэлтэй багш, суралцагч, эцэг эх, асран хамгаалагч цахим болон бусад хэлбэрээр танилцах боломжийг сургууль бүрдүүлнэ.

Дөрөв. Анги дэвших шалгалт, түүний зохион байгуулалт

4.1. Анги дэвших шалгалт нь суралцагчийн мэдлэг, чадвар эзэмшилтийн түвшинг тогтооход чиглэнэ.

4.2. Сургууль нь энэхүү журмын 3.4-т заасан байгууллагаас баталсан шалгуурын дагуу дараах чиглэлээр журмын 3.9-д заасан хэлбэрээс сонгож анги дэвших шалгалтыг зохион байгуулна.

Боловсролын түвшин	Анги	Шалгалтын тоо	Шалгалтын чиглэл
Бага боловсрол	III	1	Нэгдмэл агуулга /III ангийн хөтөлбөрийн агуулгаар/
	IV	2	- Сургууль сонгох 1 хичээл - Нэгдмэл агуулга /шалгалттай хичээлээс бусад/
Суурь боловсрол	VI	2	- Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ - Математик - Сургууль сонгох 1 хичээл
	VII	3	- Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ - Математик - Сургууль сонгох 1 хичээл /шалгалтгүй хичээлээс/
	VIII	3	- Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ - Математик - Суралцагч сонгох 1 хичээл /шалгалтгүй хичээлээс/
Бүрэн дунд боловсрол	X	3	- Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ - Математик - Суралцагч сонгох 1 хичээл /хими, биологи, физик, газарзүй, нийгмийн ухаан, түүх, англи хэл, орос хэл хичээлээс/
	XI	3	- Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ - Математик - Сонгох хичээл /хими, биологи, физик, газарзүй, нийгэм судлал, түүх, англи хэл, орос хэл хичээлээс/

4.4. Журмын 3.4-т заасан байгууллагаас баталсан шалгуур болон “Анги дэвших шалгалтын бюпринт” /цаашид бюпринт гэх/, шалгалт зохион байгуулах нэгдсэн удирдамж, шалгалтын үр дүнд шинжилгээ хийх маягт, зөвлөмжийг боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага жил бүрийн 5 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор ерөнхий боловсролын сургуульд хүргүүлнэ.

4.5. Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь ерөнхий боловсролын сургуулийн анги бүрийн сургалтын хөтөлбөрт нийцсэн “Даалгаврын нээлттэй сан” бүрдүүлж, өмчийн бүх хэлбэрийн сургуульд хүргэх, түүнийг хэрэглэх арга зүйгээр хангах ажлыг хичээлийн жилийн турш зохион байгуулна.

4.6. Анги дэвших болон улсын шалгалт зохион байгуулах ажлыг сургуулийн захирлын тушаалаар томилогдсон “Шалгалтын комисс” зохион байгуулна. Комиссын дарга нь сургуулийн захирал байх бөгөөд сургалтын менежер, багш, суралцагчийн эцэг эх, асран хамгаалагчийн төлөөллийг оролцуулна. Комиссын гишүүн эцэг эх, асран хамгаалагчийн төлөөлөл шалгалтын сэдэв, даалгавар боловсруулахад оролцохгүй.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

4.7. Энэхүү журмын 4.6-д заасан шалгалтын комисс дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

4.7.1. анги дэвших шалгалт зохион байгуулах удирдамж, дэг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

4.7.2. анги дэвших шалгалттай холбогдон гарсан аливаа гомдол, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэх;

4.7.3. шалгалтын үнэлгээ, дүн мэдээг боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллагаас өгсөн зөвлөмж, маягтын дагуу нэгтгэн, шалгалт зохион байгуулж дууссанаас хойш 10 хоногийн дотор боловсролын салбарын мэдээллийн системд оруулах ажлыг удирдамжаар хангах, хяналт тавих.

4.8. Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь анги дэвших шалгалтын үр дүнд шинжилгээ хийж, сургууль бүрд зөвлөмж боловсруулж, жил бүрийн 8 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор хүргүүлнэ.

4.9. Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь анги дэвших шалгалтын дүнд үндэслэн зөвлөн туслах ажлын төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

4.10. Сургууль энэхүү журмын 4.8-д заасан зөвлөмжид үндэслэн сургалтын үйл ажиллагааг төлөвлөн явуулна.

Тав. Улсын шалгалт, түүний зохион байгуулалт

5.1. Улсын шалгалт нь бага, суурь, бүрэн дунд боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилт, сурлагын амжилтад хөндлөнгийн үнэлгээ, хяналт-шинжилгээ хийхэд чиглэнэ.

5.2. Улсын шалгалтын үр дүн нь бага, дунд боловсролын сургалтын үр ашиг тооцох, сурлагын амжилтыг сайжруулах суурь мэдээлэл болно.

5.3. Бага, суурь бүрэн дунд боловсролын түвшний төгсөх ангийн суралцагч дараах хичээлээр улсын шалгалт өгнө.

Боловсролын түвшин	Анги	Шалгалтын тоо	Шалгалтын агуулга
Бага боловсрол	V	3	1. Монгол хэл 2. Математик 3. Хүн ба байгаль
Суурь Боловсрол	IX	4	1. Монгол хэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ 2. Математик 3. Сонгох шалгалт: /суралцагч аль нэгийг сонгоно./ • Байгалийн ухааны нэгдмэл агуулга • Нийгмийн ухаан, түүх /нэгдмэл агуулга/ 4. Гадаадхэл /англи хэл, орос хэл-аль нэгийг суралцагч сонгоно/
Бүрэн дунд боловсрол	XII	4	1. Монголхэл, бичиг, уран зохиол /нэгдмэл агуулга/ 2. Математик 3. Сонгох шалгалт /хими, биологи, физик, газарзүй, нийгмийн ухаан, түүх аль нэгийг сонгоно/ 4. Гадаад хэл /англи, орос хэл-аль нэгийг суралцагч сонгоно/

5.4. Улсын шалгалтын товыг боловсролын үнэлгээний байгууллагаас жил бүр тогтоох бөгөөд шалгалтыг улсын хэмжээнд зэрэг эхлүүлж, дуусгана.

5.5. Улсын шалгалтын үнэлгээг энэхүү журмын 3.11-д заасан үнэлгээгээр үнэлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

5.7.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь "Улсын шалгалтын бюлпринт" /цаашид бюлпринт" гэх/, шалгалтын сэдэв боловсруулах, дүгнэх зөвлөмжийг жил бүрийн 5 дугаар сарын 15- ны өдрийн дотор баталгаажуулж, боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллагад хүргүүлнэ.

5.8.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь бага, суурь, бүрэн дунд боловсролын анги бүрийн сургалтын хөтөлбөрт нийцсэн "Даалгаврын нээлттэй сан" /цаашид "даалгаврын сан" гэх/ бүрдүүлэх, шинэчлэх, баяжуулалт хийх ажлыг хариуцна.

5.9.Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь "Улсын шалгалтын комисс"- ыг жил бүрийн 5 дугаар сарын 01 -ний өдрийн дотор байгуулна. Энэхүү комисс нь тухайн орон нутагт улсын шалгалт зохион байгуулах ажлыг удирдлага, арга зүйгээр хангаж, хяналт тавьж ажиллана.

5.10. Сургууль дээр улсын шалгалт зохион байгуулахтай холбогдуулан энэхүү журмын 4.6-д заасан шалгалтын комисс дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

5.10.1.улсын шалгалтын удирдамж, дэгийг боловсруулж, шалгалтыг зохион байгуулах;

5.10.2.шалгалт эхлэхээс 1 өдрийн өмнө энэхүү журмын 5.7-д заасан бюлпринт, зөвлөмжийн дагуу улсын шалгалтын сэдэв боловсруулж, нууцлалыг хариуцах;

5.10.3.шалгалтын дүн мэдээг боловсролын салбарын мэдээллийн системд оруулах ажлыг удирдан зохион байгуулж, хяналт тавих;

5.10.4.хөгжлийн бэрхшээлтэй суралцагч шалгалт өгөх тохиолдолд тэдний хөгжлийн онцлог, хэрэгцээнд тохирсон шалгалтын орчин бүрдүүлэх;

5.10.5.улсын шалгалттай холбогдон гарсан аливаа маргааныг эцэслэн шийдвэрлэх;

5.10.6.шалгалтын материал, тайланг сургуулийн архивт хүлээлгэн өгөх.

5.11.Шалгалт зохион байгуулах хугацаанд улсын болон олон улсын уралдаан, тэмцээнд оролцсон суралцагчийн улсын шалгалтын үнэлгээг нотлох баримтад үндэслэн жилийн эцсийн үнэлгээгээр тооцно.

5.12.Суралцагч өвчлөх, ар гэрийн гачигдал тохиолдох болон давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас шалгалт өгөөгүй эсвэл дутуу өгсөн тохиолдолд улсын шалгалтын үнэлгээг жилийн эцсийн үнэлгээгээр тооцож болно.

5.13.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь боловсролын салбарын мэдээллийн системд оруулсан улсын шалгалтын дүнд шинжилгээ хийж, жил бүрийн 10 дугаар сард багтаан, боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллагад тус тус хүргүүлнэ.

5.14.Журмын 5.9-д заасан "Улсын шалгалтын комисс" нь улсын шалгалт зохион байгуулсан тайланг нэгтгэн, шалгалт дууссанаас хойш 10 хоногийн дотор боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

Зургаа. Чанарын үнэлгээ, түүний зохион байгуулалт

6.1.Бага, дунд боловсролын чанарын үнэлгээ нь суралцагчийн мэдлэг, чадварын түвшинг үндэсний түвшинд тогтоох, сурлагын амжилтад нөлөөлж буй хүчин зүйлийг судлах, боловсролын бодлогын хэрэгжилтийг үнэлэхэд чиглэнэ.

6.2.Чанарын үнэлгээг боловсролын үнэлгээний байгууллага зохион байгуулна.

6.3.Чанарын үнэлгээнд өмчийн бүх хэлбэрийн ерөнхий боловсролын сургуулийн нийт суралцагчийн 10-аас доошгүй хувийг хамруулна.

6.4.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь чанарын үнэлгээ зохион байгуулах товыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн тогтооно.

6.5.Чанарын үнэлгээг зохион байгуулах агуулгын хүрээ, шалгуурыг боловсролын үнэлгээний байгууллага, боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага хамтран жил бүрийн 01 дүгээр сард багтаан тогтооно.

6.6.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь чанарын үнэлгээг зохион байгуулах удирдамж, аргачлалыг жил бүрийн 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор боловсруулж, боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаар баталгаажуулна.

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙДЫН А/425 ТООТ ЖУРМЫН ХАВСРАЛТ

6.7.Боловсролын үнэлгээний байгууллага нь чанарын үнэлгээний өгөгдлийн сан үүсгэх, дүн шинжилгээ хийж, тайлан, санал, дүгнэлтийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага, багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, арга зүйн байгууллага, боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллагад тус тус хүргүүлнэ.

6.8.Чанарын үнэлгээний үр дүнд үндэслэн энэхүү журмын 6.7-д заасан байгууллага бодлого боловсруулах, зөвлөн туслах ажлыг зохион байгуулна.

6.9.Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага, ерөнхий боловсролын сургуулийн удирдлага чанарын үнэлгээний тайланд үндэслэн сурлагын амжилтыг сайжруулах төлөвлөгөө гаргаж ажиллана.

6.10.Боловсролын асуудал эрхэлсэн орон нутгийн байгууллага нь чанарын үнэлгээг зохион байгуулахад бүх талын дэмжлэг үзүүлж ажиллана.

Долоо. Бусад

7.1.Аливаа төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр суралцагчийн мэдлэг, чадвар, төлөшлийг үнэлэх, шалгалт зохион байгуулахыг хориглоно.

---оОо---

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙДЫН А/180 ТУШААЛ

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙДЫН ТУШААЛ

2021 оны 05 сарын 14 өдөр

Дугаар А/180

Улаанбаатар хот

Шалгуур үзүүлэлт батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Боловсролын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1.2, 28.1.8 дахь заалт, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2018 оны "Журам шинэчлэн батлах тухай" А/425 дугаар тушаалаар батлагдсан "Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам"-ын 3.4 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ НЬ:

1. Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуурыг хавсралтаар баталсугай.

2. Суралцагчийн хичээл, сургалтын үр дүнг энэхүү тушаалаар баталсан "Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуур"-ыг баримтлан 2021-2022 оны хичээлийн жилээс эхлэн үнэлсүгэй.

3. Шалгуурын дагуу үнэлгээ хийх арга зүйн зөвлөмжийг боловсруулж, ерөнхий боловсролын сургуулийн багш, удирдах ажилтныг арга зүйн удирдлагаар хангаж ажиллахыг Бага, дунд боловсролын газар /Т.Ням-Очир/, Боловсролын үнэлгээний төв /Л.Ганбат/, аймаг, нийслэлийн Боловсрол, соёл, урлагийн газрын дарга нарт үүрэг болгосугай.

4. Энэхүү тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Төрийн нарийн бичгийн дарга Д.Батбаатарт даалгасугай.

САЙД

Л.ЭНХ-АМГАЛАН

142110643

СУРАЛЦАГЧИЙН ҮНЭЛГЭЭ
(*Student assessment*)

Сурлагын амжилтын түвшнийг тогтоох, мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшлийн ахиц, өөрчлөлтийг бодитой үнэлэх, тэдэнд тулгарч буй бэрхшээлийг илрүүлж дэмжлэг үзүүлэх, урамшуулах үйл явц;

ШАЛГУУР
(*Criteria*)

Зорилт, стандартын биелэлтийг тодорхойлоход ашигладаг жишиг үзүүлэлт эсвэл түвшин;
(UNESCO-CEPES, 2007)

ҮНЭЛГЭЭНИЙ ШАЛГУУР
(*Assessment criteria*)

Суралцахуйн үр дүнд хүрэхэд шаардлагатай тодорхой мэдлэг, чадвар, хандлагыг тодорхойлдог.

ОНОШЛОХ ҮНЭЛГЭЭ
(*Diagnostic assessment*)

Хичээл, сургалтын эхэнд суралцагчдын өмнөх мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшлийг тандах зорилгоор хийгдэх үнэлгээ;

ЯВЦЫН ҮНЭЛГЭЭ
(*Formative assessment*)

Багш, суралцагчийн зүгээс суралцагчийн “суралцахуй”-г танин мэдэх, хариу үйлдэл үзүүлэх зорилгоор сургалтын явц /ээлжит хичээл/-д хийгдэх үнэлгээ;

ҮР ДҮНГИЙН ҮНЭЛГЭЭ
(*Summative assessment*)

Хичээл, сургалт /нэгж, хагас жил, жилийн эцэст г.м тодорхой хугацааны/-ын дараа үнэлгээний шалгуурт хүрсэн байдлыг тогтоож, цаашид суралцахуй болон багшлахуйд анхаарах зүйлийг тодорхойлох зорилгоор хийгдэх үнэлгээ;

СУРАЛЦАГЧИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Боловсролын үнэлгээний нэг чухал хэсэг нь суралцагчийн үнэлгээ юм. Энэ нь суралцагчийн суралцах үйл ажиллагаа /суралцахуй/-ны талаарх мэдээлэл цуглуулах, сайжруулах, шаардлагатай тохиолдолд шийдвэр гаргах зорилгоор системтэй мэдээлэл цуглуулах, дүн шинжилгээ хийх, үнэлэлт дүгнэлт хийх үйл явц юм. Багш нар хичээл сургалтын явцад суралцагчийг үнэлж журналд дүн тавих, нэгж, бүлэг сэдвийн дараа шалгалт /сорилго¹/ авах, засаж оноожуулах /хэмжилт хийх²/, үнэлж дүгнэх³ зэрэг байнга хийдэг ажил нь үнэлгээний үйл явцад хамаарна.

Бид үнэлгээний шалгалт авах, дүн тавих үйл явцыг хийдэг боловч шалгалтаар дамжуулан суралцахуйн талаар ямар ач холбогдолтой мэдээлэл цуглуулж буй, үр дүнд шинжилгээ хийх, шинжилгээний үр дүнг сургалтын үйл ажиллагаанд бүтээлчээр хэрэглэх байдлыг орхигдуулж ирсэн. Суралцагчийн үнэлгээг зөвхөн дүн тавихын тулд хийж ирсэн тогтсон ойлголт, хандлагыг өөрчлөх хэрэгцээ байна.

Суралцагчийн үнэлгээ гэдэгт “суралцагчийн сурлагын амжилтын түвшнийг тогтоох, мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшилийн ахиц, өөрчлөлтийг бодитой үнэлэх, түүнд тулгарч буй бэрхшээлийг илрүүлж дэмжлэг үзүүлэх, урамшуулах үйл явц”-ыг ойлгоно.

Хичээл, сургалтын өдөр тутмын болон тодорхой хугацааны /бүлэг сэдэв, хагас жил, жилийн эцэс/ дараа хийдэг бүх төрлийн үнэлгээ “шалгуур”-т суурилсан байна.

ШАЛГУУРТ СУУРИЛСАН ҮНЭЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ШАЛГУУР

Багш нарын хувьд “үнэлгээ”-г шалгуурт суурилсан байдлаар үр дүнтэй хийхийн тулд үнэлгээний шалгуур болон шалгуурт суурилсан үнэлгээний талаарх мэдлэг ойлголтоо өргөжүүлэн гүнзгийрүүлэх шаардлагатай.

Суралцахуйн үр дүнд эзэмшвэл зохих мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшилд баримжаалж боловсруулсан тодорхой шалгуур (хүрэх үр дүн)-тай харьцуулж суралцагчийн сурлагын амжилтыг үнэлэх үйл явцыг шалгуурт суурилсан үнэлгээ /criterion referenced assessment/ гэдэг. Өөрөөр хэлбэл суралцагчийн гүйцэтгэлийг бусад суралцагчтай бус зөвхөн үнэлгээний шалгууртай харьцуулж үнэлж, дүгнэх үйл явц гэсэн үг.

Үнэлгээний шалгуур нь:

- Суралцахуйн үр дүнд нийцсэн сурагчийн гүйцэтгэлийг хэрхэн тодорхойлохыг зааж өгдөг.
- Сурагч суралцахуйн үр дүнг амжилттай эзэмшсэнийг харуулахын тулд юуг хийж чадаж байгаагийн товч илэрхийлэл
- Суралцахуйн үр дүн бүрийг эзэмшсэн байх тодорхой, хоёрдмол утгагүй нотолгоог бий болгох зорилготой.

1 Сорилго нь бүх суралцагчдыг тодорхой хугацааны дараа зохион байгуулдаг, асуултын багцаас тогтсон үнэлгээний тодорхой төрөл юм. Сорилго нь тоон болон ямар нэг ангиллын хэмжээсийг ашиглан суралцагчийн нэг ба хэд хэдэн шинж чанарыг хэмжих, илэрхийлэх гэсэн системтэй арга хэрэгсэл юм.

2 Хэмжилт нь сорилго, эсвэл үнэлгээний төрлийн үр дүнг тусгай дүрэм (жишээлбэл, зөв хариултыг тоолох, оноо өгөх г.м)-ийн дагуу тоогоор илэрхийлдэг. Ихэнхдээ оноо өгөх /scoring/ гэж тодорхойлдог.

3 Үнэлгээний мэдээллийг хэрэглэн, тогтсон шалгуур үзүүлэлтэд харгалзах чансааг тодорхойлох үйл явц

Өөрөөр хэлбэл, үнэлгээний шалгуур гэдэг нь сургалтын явцад суралцагч бүрийн эзэмшвэл зохих мэдлэг, чадвар, хандлага төлөвшил буюу хүрэх үр дүн юм.

Үнэлгээний шалгуур нь дараах ач холбогдолтой. Үүнд:

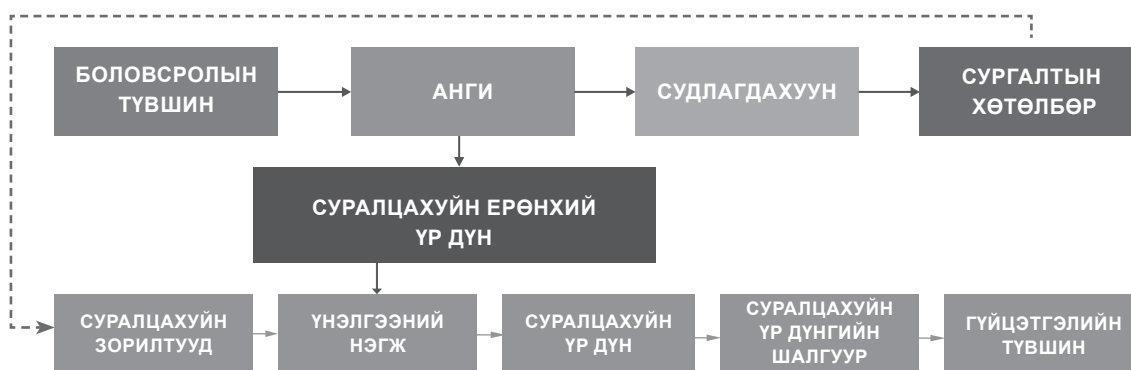
- Суралцагчийн сурлагын амжилтыг үнэлж, дүгнэх ижил хэмжүүрийг тодорхой, ил тод болгох.
- Үнэлгээг зөв, бодитой хийх боломж бүрдэх.
- Даалгавар боловсруулахад баримжаа болох.
- Тухайн суралцагчийн суралцахуйн давуу, сул тал, тулгамдаж буй бэрхшээлийн талаарх мэдээллийг цуглуулах.
- Суралцахуйн арга зүйг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх замаар багшлахуйг сайжруулах боломжийг бүрдүүлэх.
- Суралцагчийг ижил шалгуураар үнэлж, тэдний ахиц амжилт, өөрчлөлтийг хянах боломж олгох.

Үнэлгээний шалгуур нь дараах шаардлагад⁴ нийцсэн байна. Үүнд:

- Боловсролын түвшин, анги, судлагдахуун бүрээр залгамж холбоотой, эрэмбэ ахисан байх
- ЕБС-ийн багш нар шууд авч ашиглах боломжтой байхаар боловсруулсан байх
- Оролцогч бүх тал /суралцагч, багш, эцэг эх, асран хамгаалагч гэх мэт/-д ойлгогдохоор товч тодорхой, оновчтой энгийн үг хэллэгээр бичсэн байх
- Давхцалгүй, нэг нэгнээсээ ялгаатай байх
- Суралцагчдад юу хийхийг тодорхой ойлгуулахуйц үйл /түлхүүр үг/ үгсийг ашигласан байх. Жишээ нь: эмхэтгэх, бий болгох, бүтээх, төлөвлөх, дахин боловсруулах, шинжлэх, дизайн хийх, сонгох, ашиглах, хэрэглэх, үзүүлэх, бэлтгэх, ашиглах, тооцоолох, тайлбарлах, урьдчилан таамаглах, харьцуулах, шүүмжлэх гэх мэт
- Сурагчийн гүйцэтгэл нь ажиглагдахуйц, хэмжигдэхүйц байхаар үг сонгох

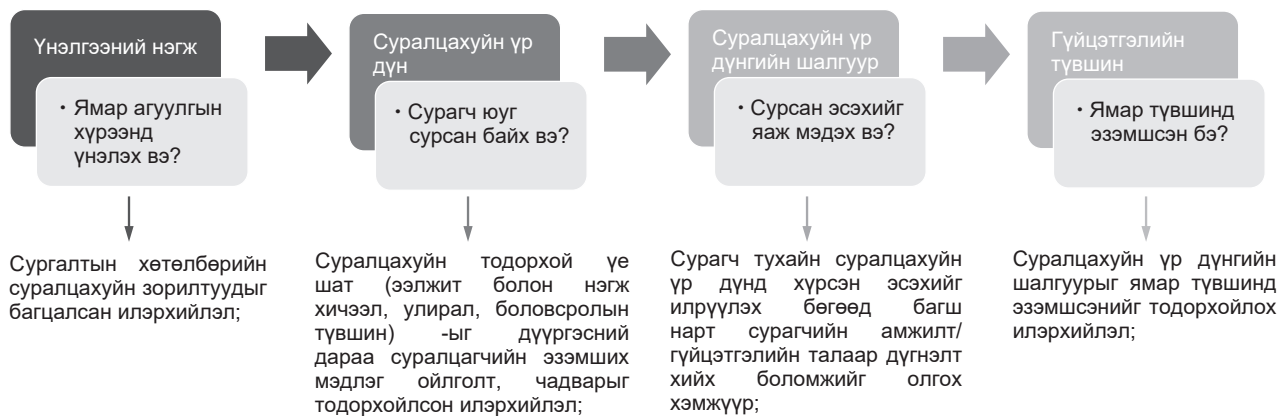
ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУРЫН БҮТЭЦ

Ерөнхий боловсролын сургуулийн түвшинд хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуурыг сургалтын хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнд тулгуурлан дараах бүтэцтэйгээр боловсруулсан.

⁴ Эх сурвалж: Боловсролын салбарын хөгжил-Боловсролын чанарт нөлөөлж буй сургуулийн хүчин зүйлс" судалгааны эцсийн тайлан, 1.14 дэх бүлэг. Азийн хөгжлийн банкны техник туслалцааны төсөл, 2017 он.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

СУУРЬ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

НИЙГЭМ СУДЛАЛ

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Нэгдүгээр бүлэг - VII анги

Хоёрдугаар бүлэг - VIII анги

Гуравдугаар бүлэг - IX анги

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. VII АНГИ

1.1. VII АНГИЙН НИЙГЭМ СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛЭЭР СУРАГЧИЙН ХҮРЭХ СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН

Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт	Суралцахуйн үр дүн
Мэдлэг, ойлголт	Сурагч өөрийгөө нийгмийн нэг бүлэг болохыг ойлгон ухаарч, нийгмийн үйл явцыг тулгуур ойлголтуудаар танин мэдэж, хувь хүн ба нийгэм (анхдагч ба хоёрдогч бүлгүүд), хувь хүн ба соёл (соёлыг бүтээхүй болон ойлгохуй), хувь хүн ба эдийн засаг (өрхийн болон байгууллагын эдийн засгийн үндэс), хувь хүн ба хууль (хүүхдийн эрхийг хамгаалах арга зам, үйлчилгээ, тусламж), хувь хүн ба нийтийн удирдлага (хамтын удирдлага, шийдвэр оролцоо)-ыг тодорхойлж, тайлбарлаж чаддаг болно.
Чадвар	Сурагч өөрийн орчин тойронд (анги хамт олон, найз нөхөд, гэр бүл, сургууль) өрнөж буй үйл явдлыг эзэмшсэн ойлголтдоо тулгуурлан шалтгаан, холбоо хамаарлыг жишээ баримттайгаар тайлбарлаж, үнэлж чаддаг болно.
Хандлага	Сурагч өөрийн орчин тойронд хамаарах үзэгдэл, үйл явцыг сонирхож судлах, түүнд оролцох, шийдвэрлэх хүсэл эрмэлзлээ илэрхийлж чаддаг болно.

1.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ, СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН, ШАЛГУУР, ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
7.1а. Сурагч анхдагч бүлгийн гишүүн гэдгийн үндэслэлийг баримтаар тайлбарлах 7.1б. Байгууллагыг судлах замаар хоёрдогч бүлгийн тухай мэдэж, өөрт нь ямар нөлөө үзүүлж байгааг жишээгээр танилцуулах 7.1в. Анхдагч, хоёрдогч бүлгийн орчинд зөрчил юунаас үүсдэг болох, зөрчлийг зохистойгоор шийдвэрлэх аргуудыг нэрлэх	Хувь хүн ба нийгэм	Сурагч анхдагч, хоёрдогч бүлгийн ялгааг тодорхойлох замаар анхдагч бүлгийн гишүүн болох, хоёрдогч бүлгийн өөрт үзүүлэх нөлөөг тайлбарлаж чаддаг болно. Сурагч бүлэг (анхдагч, хоёрдогч)-ийн орчинд үүссэн зөрчлийг зохистойгоор шийдвэрлэх аргыг илэрхийлж чаддаг болно.
7.2а. Өөрийгөө соёлыг бүтээгч хийгээд соёлын нөлөөнд амьдардаг болохыг тайлбарлах 7.2б. Бүлгийн түвшинд бусдын соёлыг ойлгодог, хүндэтгэдэг эрмэлзэлтэй болохоо жишээгээр илэрхийлэх	Хувь хүн ба Соёл	Сурагч бүлгийн түвшинд соёлын олон янз байдлыг хүлээн зөвшөөрч, өөрийгөө соёлыг бүтээгч хийгээд түүний нөлөөнд амьдардаг болохоо тайлбарлаж чаддаг болно.
7.3а. Өрхийн түвшинд судлан, хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц хязгаарлагдмал болохыг тайлбарлах 7.3б. Өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь дахь өөрийн оролцоог жишээгээр тодорхойлох 7.3в. Сургуулийн жишээгээр зардлыг ангилж, тооцоолол хийх, зардлыг хэмнэх санаачилгаа үнэлэх	Хувь хүн ба эдийн засаг	Сурагч өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь, орлого, зарлагыг тооцсоны үндсэн дээр хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц хязгаарлагдмал болохыг тайлбарлаж чаддаг болно. Сурагч сургуулийн жишээнд дээр тооцоолол хийж, нөөц болон зардлыг хэмнэх, өөрийн оролцоо, санаачилгыг үнэлж чаддаг болно.

7.4а. Хүүхдэд чиглэсэн хайр халамж, тусламж үйлчилгээг нэрлэх, хүүхдийн эрхийн тухай ойлголтыг тодорхойлох 7.4б. Хүүхдийн эрх, үүрэг, хариуцлагыг хэрэгжүүлэхгүй байхын сөрөг үр дагаврыг тодорхойлж, өөрийн эрх үүргийн хэрэгжилтийг үнэлэх 7.4в. Сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хамгаалах талаар судалж, дүрэм, журам, хууль нь хүний эрхийг хамгаалах арга, хэрэгсэл болохыг тайлбарлах	Хувь хүн ба хууль	Сурагч хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагаагаар жишээлж, хүүхдийн эрх, үүрэг, хариуцлагын хэрэгжилтийг өгөгдсөн хүрээнд үнэлж чаддаг болно.
		Сурагч сургуулийн орчинд хэрэгждэг хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагаанд үндэслэн хууль, дүрэм журмын зорилгыг тайлбарлаж чаддаг болно.
7.5а. Анги, хамт олны шийдвэрийг судлан, хамтын удирдлага, шийдвэр, оролцооны тухай ойлгох 7.5б. Сургуулийнхаа сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын талаар судалж, уг байгууллагын зорилго, үүргийг тайлбарлах	Хувь хүн ба нийтийн удирдлага	Сурагч анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүнд хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.
		Сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаар жишээлэн хамтын удирдлагын байгууллагын онцлогийг тодорхойлж чаддаг болно.

1.2.1. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 1. ХУВЬ ХҮН БА НИЙГЭМ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч анхдагч, хоёрдогч бүлгийн ялгааг тодорхойлох замаар анхдагч бүлгийн гишүүн болох, хоёрдогч бүлгийн өөрт үзүүлэх нөлөөг тайлбарлаж чаддаг болно.	Нийгмийн бүлэг, түүний гол шинжийг тодорхойлдог.
		Анхдагч, хоёрдогч бүлгийн талаар жишээ татан нэрлэдэг, ялгадаг.
		Өөрийгөө бүлгийн гишүүн болохыг жишээ татаж тайлбарладаг.
		Хоёрдогч бүлгийн өөрт нөлөөлж буй байдлыг жишээгээр танилцуулдаг.
2	Сурагч бүлэг (анхдагч, хоёрдогч)-ийн орчинд үүссэн зөрчлийг зохистойгоор шийдвэрлэх аргыг илэрхийлж чаддаг болно.	Зөрчил хэрхэн үүсдэг болохыг тодорхойлдог.
		Зөрчлийг шийдвэрлэх аргуудыг нэрлэж, тухайн зөрчлийг зохистойгоор шийдвэрлэх аргыг санал болгодог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Нийгмийн бүлэг, түүний гол шинжийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -нийгмийн бүлэг, түүнийг илэрхийлэх онцлог шинжийн тухай өөрийн олж сонссон наад захын мэдээлэлд үндэслэн өөрийн бодлоо илэрхийлж, тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -нийгмийн бүлэг, түүнийг илэрхийлэх онцлог шинжийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ тулгуурлан өөрийн санал бодлыг илэрхийлж, өнгөц тодорхойлолт өгдөг.	Тодорхойлохдоо: -нийгмийн бүлэг, түүнийг илэрхийлэх онцлог шинжийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ тулгуурлан өөрийн санал бодлыг илэрхийлж, тохирох тодорхойлолт өгдөг.	Тодорхойлохдоо: -нийгмийн бүлэг, түүнийг илэрхийлэх онцлог шинжийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ тулгуурлан өөрийн санал бодлыг илэрхийлж, оновчтой тодорхойлолт өгч, жишээгээр дэлгэрүүлэн тайлбар хэлдэг.
Анхдагч, хоёрдогч бүлгийн талаар жишээ татан нэрлэдэг, ялгадаг.	Ялгахдаа: -нийгмийн бүлгийг өөрт хамаатуулан анхдагч, хоёрдогч бүлгийн зарим нэг жишээг нэрлэж, тэдгээр бүлгийн онцлог шинжийг гаргахыг оролддог.	Ялгахдаа: -нийгмийн бүлгийг өөрт хамаатуулан анхдагч, хоёрдогч бүлгийн тодорхой жишээг нэрлэж, тэдгээр бүлгийн онцлог шинжийг тус бүрд нь гаргадаг.	Ялгахдаа: -анхдагч, хоёрдогч бүлгийн жишээг нэрлэж, тэдгээр бүлгийн онцлог шинжийг тус бүрд нь тодорхойлон гаргаж, түүндээ тохирох тайлбарыг хийдэг.	Ялгахдаа: -анхдагч, хоёрдогч бүлгийн тодорхой жишээг нэрлэж, тэдгээр бүлгийн онцлог шинжийг тус бүрд нь тодорхойлон гаргаж, жишээгээр дэлгэрүүлэн, оновчтой тайлбар хэлдэг.
Өөрийгөө бүлгийн гишүүн болохыг жишээ татаж тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өөрийгөө нийгмийн бүлгийн гишүүн болохыг нэрлэдэг. (манайх 4 ам бүлтэй, манайх анги 26 сурагчтай, ... Г.м)	Тайлбарлахдаа: -өөрийгөө анхдагч болон хоёрдогч бүлгийн гишүүн болохыг бодит жишээ татан хэлдэг. (манайх 4 ам бүлтэй, манайх анги 26 сурагчтай, би сурагчдын зөвлөлийн гишүүн г.м)	Тайлбарлахдаа: -бүлэг дотор эзэлж буй байр суурьт тулгуурлан өөрийгөө анхдагч болон хоёрдогч бүлгийн гишүүн болохыг жишээ татан нотолдог. (манайх 4 ам бүлтэй, би ... Үүрэгтэй, манайх анги 26 сурагчтай, ангийн дүрмийг хэлэлцдэг, би сурагчдын зөвлөлийн гишүүн, ... Оролцдог г.м)	Тайлбарлахдаа: -бүлэг дотор эзэлж буй байр суурь, үүрэг, оролцоо зэрэг үзүүлэлтээр өөрийгөө анхдагч болон хоёрдогч бүлгийн гишүүн болохыг жишээ татан нотолдог. (манайх 5 ам бүлтэй, эгч аяга, таваг угаах, ах гадна ажилд туслах, би аав, ээждээ туслах г.м үүрэгтэй, манайх анги 26 сурагчтай, ангийн дүрмийг хэлэлцэн ... Санал хэлсэн ... , би сурагчдын зөвлөлийн гишүүн, ... Ангийн сурагчдын төлөөлөн оролцдог г.м)

Хоёрдогч бүлгийн өөрт нөлөөлж буй байдлыг жишээгээр танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -хоёрдогч бүлгийн үйл ажиллагаа нь өөрт хэрхэн нөлөөлдгийг жишээгээр нэрлэдэг. -манай сургуулийн захирлын тушаал...г.м	Танилцуулахдаа: -хоёрдогч бүлгээс гаргасан дүрэм, дотоод журам г.м өөрт нь хэрхэн нөлөөлж байгааг жишээгээр хэлдэг. -сургуулиас гаргасан шийдвэр гэдэгт хичээлийн шинэ хуваарийн дагуу хичээл орох... Г.м	Танилцуулахдаа: -хоёрдогч бүлгээс гаргасан дүрэм, дотоод журам г.м өөрт нь хэрхэн нөлөөлж байгааг жишээгээр үзүүлдэг. -сургуулиас гаргасан хичээлийн шинэ хуваарийн дагуу хичээл орох...г.м -би тухайн өдөр орох хичээлийн хуваарийн дагуу хичээлийн бэлтгэлээ хангана. Шинэ хуваарийн дагуу орох хичээлийн гэрийн даалгавраа хийх...г.м	Танилцуулахдаа: -хоёрдогч бүлгээс гаргасан шийдвэр өөрт нь хэрхэн нөлөөлж байгааг тодорхой жишээгээр танилцуулдаг. -сургуулиас гаргасан хичээлийн шинэ хуваарийн дагуу хичээл орох... Г.м -би тухайн өдөр орох хичээлийн хуваарийн дагуу хичээлийн бэлтгэлээ хангана. Шинэ хуваарийн дагуу орох хичээлийн гэрийн даалгавраа хийх...г.м -миний нэг өдрийн хуваарьт өөрчлөлт орох... Г.м -дугуйлан, секцийн цагийн хуваариа өөрчлөх ...г.м
Зөрчил хэрхэн үүсдэг болохыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -бүлгийн гишүүдийн хооронд үүсгэх нэг л шалтгаанд үндэслэн тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -бүлгийн гишүүдийн хооронд үүсгэх шалтгааныг дурдан, өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -бүлгийн гишүүдийн хооронд үүсгэх шалтгааныг дурдан, тохирох тодорхойлолтыг өгдөг.	Тодорхойлохдоо: -бүлгийн гишүүдийн хооронд үүсгэх бүх шалтгааныг дурдан, оновчтой тодорхойлолт өгдөг.
Зөрчлийг шийдвэрлэх аргуудыг нэрлэж, тухайн зөрчлийг зохистойгоор шийдвэрлэх аргыг санал болгодог.	Шийдвэрлэх аргыг санал болгохдоо: -зөрчлийг шийдвэрлэх аргууд (зөвшилцөл, дасан зохицох, асуудлаас бултах, харилцааны бүсийг мөрдөх г.м)-аас аль нэгийг нь нэрлэдэг.	Шийдвэрлэх аргыг санал болгохдоо: -зөрчлийн эх үндэс, шалтгааныг мэдэж, нөхцөл байдлыг шийдвэрлэх нэг аргыг хэрэглэхийг санал болгодог.	Шийдвэрлэх аргыг санал болгохдоо: -зөрчлийн эх үндэс, шалтаан, боломжит шийдлүүдийг мэдэж нөхцөл байдлыг эергээр шийдвэрлэхэд тохирох аргыг санал болгодог.	Шийдвэрлэх аргыг санал болгохдоо: -зөрчлийн эх үндэс, шалтгаан, боломжит шийдлүүдийн эерэг сөрөг талыг үндэслэн шийдвэрлэхэд тохирох аргыг санал болгож, яаж хэрэглэхийг зөвлөдөг.

1.2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 2. ХУВЬ ХҮН БА СОЁЛ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч бүлгийн түвшинд соёлын олон янз байдлыг хүлээн зөвшөөрч, өөрийгөө соёлыг бүтээгч хийгээд түүний нөлөөнд амьдардаг болохоо тайлбарлаж чаддаг болно.	Хувь хүний соёл түүний бүрдэл хэсгийг тодорхойлдог.
		Гэр бүл болон сургуулийн соёлын үнэт зүйлс, тэдгээрийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.
		Гэр бүлийн соёлын ялгаанд тулгуурлан соёлын олон янз, ялгаатай байдлыг тодорхойлдог.
		Бусдын соёлын олон янз, ялгаатай байдлыг хүндэтгэдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хувь хүний соёл түүний бүрдэл хэсгийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёл бол хүнийг хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаа болохыг илэрхийлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёл бол хувь хүнийг хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаа, хувь хүний бүтээлч үйл ажиллагаа болохыг илэрхийлдэг. -соёлын зарим бүрдэл хэсгийн нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёл бол хувь хүнийг хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаа нөгөө талаас хувь хүний бүтээлч үйл ажиллагааны үр дүн болохыг илэрхийлдэг. -соёлын зарим бүрдэл хэсгийг жишээ татан нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёл бол хувь хүнийг хүмүүжүүлэх үйл ажиллагаа нөгөө талаас хувь хүний бүтээлч үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон үнэт зүйлсийн тогтолцоо болохыг илэрхийлдэг. -соёлын бүрдэл хэсгийг жишээ татан бүрэн нэрлэдэг.
Гэр бүл болон сургуулийн соёлын үнэт зүйлс, тэдгээрийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -гэр бүлийн соёлын үнэт зүйлийг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -гэр бүл, сургуулийн соёлын зарим үнэт зүйлсийг нэрлэдэг. -нэг жишээ татан ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -гэр бүл, сургуулийн соёлын үнэт зүйлсийг ялгаж нэрлэдэг. -тус бүрд нь жишээ татан ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -гэр бүл, сургуулийн соёлын үнэт зүйлсийг жишээ татан нийтлэг болон ялгаатай талыг нь тодруулдаг. -хэд хэдэн жишээ татан ач холбогдлыг оновчтой тайлбарладаг.

Гэр бүлийн соёлын ялгаанд тулгуурлан соёлын олон янз, ялгаатай байдлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -угсаатны ялгаанаас улбаатай соёлын ялгаатай гэр бүлүүд (халх гэр бүл, казах гэр бүл, буриад гэр бүл г.м) байдгийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -угсаатны ялгаанаас улбаатай соёлын ялгаатай гэр бүлүүд (халх гэр бүл, казах гэр бүл, буриад гэр бүл г.м) байдгийг нэрлэж, гэр бүлийн соёлын ялгаатай байдлыг соёлын тодорхой нэг бүрдэл хэсгээр жишээ татан (уламжлал, ёс заншил..... Г.м) тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -угсаатны ялгаанаас улбаатай соёлын ялгаатай гэр бүлүүд (халх гэр бүл, казах гэр бүл, буриад гэр бүл г.м) байдгийг нэрлэж, гэр бүлийн соёлын ялгаатай байдлыг соёлын хэд хэдэн бүрдэл хэсгээр жишээ татан (гэр бүлийн бахархал, уламжлал, ёс заншил..... Г.м) тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -угсаатны ялгаанаас улбаатай соёлын ялгаатай гэр бүлүүд (халх гэр бүл, казах гэр бүл г.м) байдгийг нэрлэж, гэр бүлийн соёлын ялгаатай байдлыг соёлын бүх бүрдэл хэсгээр жишээ татан (гэр бүлийн бахархал, хэл, уламжлал, ёс заншил, шашин шүтлэг, хоол, хувцас, дуу хөгжим, бүжиг, баяр ёслол г.м) оновчтой тодорхойлдог.
Бусдын соёлын олон янз, ялгаатай байдлыг, хүндэтгэдэг.	Хүндэтгэхдээ: -бусдын соёлд хүндэтгэлтэй хандах ёстой гэж цээжилсэнээ хэлэх байдлаар л илэрдэг.	Хүндэтгэхдээ: -бусдын соёлд хүндэтгэлтэй хандах ёстойг тайлбарлаж, өөрийн хүсэл эрмэлзлээ илэрхийлдэг.	Хүндэтгэхдээ: -бусдын соёлд хүндэтгэлтэй хандах нь чухал болохыг жишээ татан тайлбарлаж, өөрт хэвшүүлэхийг оролддог.	Хүндэтгэхдээ: -бусдын соёлд хүндэтгэлтэй хандах ёстойг учир шалтгааныг тодорхой нотолгоо гарган тайлбарлаж, өөрийн биеэр үзүүлж, бусдад үлгэрлэдэг.

1.2.3. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 3. ХУВЬ ХҮН БА ЭДИЙН ЗАСАГ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь, орлого, зарлагыг тооцсоны үндсэн дээр хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц хязгаарлагдмал болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Өрхийн тодорхой хугацааны орлого зарлагыг тооцдог.
		Хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц хязгаарлагдмал болохыг өрхийн жишээнд тулгуурлан тайлбарладаг.
		Өрхийн гишүүдийн хөдөлмөрийн хуваарийг тодорхойлж чаддаг.
		Өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь дахь өөрийн оролцоо нь өрхийн эдийн засагт ямар ашигтай болохыг тодорхойлж чаддаг.
2	Сургуулийн жишээн дээр тооцоолол хийж, нөөц болон зардлыг хэмнэх, өөрийн оролцоо, санаачилгыг үнэлж чаддаг болно.	Сургуулийнхаа үйл ажиллагааны жишээн дээр зардлын тооцоолол хийдэг.
		Сургуулийн жишээн дээр зардлыг хэмнэх санаачилга гаргаж, өөрийн оролцоог үнэлдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Өрхийн тодорхой хугацааны /нэг сар, нэг улирал гэх мэтээр/ орлого зарлагыг тооцдог.	Тооцохдоо: -өрхийн тодорхой хугацааны (нэг сарын) орлого, зарлагыг жагсаан бичдэг.	Тооцохдоо: -өрхийн тодорхой хугацааны (нэг сарын) орлого, зарлагыг жагсаан бичиж, тоон үзүүлэлтээр илэрхийлдэг.	Тооцохдоо: -өрхийн тодорхой хугацааны (нэг сарын) орлого, зарлагыг жагсаан бичиж, тэдгээрийн тоон үзүүлэлтээр нь дүнг нэгтгэн харьцааг нь тооцдог.	Тооцохдоо: -өрхийн тодорхой хугацааны (нэг сарын) орлого, зарлагыг жагсаан бичиж, тоон үзүүлэлтэд тулгуурлан орлого, зарлагын харьцааг гаргаж, дүгнэлт хийдэг. Зардлаа хэрхэн хэмнэж болох боломж байгааг тодорхойлдог.
Хэрэгцээ хязгааргүй, нөөц хязгаарлагдмал болохыг өрхийн жишээнд тулгуурлан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өрхийн хэрэгцээг нэрлэх замаар хэрэгцээ хязгааргүй болохыг хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -өрх гэрийн жишээн дээр тооцоолол хийж, хэрэгцээ хязгааргүй, түүнийг хангах нөөц баялаг хязгаарлагдмал болохыг өнгөц байдлаар тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өрх гэрийн жишээн дээр тооцоолол хийж хэрэгцээ хязгааргүй, түүнийг хангах нөөц баялаг (мөнгө болон бусад орлого) хязгаарлагдмал болохыг баримт, нотолгоонд үндэслэн тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өрх гэрийн бодит жишээн дээр тооцоолол хийж, дүгнэлт гаргадаг. -дүгнэлтэд үндэслэн хэрэгцээ хязгааргүй түүнийг хангах нөөц хязгаарлагдмал болохыг бүрэн оновчтой гаргаж, түүнийгээ жишээн дээр буулган, баримт, нотолгоогоор дэлгэрүүлэн тайлбарладаг.
Өрхийн гишүүдийн хөдөлмөрийн хуваарийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -өрхийн гишүүн тус бүрийн ажил үүргийг тоочин нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -гишүүн тус бүрийн ажил үүргийг нэрлэж, өрх дотор хөдөлмөрийн хуваарь ямар байгааг жишээ татан хэлдэг. -өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь гэсэн ойлголтыг өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -гишүүн тус бүрийн ажил үүргийг нэрлэж, өрх дотор гишүүн бүр тодорхой үүрэгтэй байдгийн учрыг тайлбарладаг. -өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь гэсэн ойлголтод тохирох тодорхойлтыг өгдөг.	Тодорхойлохдоо: -гишүүн тус бүрийн ажил үүргийг нэрлэх замаар өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь ямар байгааг гаргаж, түүнд нас, хүйсээр шинжилгээ хийн, дүгнэлт хийдэг. -өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь гэсэн ойлголтыг бүрэн оновчтой тодорхойлдог.

Өрхийн хөдөлмөрийн хуваарь дахь өөрийн оролцоо нь өрхийн эдийн засагт ямар ашигтай болохыг тодорхойлж чаддаг.	Тодорхойлох-доо: -өрх гэр дотроо өөрийн хийдэг ажлыг жагсаан бичдэг.	Тодорхойлох-доо: -өрх гэр дотроо өөрийн хийдэг ажил болон хийж болох ажлыг хамтад нь бичдэг. -өөрийн хийдэг ажил нь өрхийн эдийн засагт ямар үр ашиг үзүүлж буйг өнгөц тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -өөрийн хийдэг ажил нь өрхийн хөдөлмөрт ямар хувь нэмэр оруулж байгааг тоон бус утгаар илэрхийлдэг. -өөрийн хийж буй бүх ажил нь өрхийн эдийн засагт ашигтай болохыг тоон өгөгдөл ашиглан тооцдог.	Тодорхойлохдоо: -өрхийн хөдөлмөрийн хуваарьт өөрөө ямар ажлуудаар хувь нэмэр оруулж байгааг бусад гишүүдтэй харьцуулан тодорхойлдог. -өөрийн хийх ёстой ажлууд нь өрхийн эдийн засагт ямар үр ашигтай болохыг тодорхой өгөгдөл ашиглан тооцож, үр ашгийг нэмэгдүүлэх боломжийг дэвшүүлдэг.
Сургуулийнхаа үйл ажиллагааны жишээн дээр зардлын тооцоолол хийдэг.	Тооцоолохдоо: -сургуулийн хүрээнд гардаг зарим зардлыг нэрлэдэг. (ус, цахилгаан, дулаан, цалин гэх мэт)	Тооцоолохдоо: -сургуулийн үйл ажиллагааны тодорхой нэг жишээн дээр зардлыг тоон үзүүлэлтээр гаргах оролдлого хийдэг.	Тооцоолохдоо: -сургуулийн үйл ажиллагааны тодорхой нэг жишээн дээр зардлыг тоон үзүүлэлтээр нь нэгтгэж тооцдог.	Тооцоолохдоо: -сургуулийн үйл ажиллагааны тодорхой нэг жишээн дээр зардлын тоон дүнг нэгтгэж, тайлбар хэлж, дүгнэлт өгдөг.
Сургуулийн жишээн дээр зардлыг хэмнэх санаачилга гаргаж, өөрийн оролцоо ямар байгааг үнэлдэг.	Үнэлэхдээ: -сургуулийн жишээн дээр зардлыг хэрхэн хэмнэж (цахилгаан, ус гэх мэт) болох талаар зарим нэг санааг дэвшүүлдэг.	Үнэлэхдээ: -сургуулийн зардлыг хэрхэн хэмнэж (цахилгаан, ус гэх мэт) болох талаар санаачилга дэвшүүлж, хэрэгжүүлэхийг уриалдаг. -сургуулийн зардлыг хэмнэхийн тулд юу хийж болохоо тодорхойлохыг оролддог.	Үнэлэхдээ: -сургуулийн жишээн дээр хэмнэж (цахилгаан, ус гэх мэт) чадвал зардлыг хэрхэн багасгаж болох тооцоолол хийн хэмнэх арга замуудыг хэлдэг. -зардлыг хэмнэхэд өөрийн оролцоо ямар байхыг гаргаж, оролцооны аргаа тодорхойлдог.	Үнэлэхдээ: -сургуулийн жишээн дээр хэмнэж (цахилгаан, ус гэх мэт) чадвал зардлыг хэрхэн багасгаж болох тооцоолол хийн, хэмнэх арга замыг оновчтой төлөвлөдөг. -зардлыг хэмнэхэд өөрийн оролцоо ямар байгаад үнэлэлт өгч, оролцоог хэрхэн нэмэгдүүлэх талаар санал бодлоо илэрхийлдэг.

1.2.4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 4. ХУВЬ ХҮН БА ХУУЛЬ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагаагаар жишээлж, хүүхдийн эрх, үүрэг, хариуцлагын хэрэгжилтийг өгөгдсөн хүрээнд үнэлж чаддаг болно.	Хүүхдийн эдлэх ёстой эрхүүдийг танилцуулдаг.
		Хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагааг нэрлэж, хүүхдийн эрхийн аль төрөлд хамаатай болохыг тодорхойлдог.
		Хүүхэд эрхтэй байх, эрхээ эдлэхийн шалтгаан, ач холбогдлыг тайлбарладаг.
		Хүүхэд сургуулийн орчинд биелүүлэх үүрэг, хариуцлага тэдгээрийг хэрэгжүүлээгүйгээс үүдэн бий болдог сөрөг үр дагаврыг тодорхойлдог.
2	Сургуулийн орчинд хэрэгждэг хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагаанд үндэслэн хууль, дүрэм журмын зорилгыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Сургуулийн орчинд хүүхэд хамгаалах чиглэлээр явуулдаг үйл ажиллагааг танилцуулдаг.
		Сургуулийн орчинд хэрэгждэг хууль, дүрэм, журмууд нь хүүхдийн эрхийг хамгаалах зорилготойг тайлбарладаг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хүүхдийн эдлэх ёстой эрхүүдийг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -хүүхдийн эрхээс цөөн жишээ татан нэрлэдэг. -хүүхдийн эрхийн талаар орчин тойрноосоо олж мэдсэн наад захын мэдээллийг л давтан хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -хүүхдийн эрхийн жишээг хэд хэдийг нэрлэдэг. -хүүхдийн эрхийн талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ тулгуурлан өнгөц тайлбар хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -хүүхдийн эдлэх эрхийг тоочин нэрлэж, хүүхдийн эрхийн жишээг эрхийн тодорхой хэлбэрүүдэд ангилдаг. -хүүхдийн эрхийн талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ тулгуурлан тохирох тайлбар хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -хүүхдийн эдлэх эрхийг тоочин нэрлэж, хүүхдийн эрхийн 4 хэлбэрт хамрах эрхүүдийг зөв оноон тайлбар хийдэг. -хүүхдийн эрхийн талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ тулгуурлан оновчтой тайлбар хэлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагааг нэрлэж, хүүхдийн эрхийн аль төрөлд хамаарахыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагааны талаар нэрлэх боловч түүнийгээ хүүхдийн эрхийн төрлүүдтэй холбон тодорхойлох оролдого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагаанаас нэрлэн түүнийгээ хүүхдийн эрхийг хангаж, хамгаалж байгааг өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагаанаас нэрлэн, тэр нь хүүхдийн ямар эрхийг хангаж, хамгаалахад чиглэж байгааг зөв оноон тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагааг жагсаан бичиж, тэдгээрийг хүүхдийн ямар эрхийг хангаж, хамгаалахад чиглэж байгааг зөв оноон тодорхойлж, өөр ямар үйл ажиллагаа шаардлагатай талаар санал дэвшүүлдэг.

Хүүхэд эрхтэй байх, эрхээ эдлэхийн шалтгаан, ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүүхэд бүр эрхтэй байдаг, эрхээ эдлэх учиртай гэдгийн шалтгааныг зөвхөн нас, бие физиологийн, эсхүл хүүхдийн эрхийн хууль байгаа учраас гэх мэтээр нэгээс илүүгүй нөхцөлөөр тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүүхдэд эрхээ эдлэх шалтгаан, нөхцөлийг тайлбарлахдаа хүүхдийн хувьд насанд хүрээгүй, бие физиологийн чадвар сул гэх мэт цөөн үндэслэлтэй холбон тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүүхэд эрхээ эдлэхийн шалтгаан нөхцөлийг тайлбарлахдаа насанд хүрээгүй, бие физиологийн хувьд чадвар сул, хүүхэд бүр хамгаалуулах ёстой гэх мэтээр олон нөхцөлийг дурдаж тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүүхэд эрхтэй байх, эрхээ эдлэхийн бүх онцлог шалтгаан нөхцөлийг бүх талаас нь оновчтой тайлбарлаж, хүн бүр эрхтэй төрдөг үндэслэлийг хэлдэг.
Хүүхэд сургуулийн орчинд биелүүлэх үүрэг, хариуцлага тэдгээрийг хэрэгжүүлээгүйгээс үүдэн бий болдог сөрөг үр дагаврыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -зөвхөн сургуулийн орчинд биелүүлэх үүргээс цөөн жишээ /1-2/ дурддаг, үүргийг биелүүлээгүйгээс болж сөрөг үр дагавар үүсдэг талаар тодорхойлохыг оролддог	Тодорхойлохдоо: -сургуулийн орчинд биелүүлэх үүргийн олонхийг дурддаг, нэг үүргийг биелүүлээгүйгээс үүсэх нэг үр дагаврыг тодорхойлдог	Тодорхойлохдоо: -сургуулийн орчинд биелүүлэх үүргүүдийг тоочин дурддаг, өөрийн биелүүлээгүй нэг үүргээс үүдэх үр дагаврыг дэлгэрүүлж тодорхойлдог	Тодорхойлохдоо: -өөрийн биелүүлээгүй үүрэг хариуцлагаас үүдэх үр дагаврыг давхцуулахгүйгээр бүх талаар тодорхойлдог.
Сургуулийн орчинд хүүхэд хамгаалах чиглэлээр явуулдаг үйл ажиллагааг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -хүүхэд хамгаалал гэж юу болохыг орчин тойрноосоо олж авсан наад захын мэдээллийг хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -сургуулийн орчинд явагдаж буй хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагаанаас заримыг нэрлэж, өнгөц тайлбар хийдэг.	Танилцуулахдаа: -сургуулийн орчны хүүхэд хамгааллын чиглэлээр хэрэгждэг үйл ажиллагааг тоочин нэрлэж, тохирох тайлбарыг хийдэг.	Танилцуулахдаа: -сургуулийн орчны хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагааг нэрлэхээс гадна өөр олон газар хэрэгжиж буй хүүхэд хамгааллын үйл ажиллагааг нэрлэж, оновчтой тайлбар хийдэг.
Сургуулийн орчинд хэрэгждэг хууль, дүрэм, журам нь хүүхдийн эрхийг хамгаалах зорилготойг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангаж, хамгаалж байдаг эрх зүйн баримт бичгийн ганц нэг жишээ (хүүхэд хамгааллын хууль, сургуулийн дүрэм журам г.м)-г нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангаж, хамгаалж байдаг эрх зүйн баримт бичгийн зарим жишээ (хүүхэд хамгааллын хууль, сургуулийн дүрэм журам г.м)-г нэрлэж, зорилгыг өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангаж, хамгаалж байдаг эрх зүйн баримт бичгийн зарим жишээ (хүүхэд хамгааллын хууль, сургуулийн дүрэм журам г.м)-г нэрлэж, хэрхэн хамгаалдаг талаар жишээ татан нотолдог.	Тайлбарлахдаа: -сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангаж, хамгаалж байдаг эрх зүйн баримт бичгийн жишээ (хүүхэд хамгааллын хууль, сургуулийн дүрэм журам г.м)-г нэрлэж, тэдгээр нь хүүхдийн эрхийг хэрхэн хангаж, хамгаалж байдаг талаар өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг.

1.2.5. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 5. НИЙТИЙН УДИРДЛАГА

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүнд хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүний ач холбогдлыг тодорхойлдог.
		Хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарладаг.
2	Сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаар жишээлэн хамтын удирдлагын байгууллагын онцлогийг тодорхойлж чаддаг болно.	Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын зорилго, үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлдог.
		Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллага нь хамтын удирдлагын байгууллага болохыг нотолдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүний ач холбогдлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэр (ангийн дарга сонгох, жижүүрийн хуваарь гаргах, дүрэм гэх мэт)-үүдийг жагсаан бичиж, нэрлэдэг. -анги, хамт олны түвшинд гарч буй шийдвэрүүд өөрт нь ямар хамаатайг нэрлэх оролдлого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэр (ангийн дарга сонгох, жижүүрийн хуваарь гаргах гэх мэт)-үүд, тэдгээр нь ямар дэс дарааллаар гардаг болохыг тайлбарладаг. -анги хамт олны түвшинд гарч буй шийдвэрүүд өөрт нь ямар хамаатайг нэрлэж, ач холбогдлыг нь энгийн байдлаар тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэр (ангийн дарга сонгох, жижүүрийн хуваарь гаргах гэх мэт)-үүдээр жишээлэн хамтын шийдвэр, түүний онцлогийг зарим шинжид тулгуулан тодорхойлдог. -анги хамт олны түвшинд гарч буй шийдвэрүүд өөрт нь ямар хамаарал, ач холбогдолтой болохыг жишээ татан тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэр (ангийн дарга сонгох, жижүүрийн хуваарь гаргах гэх мэт)-үүдээр жишээлэн хамтын шийдвэрийн онцлог шинжийг бүрэн тодорхойлдог. -анги хамт олны түвшинд гарч буй шийдвэрүүд өөрт нь болон ангийн бусад сурагчдад ямар хамаарал, ач холбогдолтой болохыг баримт, жишээнд тулгуурлан тодорхойлдог. -анги хамт олны түвшинд гарсан шийдвэрийн өөрт нь болон хүүхдүүдэд үзүүлж буй нөлөөг дүгнэж, хамтын шийдвэрийн давуу ба сул талыг тодорхойлдог.
Хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хамтын шийдвэр гаргахад “хүн бүр оролцох ёстой” гэсэн заавар, зарчмыг цээжилсэнээ давтан хэлэх байдлаар илэрхийлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тодорхой нэг үндэслэл гарган тайлбарладаг. (хүүхдийн эрх ашигтай холбоотойгоор шийдвэр гаргахад хүүхдүүд дуу хоолойгоо илэрхийлэх эрхтэй. Хүүхэд мэргэжлээ сонгохдоо эцэг эхтэйгээ зөвлөлдөх ёстой. Гэх мэт.)	Тайлбарлахдаа: -хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийг оролцуулахын учир шалтгааныг тайлбарладаг. -хэн ч байсан өөрт хамааралтай шийдвэрт оролцох эрхтэй болох, шийдвэр гаргахад оролцоогүйн үр дагаврыг жишээ татан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийг оролцуулахын давуу болон сул талыг тодорхойлдог. -ганц болон бүлэг бүлэг хүмүүс хамт олны өмнөөс шийдвэр гаргахын сөрөг үр дагаврыг тодорхойлдог. -ганц нэгээрээ биш олуулаа ярилцаж асуудлыг шийдэхийн ач тусыг өвөг дээдсийн сургаалиас эш татан тайлбарладаг. (бүгдээрээ хэлэлцвэл буруугүй гэх мэт.)

Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын зорилго, үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллага гэж байдгийг мэддэг. -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаас зохион байгуулсан үйл ажиллагаанд өөрөө болон бусад хүүхдүүд хэзээ, хэрхэн оролцож байснаа санадаг.	Тодорхойлодоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллага ямар үйл ажиллагаа зохион байгуулдаг болохыг жагсаан, сургууль дээр нь тэдгээр үйл ажиллагаа хэрхэн хэрэгждэг талаар жишээ татан тайлбарладаг. -уг байгууллага ямар зорилгоор байгуулагдах ёстойг “өөрийн удирдлагын байгууллага”-ын онцлог шинжид нь тулгуурлан өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тодорхойлодоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагааг нэрлэж, уг байгууллагын гол чиглэлүүдийг ялган, өөрийн сургуулийн жишээн дээр ямар үйл ажиллагааг зохион байгуулдаг болохыг тодорхойлдог. -өөрийн удирдлагын байгууллагын онцлог шинжид тулгуурлан сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллага, түүний тодорхойлдог.	Тодорхойлодоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаас зохион байгуулдаг үйл ажиллагааны гол чиглэлүүдийг ялган тодорхойлж, хэрэгжилтэд нь үнэлгээ өгдөг. -сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын онцлог шинжийг бүрэн гаргаж, уг байгууллагын зорилго, үйл ажиллагааны гол чиглэлийг бүрэн оновчтой тодорхойлдог.
Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллага нь хамтын удирдлагын байгууллага болохыг нотолдог.	Нотлохдоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаас зохион байгуулсан үйл ажиллагаанд өөрөө болон бусад хүүхдүүд хэзээ хэрхэн оролцож байснаа санадаг. -“хамтын удирдлагын байгууллага” гэсэн нэрийг цээжилсэнээ давтан хэлэх байдлаар илэрхийлдэг.	Нотлохдоо: -сурагчдын өөрөө удирдах байгууллага нь ямар үйл ажиллагааг хэрхэн явуулдаг болохыг тайлбарладаг. -сурагчдын эрх ашгийг хамгаалдаг байгууллага болохыг энгийн байдлаар тайлбарладаг.	Нотлохдоо: -сурагчдын өөрөө удирдах байгууллага нь ямар үйл ажиллагааг хэрхэн явуулдаг, тэр нь сурагчдад ямар үр нөлөө үзүүлдэг болохыг жишээ татан тайлбарладаг. -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагын зарим шинжийг нь гаргаж, уг байгууллага нь сурагчдын хамтын удирдлагын байгууллага болохыг жишээ татан нотолдог.	Нотлохдоо: -сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллага нь сурагчдад нээлттэй, ардчилсан байгууллага байх ёстой талаар асуудал дэвшүүлж санал бодлоо илэрхийлдэг. -сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын онцлог шинжийг бүрэн гаргаж, уг байгууллага нь сурагчдын хамтын удирдлагын байгууллага болохыг сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас эш татан баримтаар нотолдог.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. VIII АНГИ

2.1. VIII АНГИЙН НИЙГЭМ СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛЭЭР СУРАГЧИЙН ХҮРЭХ СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН

Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт	Суралцахуйн үр дүн
Мэдлэг, ойлголт	Сурагч өөрийн орон нутгийн хүрээнд тохиолдож буй нийгмийн үзэгдэл, үйл явцыг танин мэдэж, хувь хүн ба нийгэм (хувь хүний амьдралд үзүүлж буй нөлөөлөл), хувь хүн ба соёл (соёлын өвөрмөц байдал, бусдын соёлыг хүлээн зөвшөөрөх), хувь хүн ба эдийн засаг (орон нутгийн эдийн засгийн үндэс, орон нутгийн зах зээл), хувь хүн ба хууль (хүний эрхийн суурь ойлголт), хувь хүн ба нийтийн удирдлага (нутгийн удирдлага, шийдвэр, оролцоо)-ыг тодорхойлж, тайлбарлаж чаддаг болно.
Чадвар	Сурагч орон нутагтаа өрнөж буй үйл явдлыг эзэмшсэн ойлголтдоо тулгуурлан шалтгаан, холбоо хамаарлыг жишээ баримттайгаар тодорхойлж, тайлбарлаж, үнэлж дүгнэж, чаддаг болно.
Хандлага	Сурагч орон нутагтаа болж буй үйл явдалд оролцох өөрийн оролцоо, хувь нэмрээ тодорхойлж, өөрийн байр суурийг илэрхийлж чаддаг болно.

2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ, СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН, ШАЛГУУР, ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
1	8.1а. Орон нутгийн байгууллагууд, бусад бүлгүүдийн уялдаа холбоог зураглаж, хувь хүний амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийг жишээгээр тайлбарлах	Хувь хүн ба нийгэм	Сурагч орон нутгийн байгууллага бусад бүлгүүдийн уялдаа холбоо нь хувь хүнд хэрхэн нөлөөлдгийг тайлбарлаж чаддаг болно.
	8.1б. Орон нутгийн хүрээнд тулгамдаж буй асуудлуудыг тодорхойлох, тэдгээр нь хүмүүсийн байр суурь, үүрэг, соёлын ялгаанаас хэрхэн хамаарч байгааг тодорхойлох		Сурагч орон нутагт тулгамдаж буй асуудал нь хувь хүний байр суурь, соёлын ялгаатай ямар холбоотой болохыг тодорхойлж, зөрчлийг шийдвэрлэх арга замыг санал болгож чаддаг болно.
2	8.1в. Зөрчил нь байр суурь, соёлын ялгаанаас үүдэлтэй болохыг мэдэж, зөрчлийн эерэг, сөрөг талыг тодорхойлох, үл ойлголцол, зөрчлөөс сэргийлэх арга замуудыг нэрлэх	Хувь хүн ба Соёл	Сурагч соёлын өвд тулгуурлан орон нутгийнхаа өвөрмөц байдлыг танилцуулж, өөрийн болон бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарлаж чаддаг болно.
	8.2а. Орон нутгийнхаа өв соёлын тухай мэдээлэлд тулгуурлан өвөрмөц байдлыг нь танилцуулж, бахархах эрмэлзлээ жишээгээр илэрхийлэх		Сурагч соёлын өвд тулгуурлан орон нутгийнхаа өвөрмөц байдлыг танилцуулж, өөрийн болон бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарлаж чаддаг болно.
	8.2б. Хүн бусдын соёлыг ойлгох, хүндэтгэхийг илтгэх үйлдлийн төрлүүдийг нэрлэх, тайлбарлах		
	8.2в. Орон нутаг дахь соёлын хожимдлын асуудлыг судалж, асуудлыг шийдэхэд оруулах өөрийн хувь нэмрийг тодорхойлох		Сурагч орон нутаг дахь соёлын өвд хүмүүс хэрхэн хандаж буй байдалд тулгуурлан соёлын хожимдлыг тодорхойлж чаддаг болно.

3	8.3а. Орон нутгийнхаа ААН-ийн үйл ажиллагаатай танилцах, үр дүнг илтгэх 8.3б. Орон нутгийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг судалж, зах зээлийн талаар ойлголттой болох 8.3в. Жижиг бизнесийн төслийн санаа гаргах, танилцуулах	Хувь хүн ба эдийн засаг	Сурагч орон нутгийн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бүтцийг танилцуулсны үндсэн дээр зах зээлийн харилцааны үндсэн ойлголт, орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг болохыг тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч бизнес төлөвлөгөөний загварт тулгуурлан орон нутагт болон өөрсдийн хүрээнд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд шаардлагатай жижиг бизнесийн төсөл боловсруулж чаддаг болно.
4	8.4а. Хүний эрх, эрх чөлөөний түүхэн хөгжлийн эх сурвалжийг судлан, хүний эрхийн заяагдмал мөн чанарын үндэслэлүүдийг тайлбарлах 8.4б. Хүний эрхийн зарчмууд, иргэн, байгууллага, төр нь хүний эрхийг хүндэтгэх, хамгаалах талаар хариуцлага хүлээдгийг тодорхойлох 8.4в. Орон нутгийн жишээгээр хүний эрхийн зөрчлийг ялган таньж, дүрэм журам, хуулийн хүрээнд хүний эрхийг хэрхэн хамгаалах талаар дүгнэлт гаргах, зөвлөмж боловсруулах	Хувь хүн ба хууль	Сурагч хүний эрхийн талаарх эх сурвалжид тулгуурлан хүний эрх нь заяагдмал болохыг нотолж чаддаг болно.
			Сурагч хүний эрхийн зарчмуудад үндэслэн төр хүний эрхийн талаар ямар үүрэг хүлээдгийг тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч орон нутгийн түвшинд гарч буй хүний эрхийн зөрчил, түүнийг шийдвэрлэж буй арга механизмд суурилан хууль нь хүний эрхийг хамгаалдаг хэрэгсэл болохыг дүгнэж чаддаг болно.
5	8.5а. Орон нутгийн түвшинд бодлого, шийдвэр хэрхэн гардаг, түүнийг хэрхэн хэрэгжүүлэхийг судалж, нийтийн удирдлага гэж юу болохыг тодорхойлох 8.5б. Орон нутагт хүүхдийн талаар гаргасан шийдвэрийг судлан, шийдвэрт тусгах санал боловсруулах	Хувь хүн ба нийтийн удирдлага	Сурагч орон нутгийн удирдлагын түвшинд хүүхэдтэй холбоотой гарсан шийдвэрт дүн шинжилгээ хийж, тухайн шийдвэрт тусгах санал боловсруулж чаддаг болно.
			Сурагч баг хороо, сум дүүрэг, аймаг, нийслэлийн түвшинд бодлого, шийдвэр хэрхэн гарч, хэрэгжүүлдэг болохыг танилцуулсны үндсэн дээр, орон нутаг дахь нийтийн удирдлагыг тодорхойлж чаддаг болно.

2.2.1. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 1. ХУВЬ ХҮН БА НИЙГЭМ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч орон нутгийн байгууллага бусад бүлгүүдийн уялдаа холбоо нь хувь хүнд нөлөөлдгийг тайлбарлаж чаддаг болно.	Орон нутгийн байгууллага, бүлгийг нэрлэн, чиглэл, үйл ажиллагааг танилцуулдаг.
		Байгууллага, бүлгийн хувь хүнд үзүүлж буй нөлөөллийг тайлбарладаг.
2	Сурагч орон нутагт тулгамдаж буй асуудал нь хувь хүний байр суурь, соёлын ялгаатай ямар холбоотой болохыг тодорхойлж, зөрчлийг шийдвэрлэх арга замыг санал болгож чаддаг болно.	Орон нутагт тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлдог.
		Орон нутагт тулгамдаж буй асуудал нь хүмүүсийн байр суурь, үүрэг, соёлын ялгаатай ямар холбоотой болохыг тодорхойлдог.
		Зөрчил, түүнийг эергээр шийдвэрлэх арга замыг санал болгодог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Орон нутгийн байгууллага, бүлгийг нэрлэн, чиглэл, үйл ажиллагааг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийг нэрлэдэг.	Танилцуулахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийг нэрлэн, тухайн газруудын байршлыг зураглан үзүүлж, харилцан хамаарлыг нь тайлбарлахыг оролддог.	Танилцуулахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийг нэрлэн, тухайн газруудын байршлыг зураглан үзүүлж, харилцан хамаарлыг нь тайлбарладаг.	Танилцуулахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийг нэрлэн, тухайн газруудын байршлыг зураглан үзүүлж, харилцан хамаарлыг нь оновчтой тайлбарлаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Байгууллага, бүлгийн хувь хүнд үзүүлж буй нөлөөллийг тайлбарладаг	Тайлбарлахдаа: - орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагааг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаа болон хувь хүний хэрэгцээгээр нь ялгадаг. -байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаанд гарч буй өөрчлөлт нь хувь хүнд нөлөөлдөг тухай товч тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаа нь хувь хүний хэрэгцээнд тулгуурладаг болохыг нотолсон жишээг бүдүүвч, хүснэгт ашиглан хэлдэг. -байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаанд гарч буй өөрчлөлт нь хувь хүнд нөлөөлдөг тухай жишээ татан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутаг дахь байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаа нь хувь хүний хэрэгцээ, хүний хэрэгцээний шатлалтай уялдаатай болохыг нотолсон жишээгээр тайлбарлан хэлдэг. -байгууллага, бүлгийн үйл ажиллагаанд гарч буй өөрчлөлт нь хувь хүнд нөлөөлдөг тухай дэлгэрэнгүй, жишээ баримт татан тайлбарладаг.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Орон нутагт тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн тохиолдлоос тулгамдаж буй асуудлыг олж, тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн тохиолдлоос тулгамдаж буй асуудлыг олж, эрэмбэлэн тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн тохиолдлоос тулгамдаж буй асуудлыг олж, шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн тохиолдлоос тулгамдаж буй асуудлыг олж, шалтгаан, үр дагавар, шийдвэрлэх арга замыг тодорхойлдог.
Орон нутагт тулгамдаж буй асуудал нь хүмүүсийн байр суурь, үүрэг, соёлын ялгаатай ямар холбоотой болохыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -тодорхой нэг асуудал дээр хүмүүсийн байр суурь, соёлын ялгаатай байдлыг илэрхийлсэн жишээ гаргахыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -тодорхой нэг асуудалд хүмүүсийн байр суурь, соёлын ялгаатай байдал нөлөөлдөг талаар цөөн жишээ гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн байр суурь, соёлын ялгаатай байдлын үр дагавар нь зөрчлийг бий болгож, асуудалд үүсгэдэг болохыг тодорхойлсон жишээ гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн байр суурь, соёлын ялгаатай байдлын үр дагавар нь зөрчлийг бий болгож, асуудал үүсгэдгийг тодорхойлж, тодорхой жишээнд үндэслэн тайлбар хийдэг.
Зөрчлийг эергээр шийдвэрлэх арга замыг санал болгодог.	Санал болгохдоо: -зөрчлийг шийдвэрлэх хандлагаас аль нэгийг нь нэрлэдэг.	Санал болгохдоо: -зөрчлийг шийдвэрлэх нэг хандлагыг хэрэглэхийг санал болгодог.	Санал болгохдоо: -зөрчлийг эергээр шийдвэрлэхэд тохирох хандлагаас санал болгодог.	Санал болгохдоо: -зөрчлийн эерэг сөрөг талыг үндэслэн шийдвэрлэхэд тохирох хандлагыг санал болгож, яаж хэрэглэхийг зөвлөдөг.

2.2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 2. ХУВЬ ХҮН БА СОЁЛ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч соёлын өвд тулгуурлан орон нутгийнхаа өвөрмөц байдлыг танилцуулж, өөрийн болон бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Орон нутгийнхаа өвөрмөц байдал, онцлогийг соёлын өвөөрөө дамжуулан танилцуулдаг.
		Өөрийн болон бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.
2	Сурагч орон нутаг дахь соёлын өвд хүмүүс хэрхэн хандаж буй байдалд тулгуурлан соёлын хожимдлыг тодорхойлж чаддаг болно.	Орон нутгийнхаа соёлын өвд тулгарч байгаа асуудлуудад үндэслэн соёлын хожимдлыг тодорхойлдог.
		Соёлын хожимдлыг арилгахад өөрийн оруулах хувь нэмрийг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Орон нутгийнхаа өвөрмөц байдал, онцлогийг соёлын өвөөрөө дамжуулан танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -орон нутагтаа байдаг соёлын өвийг нэрлэдэг.	Танилцуулахдаа: -өөрийн орон нутгийнхаа соёлын өвүүдийг жагсаан бичиж, тэдгээрийн тухай тайлбарладаг.	Танилцуулахдаа: -өөрийн орон нутгийн соёлын өв, өвөрмөц шинжүүдийг тайлбарлаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.	Танилцуулахдаа: -орон нутгийн соёлын өв бусад соёлуудаас ялгарч буй өвөрмөц шинж бүрэлдэн бий болоход нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.
Өөрийн болон бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийнхаа соёлыг эрхэмлэхийн сацуу бусдын соёлын өвөрмөц байдлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлын тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийнхаа соёлын өвөрмөц байдал болон бусдын соёлын өвөрмөц байдлын ялгааг танилцуулж, бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийнхаа соёлын өвөрмөц байдал болон бусдын соёлын өвөрмөц байдлын ялгааг танилцуулж, бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг жишээгээр тайлбарладаг.	. Тайлбарлахдаа: -орон нутгийнхаа соёлын өвөрмөц байдал болон бусдын соёлын өвөрмөц байдлын ялгааг харьцуулан дүгнэж, бусдын соёлыг хүндэтгэхийн ач холбогдлыг жишээгээр танилцуулж, дэлгэрэнгүй тайлбарладаг.
Орон нутгийнхаа соёлын өвд тулгарч байгаа асуудлуудад үндэслэн соёлын хожимдлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдол хэмээх ойлголтыг өөрийн үгээр хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн соёлын өвүүдэд тулгарч буй асуудалд үндэслэн хожимдлын жишээг хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлын ойлголтод үндэслэн орон нутгийнхаа соёлд тулгарч буй хожимдлын бодит жишээг хэлж, тодорхойлолт өгдөг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлыг үүсгэдэг шалтгаан түүнд нөлөөлж буй нөлөөллийг тайлбарлаж, соёлын хожимдол гэж юу болох тухай оновчтой тодорхойлолт хэлдэг.
Соёлын хожимдлыг арилгахад өөрийн оруулах хувь нэмрийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлыг сааруулах, арилгах зарим арга замуудыг тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлыг сааруулах, арилгахад өөрийн оруулж болох хувь нэмрийг жагсаан, өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлыг сааруулах, арилгах нь соёлын өв, уламжлал, ёс заншилд ямар ач холбогдолтой болохыг тодорхойлдог. -соёлын хожимдлыг арилгахад өөрөө хувь нэмэр оруулах тухай хүсэл эрмэлзлэлээ илэрхийлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын хожимдлыг сааруулж, арилгаснаар соёлын өв, уламжлал, ёс заншилд ямар үр дүн, нөлөө үзүүлж болохыг тодорхойлдог. -соёлын хожимдлыг арилгахад өөрөө хувь нэмэр оруулах тухай хүсэл эрмэлзлэлээ илэрхийлж, өөрийн биеэр үлгэрлэдэг.

2.2.3. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 3. ХУВЬ ХҮН БА ЭДИЙН ЗАСАГ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч орон нутгийн бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бүтцийг танилцуулсны үндсэн дээр зах зээлийн харилцааны үндсэн ойлголтууд, орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг болохыг тодорхойлж чаддаг болно.	Орон нутаг дахь бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бүтцийг танилцуулдаг.
		Орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг болохыг тайлбарладаг.
		Зах зээлийн харилцааны үндсэн ойлголтууд (зах зээл, үнэ, эрэлт, нийлүүлэлт)-ыг тодорхойлдог.
2	Сурагч бизнес төлөвлөгөөний бүтцэд тулгуурлан орон нутагт болон өөрсдийн хүрээнд тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэхэд шаардлагатай жижиг бизнесийн төсөл боловсруулж чаддаг болно.	Бизнес, бизнес төлөвлөгөөний бүтэц, түүний үе шатыг танилцуулдаг.
		Жижиг бизнесийн төсөл боловсруулдаг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Орон нутаг дахь бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бүтцийг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -орон нутагтаа үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллага, аж ахуйн нэгж, тэдгээрт үйлдвэрлэдэг зарим бүтээгдэхүүн, ажил мэргэжлийг нэрлэдэг. -орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ гэж юу болохыг тодорхойлохыг оролддог.	Танилцуулахдаа: -орон нутагт үйлдвэрлэдэг бүтээгдэхүүнийг нэрлэж, төрөл салбараар нь ангилдаг. -орон нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд, тэдгээрийн үйл ажиллагааны онцлогийн талаар тайлбар хийдэг. -орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ гэж юу болох тухай тодорхойлолт хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -орон нутагт үйлдвэрлэдэг, бүтээгдэхүүнийг нэрлэж, төрөл салбараар нь ангилдаг. -орон нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд, тэдгээрийн үйл ажиллагааны онцлог, эдийн засагт ямар үр нөлөө үзүүлдэг тухай тус бүрд нь жишээ татан тайлбар хийдэг. -орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тухай оновчтой тодорхойлолт хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -орон нутагт үйлдвэрлэдэг бүтээгдэхүүнийг нэрлэж, төрөл салбараар нь ангилан, тус бүрийн онцлогийн талаар оновчтой тайлбар хийдэг. -орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийн үйлдвэрлэж буй бараа бүтээгдэхүүн нь орон нутгийн эдийн засгийг чадавхжуулах чухал үзүүлэлт болохыг бодит тоон мэдээлэл, жишээгээр нотолдог. -орон нутгийн үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ гэж юу болох тухай жишээ татан оновчтой тодорхойлолт хэлдэг.
Орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг болохыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -төсөв юунаас бүрддэг болох (орлого, зарлага)-ыг л хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг (орлого, зарлага) болохыг жишээ татан тайлбар хийдэг. -төсвийн орлогыг бүрдүүлэгч гол эх үүсвэр нь татвар болох тухай тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг (орлого, зарлага) болохыг жишээ татан тус бүрд нь дэлгэрэнгүй тайлбар хийдэг. -орон нутгийн төсвийн орлогын эх үүсвэр болон зарцуулалтын талаар задалж жишээ татан тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн төсөв юунаас бүрддэг (орлого, зарлага) болохыг жишээ татан тус бүрд нь дэлгэрэнгүй, оновчтой тайлбар хийдэг. -орон нутгийн төсвийн орлого нэмэгдэх нь ямар ач холбогдолтой болохыг хэлдэг. -төсвөөс ямар төрлийн байгууллагын зардлыг санхүүжүүлдэг болохыг жишээгээр илэрхийлдэг.

Зах зээлийн харилцааны үндсэн ойлголтууд (зах зээл, үнэ, эрэлт, нийлүүлэлт)-ыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн зах зээлийн орчныг дүрсэлж, түүнд оролцогч талуудыг нэрлэдэг. -эрэлт, нийлүүлэлт, үнэ зэргийн тухай олж сонссон, цээжилсэн наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн зах зээлийн орчин, харилцааг дүрсэлж, зах зээл гэж юу болохыг тодорхойлдог. -эрэлт, нийлүүлэлт, үнэ зэргийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн зах зээлийн орчин, харилцааг дүрсэлж, зах зээл, зах зээлийн харилцаа гэж юу болохыг орон нутгийн амьдралаас жишээ татан тодорхойлдог. -эрэлт, нийлүүлэлт, үнэ зэргийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тус бүрд нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн зах зээлийн орчин, харилцааг дүрсэлж, зах зээл, зах зээлийн харилцаа гэж юу болохыг жишээ татан тодорхойлдог. -эрэлт, нийлүүлэлт үнэ зэргийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн оновчтой тодорхойлж, хоорондын харилцан хамаарлыг хүснэгт графикаар илэрхийлж, харьцуулан дүгнэлт хийдэг.
Бизнес төлөвлөгөөний бүтэц, түүний үе шатыг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -бизнес гэж юу болохыг өөрийн үгээр хэлдэг. -бизнес төлөвлөгөөний тухай нийгмийн орчин тойрноосоо олж сонссон наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -бизнес, бизнес төлөвлөгөөний бүтцийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг. -бизнес эрхлэх нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -бизнес, бизнес төлөвлөгөөний бүтцийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тодорхой тайлбар хэлдэг. -бизнес эрхлэх нь хүмүүсийн амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг тухай боломжит, тохирох тайлбарыг хийдэг.	Танилцуулахдаа: -бизнес, бизнес төлөвлөгөөний бүтцийн тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүрэн зөв, оновчтой тайлбарыг хэлдэг. -бизнес эрхлэх нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар жишээ, баримтаар нотлон оновчтой тайлбарыг хийдэг.
Жижиг бизнесийн төсөл боловсруулдаг.	Боловсруулахдаа: -жижиг бизнесийн төслийн нэр, зөвхөн санааг л гаргадаг.	Боловсруулахдаа: -жижиг бизнесийн төслийн дэвшүүлсэн санаан дээрээ тулгуурлан бизнес төлөвлөгөөний зарим үе шатыг тусгасан төсөл бичихийг оролддог.	Боловсруулахдаа: -бизнес төлөвлөгөөний дийлэнх үе шатыг тусгасан жижиг бизнесийн төсөл бичиж, бусдадаа танилцуулдаг.	Боловсруулахдаа: -бизнесийн зорилт, бүтэц, үйл ажиллагааны загвар, зардлын тооцоо, үр дүн зэргийг бүрэн тусгасан жижиг бизнесийн төслийг бичиж, бусад оновчтой танилцуулдаг.

2.2.4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 4. ХУВЬ ХҮН БА ХУУЛЬ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч хүний эрхийн талаарх эх сурвалжид тулгуурлан хүний эрх нь заяагдмал болохыг нотолж чаддаг болно.	Хүний эрхийн талаарх түүхэн эх сурвалжууд, тэдгээрийн агуулгыг тайлбарладаг.
		Хүний эрх нь заяагдмал шинж чанартай болохыг нотолдог.
2	Сурагч хүний эрхийн зарчмуудад үндэслэн төр хүний эрхийн талаар ямар үүрэг хүлээдгийг тодорхойлж чаддаг болно.	Хүний эрхийн зарчмуудыг танилцуулдаг.
		Төр хүний эрхийн талаар ямар үүрэг хүлээдгийг тодорхойлдог.
3	Сурагч орон нутгийн түвшинд гарч буй хүний эрхийн зөрчил, түүнийг шийдвэрлэж буй арга механизмд суурилан хууль нь хүний эрхийг хамгаалдаг хэрэгсэл болохыг дүгнэж чаддаг болно.	Орон нутгийн түвшинд гарч буй хүний эрхийн зөрчил, түүнийг шийдвэрлэж буй арга механизмыг тодорхойлдог.
		Хууль нь хүний эрхийг хамгаалдаг хэрэгсэл болох тухай дүгнэлт хийдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хүний эрхийн талаарх түүхэн эх сурвалжууд, тэдгээрийн агуулгыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийн талаарх түүхэн эх сурвалжаас заримыг нэрлэж, түүнийхээ агуулгыг тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийн түүхэн эх сурвалжийн жишээг нэрлэж, агуулгыг өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрх, эрх чөлөөний голлох эх сурвалжийг зөв нэрлэж, түүний агуулгыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрх чөлөөний түүхэн сурвалжуудыг нэрлэж, хүний эрхийн хөгжилтэй холбон оновчтой тайлбарлаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Хүний эрх нь заяагдмал шинж чанартай болохыг нотолдог.	Нотлохдоо: -хүний заяагдмал эрхээс жишээ нэрлэдэг, яагаад заяагдмал болох тухай ганц нэг үндэслэл хэлдэг.	Нотлохдоо: -хүний эрхийн хэлбэрүүдийг нэрлэж, заяагдмал шинж чанартай болох талаар зарим тодорхой үндэслэл дэвшүүлдэг.	Нотлохдоо: -хүний зайлшгүй эдлэх ёстой эрхүүдийг нэрлэж, түүнийг хэрэгжүүлэх нөхцөл, хэрэгжүүлээгүйгээс үүдэх үр дагаврыг хэлдэг.	Нотлохдоо: -хүний эрх бол хүний заяагдмал мөн чанараас эхтэй болохыг тодорхой үндэслэлээр тайлбарлаж нотолж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Хүний эрхийн зарчмуудыг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -хүний эрхийн зарчмуудаас жишээ нэрлэдэг.	Танилцуулахдаа: -хүний эрхийн зарчмуудаас нэрлэж, түүнийг жишээ, тодорхойлолттой холбохыг оролддог.	Танилцуулахдаа: -хүний эрхийн зарчмуудыг нэрлэж, тэдгээрийг хооронд нь ялгадаг.	Танилцуулахдаа: -хүний эрхийн зарчмуудыг нэрлэж, холбогдох тодорхойлолт, жишээтэй зөв оноодог.

Төр нь хүний эрхийг дээдэлж, эрх зүйн хувьд тэгш боломжийг бүрдүүлэх ёстой болохыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах төрийн үүрэг хэрэгжих нэг хэлбэр нь эрх тэгш байдлыг хангах явдал болох тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах төрийн үүрэг хэрэгжих нэг хэлбэр нь эрх тэгш байдлыг хангах явдал болох тухай өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах төрийн үүрэг хэрэгжих нэг хэлбэр нь боломжийг тэгш хангах явдал болох тухай тохирох тайлбарыг хийдэг. -эрх тэгш байдал чухал болох тухай тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -төр хүний эрхийг хангах үүргээ эрх зүйн хувьд тэгш боломжийг олгох нөхцөл бүрдүүлж биелүүлдэг гэдгийг нотолж, оновчтой тайлбарладаг. -эрх тэгш байдал яагаад чухал болохыг жишээгээр тайлбарладаг.
Орон нутгийн түвшинд гарч буй хүний эрхийн зөрчил, түүнийг шийдвэрлэж буй арга механизмыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүний эрхийн зөрчил гэж юу болох талаар тодорхойлолт өгөхийг оролддог. -өөрийн амьдардаг орон нутагт гарч буй зарим нэг хүний эрхийн зөрчлийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн түвшинд тохиолдож буй хүний эрхийн зөрчлийг нэрлэж, засч залруулах арга замыг дэвшүүлэхийг оролддог. -хүний эрхийн зөрчил гэж юу болохыг өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн түвшинд тохиолдож буй хүний эрхийн зөрчлийг нэрлэж, ялган таньж, засч шийдвэрлэх арга замыг санал болгодог. -хүний эрхийн зөрчил гэж юу болох талаар тодорхойлолт хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутагт гарч буй хүний эрхийн болон хүүхдийн эрхийн зөрчлийг нэрлэн, тэрхүү зөрчлийг шийдвэрлэж болохуйц арга механизмыг санал болгодог. -хүний эрхийн зөрчил гэж юу болох талаар оновчтой тодорхойлолт хэлдэг. -өгөгдсөн баримт, кейсээс эрх нь зөрчигдөж буй баримтыг ялгадаг.
Хууль нь хүний эрхийг хамгаалдаг хэрэгсэл болох тухай дүгнэлт хийдэг.	Дүгнэхдээ: -хууль нь ямар зорилготой боловсруулагдаж гардаг болох талаар наад захын үндэслэл хэлдэг.	Дүгнэхдээ: -хүний эрхийн баталгаа нь хууль болох талаар тодорхой үндэслэл гаргадаг.	Дүгнэхдээ: -хүний эрхийг хангаж, хамгаалах баталгаа нь хууль болох тухай тодорхой үндэслэлийг дэвшүүлж, түүнийгээ баримтаар нотолдог.	Дүгнэхдээ: -хүний эрхийг хуулийн хүрээнд хамгаалахын ач холбогдлыг тодорхойлдог. -өөрийн үйл, үйлдлийг дүрэм журмын хүрээнд хэрхэн нийцэж буйг үнэлж дүгнэдэг.

2.2.5. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 5. НИЙТИЙН УДИРДЛАГА

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүнд хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Анги, хамт олны хэлэлцэн баталсан шийдвэрт үндэслэн хамтын шийдвэр, түүний ач холбогдлыг тодорхойлдог.
		Хамтын шийдвэр гаргахад хүн бүрийн оролцоо чухал болохыг тайлбарладаг.
2	Сурагчдын өөрийн удирдлагын байгууллагаар жишээлэн хамтын удирдлагын байгууллагын онцлогийг тодорхойлж чаддаг болно.	Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагын зорилго, үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлдог.
		Сурагчдын өөрөө удирдах байгууллага нь хамтын удирдлагын байгууллага болохыг нотолдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Орон нутгийн түвшинд хүүхэдтэй холбоотой гаргасан шийдвэрт дүн шинжилгээ хийдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -өгөгдсөн шийдвэрт тусгагдсан агуулга болон мэдээллийг давтан хэлдэг. -тодорхой зааврын дагуу шийдвэрт тусгагдсан мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийхийг оролддог.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -өгөгдсөн шийдвэрт тусгагдсан агуулга болон мэдээллийг тайлбарладаг. -шийдвэрт хүүхдийн оролцоог хэрхэн дэмжсэн, язгуур эрх ашигт нь хир нийцсэн тухай талаар санал бодлоо илэрхийлдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -тохирох арга, аргачлал ашиглан өгөгдсөн шийдвэрт дүгнэлт хийдэг. (баримт бичгийн шинжилгээний арга г.м) -шийдвэрийн агуулга болон мэдээлэлд дээр агуулгын шинжилгээ хийдэг. -шийдвэрт хүүхдийн оролцоог хэрхэн дэмжсэн, язгуур эрх ашигт нь хир нийцсэн тухай дүгнэлт гаргадаг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -тохирох арга, аргачлал ашиглан өгөгдсөн шийдвэрт боловсруулалт, дүн шинжилгээ хийдэг. -гаргасан дүн шинжилгээндээ үндэслэн тухайн орон нутагт шийдвэрийн заалтууд хэрэгжих боломжтой эсэхийг үнэлэхдээ эх сурвалж ашигладаг. -шийдвэрийн юуг, хэрхэн сайжруулах талаар саналаа илэрхийлдэг.
Орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад иргэд оролцох боломж, арга замыг ашиглан өөрийн саналыг илэрхийлдэг.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад хүүхдүүд оролцож болох зарим арга замыг нэрлэдэг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад иргэд оролцох гэж юу болох тухай тайлбарлахыг оролддог.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад хүүхдүүд оролцож болох арга замуудыг нэрлэж, жишээ татан тайлбарладаг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад иргэд оролцох гэж юу болох тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад хүүхдүүд оролцож болох арга зам, тэр нь хэрхэн хэрэгжиж болох тухай жишээ татан тайлбарладаг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад иргэд оролцох гэж юу болох, түүний ач холбогдлын тухай тохирох тайлбарладаг.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад хүүхдүүд оролцож болох арга зам, түүний зорилго, оролцохын ач холбогдлыг сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн зохих тайлбарыг оновчтой хэлдэг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргахад оролцох гэж юу болох, түүний ач холбогдлын тухай жишээ татан оновчтой тайлбарладаг. -шийдвэр гаргахад оролцох хүсэл эрмэлзлээ илэрхийлдэг.

Орон нутагт бодлого, шийдвэр гаргах үйл явцын зураглалыг хийн тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутагт шийдвэрийг хэн гаргадаг болохыг хэлдэг. -орон нутгийн түвшинд ямар шийдвэрүүд гардаг болохыг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явц, түүний зарчмын тухай тайлбар хэлдэг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явцын зураглал хийн бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, өнгөц тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр хэрхэн гарч, иргэдийн амьдралд яаж нөлөө үзүүлдэг болох талаар жишээ татан тайлбар хэлдэг. -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явцын зураглал хийн бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, гол санааг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -орон нутгийн түвшинд шийдвэр гаргах үйл явцын гол зарчим нь монгол улсын үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийг зөрчөөгүй байх, нийтийн эрх ашигт харшлаагүй байх, өөрийн орон нутгийн иргэдийн санал хүсэлт байр суурийг тусган тэдний оролцох боломжийг бүрдүүлсэн байж сая хэрэгждэг болохыг нотлон хэлдэг. -орон нутагт бодлого шийдвэр гардаг үйл явцын зураглалыг бүдүүвчээр гаргаж, тохирох тайлбарыг дэлгэрэнгүй, оновчтой танилцуулдаг.
Орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо, нутгийн өөрөө удирдах ёсны онцлогийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо, түүнийг бүрдүүлэгч зарим байгууллагыг нэрлэдэг. -орон нутгийн удирдлага, засаг дарга зэргийн талаар олж сонссон, мэдээллээ давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо, түүнийг бүрдүүлэгч төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагыг тус бүрд нь нэрлэж, тодорхойлолтыг өнгөц хэлдэг. -төрийн удирдлага болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын онцлог ялгааг гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо, түүнийг бүрдүүлэгч төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагыг тус бүрд нь нэрлэж, тохирох тодорхойлолтыг хэлдэг. -төрийн удирдлага болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын онцлог ялгааг гаргаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо нь монгол улсын үндсэн хуулинд хэрхэн баталгаажсан болохыг нотолдог.	Тодорхойлохдоо: -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо, түүнийг бүрдүүлэгч төрийн болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагыг тус бүрд нь нэрлэж, орон нутгийн удирдлагын тухай тодорхойлолтыг оновчтой хийдэг. -төрийн удирдлага болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын онцлог ялгааг хэрэгжүүлэгч, эрх мэдлийн эх сурвалж, ажиллах хэлбэр зэрэг тодорхой үзүүлэлтээр гаргаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -орон нутгийн удирдлагын тогтолцоо нь монгол улсын үндсэн хуулинд хэрхэн баталгаажсан болохыг нотолдог. -нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, төрийн удирдлагын байгууллагын уялдаа холбоог схем дээр харьцуулан тайлбарладаг.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. IX АНГИ

3.1. IX АНГИЙН НИЙГЭМ СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛЭЭР СУРАГЧИЙН ХҮРЭХ СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН

Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт	Суралцахуйн үр дүн
Мэдлэг, ойлголт	Сурагч нийгмийн тодорхой айн хүрээнд өрнөж буй үзэгдэл, үйл явцыг танин мэдэж, хувь хүн ба нийгэм (нийгмийн харилцаа, харилцан үйлдэл), хувь хүн ба соёл (үндэсний соёл, соёлын өв, соёлын хэлбэр), хувь хүн ба эдийн засаг (хөдөлмөрийн зах зээл, мөнгө, банк), хувь хүн ба хууль (төрийн захиргаа, үйлчилгээ, хүний эрхийн ангилал), хувь хүн ба нийтийн удирдлага (үндэсний түвшний удирдлага, шийдвэр, эрх мэдлийн хуваарилалт, төр ба иргэний харилцаа)-ын тулгуур ойлголтуудыг тайлбарлаж, тодорхойлж чаддаг болно.
Чадвар	Сурагч аливаа нийгмийн үзэгдэл үйл явцад шалтгаан, холбоо хамаарлын үүднээс хандаж, жишээ баримттайгаар тодорхойлж, тайлбарлаж, үнэлж дүгнэж чаддаг болно.
Хандлага	Сурагч нийгмийн үзэгдэл үйл явцад оролцох хүсэл сонирхолтой, тохиолдол болон үйл явцад бодитой ханддаг, шүүмжлэх болон дэмжих байр сууриа илэрхийлж чаддаг болно.

3.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ, СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН, ШАЛГУУР, ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
1	9.1а. Харилцан үйлдэл дэх бэлгэ тэмдгийн (утгын) тогтолцоо хэрхэн бүрэлдэх, өөрчлөгдөхийг хүмүүс хоорондын харилцан үйлдлийн жишээгээр тайлбарлах 9.1б. Хүмүүс хоорондын үгэн болон үгэн бус харилцаанд субъектийн байр суурь, үүргийн ялгаа хэрхэн илэрч байгаа талаар дүгнэх, бусадтай үр дүнтэй харилцах арга замуудыг танилцуулах 9.1в. Хүмүүсийн хоорондын үл ойлголцол, маргааны шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлох, шийдвэрлэх аргуудын талаар зөвлөмж боловсруулах	Хувь хүн ба нийгэм	Сурагч хүмүүс хоорондын харилцан үйлдлээс бэлэг тэмдгийн тогтолцоо бүрэлдэх, өөрчлөгдөхийг тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч хүмүүс хоорондын харилцааны хэлбэрийг ашиглан, үр дүнтэй харилцах арга замыг тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч зөрчилдөөний шалтгааныг тодорхойлон түүнийг шийдвэрлэдэг арга хандлагуудыг санал болгож чаддаг болно.
2	9.2а. Өөрийн улс орон, үндэстний соёлын өвөрмөц байдал, ижилслийг (адилсал) бусад улс орон, үндэстний соёлын өвөрмөц байдалтай харьцуулах, танилцуулах 9.2б. Соёл үнэт зүйлсийн тогтолцоо болохыг жишээ, эх сурвалжид тулгуурлан тодорхойлж, соёлын үүргийн ач холбогдлыг танилцуулах	Хувь хүн ба Соёл	Сурагч үндэсний соёлын өвийг бусад үндэстний соёлын өвтэй харьцуулан тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч үндэсний соёлын өвийг бусад үндэстний соёлын өвтэй харьцуулан өөрийн соёлын үнэт зүйл өвөрмөц байдлыг тодорхойлж чаддаг болно.

3	9.3а. Хөдөлмөрийн зах зээл, цалин хөлс, ажил мэргэжлийн эрэлтийн талаарх мэдээллийг шинжлэх, тэдгээрийн уялдаа холбоог тодорхойлох, нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тайлбарлах 9.3б. Ирээдүйд эзэмших мэргэжлийн чиг баримжаагаа тодорхойлж, зорилго дэвшүүлэн, түүндээ хүрэх арга замыг төлөвлөх 9.3в. Мөнгө, банкны нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг, мөнгөний худалдан авах чадварын талаар судлах, хуримтлалын ач холбогдол, арвижуулах арга замуудыг танилцуулах	Хувь хүн ба эдийн засаг	Сурагч жишээ тохиолдол, тоон мэдээллийг шинжлэн хөдөлмөрийн зах зээл, түүнд холбогдох үндсэн ойлголтууд, мэргэжил сонголтхоо хэрхэн зөв хийх арга замыг тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлыг хэлэлцсэний үндсэн дээр мөнгө, банкны онцлог шинж, үүргийг тодорхойлж чаддаг болно.
4	9.4а. Хүний эрхийн төрөл, хэлбэр, ангиллыг судлах, иргэний болон улс төрийн эрх ардчиллын үнэт зүйлс болохыг тайлбарлах 9.4б. Иргэн эрхээ эдлэх, үүрэг, хариуцлагаа биелүүлэх нь зайлшгүй болохыг жишээ, тохиолдол шинжлэн, тодорхойлох 9.4в. Хуулиар хүний эрхийг хамгаалах үндэслэлийг нэрлэх, эрхээ хамгаалах, зөрчигдсөн эрхээ сэргээхийн тулд хийх үйлдлийн хувилбаруудыг дэвшүүлэх	Хувь хүн ба хууль	Сурагч хүн эрхээ эдлэх, үүргээ биелүүлэх нь ардчиллыг хэрэгжүүлэх чухал нөхцөл болохыг тайлбарлаж, хүний эрхийг ангилж чаддаг болно.
			Сурагч хүний эрхийг хуулиар хамгаалдаг болохыг үндэслэл гарган нотолж, зөрчигдсөн эрхийг хэрхэн сэргээх арга замыг дэвшүүлж чаддаг болно.
5	9.5а. Уих, засгийн газар, шүүхийн байгууллагын эрх хэмжээ, гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагааны онцлог, уялдаа холбоог судлах, эрх мэдэл хуваарилалт гэж юу болохыг тодорхойлох 9.5б. Хууль тогтоох, гүйцэтгэх засаглалын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцох боломжуудыг судлах, оролцох шаардлагын үндэслэл дэвшүүлэх 9.5в. Улс төрийн дэглэмүүд дэх иргэний үнэт зүйлс, итгэл үнэмшлийн ялгааг харьцуулан судалж, ардчилалд иргэдийн оролцоо ямар ач холбогдолтойг тайлбарлах	Хувь хүн ба нийтийн удирдлага	Сурагч уих, засгийн газар, шүүхийн эрх хэмжээг танилцуулсаны үндсэн дээр үндэсний түвшинд шийдвэр яаж гардаг, түүнд иргэд хэрхэн оролцож болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч эрх мэдлийг хэрэгжүүлж буй арга хэлбэр, иргэд төрийн үйл ажиллагаанд оролцох боломж гэсэн хоёр үзүүлэлтээр ардчилсан ба ардчилсан бус улс төрийн дэглэмүүд дэх иргэний үнэт зүйлсийн онцлог ялгааг тодорхойлж чаддаг болно.

3.2.1. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 1. ХУВЬ ХҮН БА НИЙГЭМ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч хүмүүс хоорондын харилцан үйлдлээс бэлэг тэмдгийн тогтолцоо бүрэлдэх, өөрчлөгдөхийг тайлбарлаж чаддаг болно.	Хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрийг тодорхойлдог.
		Хүмүүсийн харилцан үйлдэл дэх бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг тайлбарладаг.
2	Сурагч хүмүүс хоорондын харилцааны хэлбэрийг ашиглан, үр дүнтэй харилцах арга замыг тодорхойлж чаддаг болно.	Хүмүүсийн харилцааны хэлбэрийг тодорхойлдог.
		Хүмүүстэй үр дүнтэй харилцах арга замыг тодорхойлдог.
3	Сурагч зөрчилдөөний шалтгааныг тодорхойлон түүнийг шийдвэрлэдэг арга хандлагыг санал болгож чаддаг болно.	Зөрчилдөөний шалтгаан, талууд, үе шатыг тодорхойлдог.
		Зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх хандлагыг нэрлэдэг, санал болгодог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрээс зарим нэгийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрээс заримыг нь нэрлэж, онцлогийг нь өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрийг тус бүрд нь нэрлэж, онцлогийг нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүс хоорондын харилцааны үйл явц, харилцан үйлдлийн хэлбэрийг тус бүрд нь нэрлэж, онцлогийг нь тодорхойлж, түүнд тохирох жишээ гаргадаг.
Хүмүүсийн харилцан үйлдэлд бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг жишээгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа -хүмүүсийн харилцан үйлдэлд бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -хүмүүсийн харилцан үйлдэлд бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүмүүсийн харилцан үйлдэлд бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг тайлбарлаж, жишээг гаргадаг.	Тайлбарлахдаа: -хүмүүсийн харилцан үйлдэлд бэлэг тэмдгийн гүйцэтгэх үүргийг оновчтой тайлбарлаж, дүгнэлт хийдэг.
Хүмүүсийн харилцааны хэлбэрийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрээс зарим нэгийг нь нэрлэдэг	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрийг тус бүрд нь ялган нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрийг тус бүрд нь нэрлэж, ангилан, ялгааг нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрийг тус бүрд нь оноон нэрлэж, ангиллыг зөв хийн, онцлог шинжийг тодорхой жишээгээр тайлбарладаг

Хүмүүстэй үр дүнтэй харилцах арга замыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааг үр дүнтэй болгох арга замыг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааг үр дүнтэй болгох арга замыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрт тохируулан үр дүнтэй харилцахад хэрэглэх арга замыг санал болгодог.	Тодорхойлохдоо: -хүмүүсийн харилцааны хэлбэрт тохируулан үр дүнтэй харилцахад хэрэглэх оновчтой арга замыг жишээ татан санал болгодог.
Зөрчилдөөний шалтгаан, талууд, үе шатыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг өөрийн үгээр тодорхойлж, шалтгаан, өдөөгч, талууд, үе шатыг товч тодорхой гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг өөрийн үгээр тодорхойлж, шалтгаан, өдөөгч, талууд, үе шатыг тус бүрд нь тодорхойлж, тэдгээрт холбогдох зарим жишээг гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг өөрийн үгээр тодорхойлж, шалтгаан, өдөөгч, талууд, үе шатыг тус бүрд нь тодорхойлж, тэдгээрт холбогдох жишээг гаргаж, ялгааг нь тайлбарладаг
Зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх хандлагыг нэрлэдэг, санал болгодог.	Санал болгохдоо: -зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх хандлагаас аль нэгийг нь нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг шийдвэрлэх нэг хандлагыг хэрэглэхийг санал болгодог.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөнийг эергээр шийдвэрлэхэд тохирох хандлагаас санал болгодог.	Тодорхойлохдоо: -зөрчилдөөний эерэг сөрөг талыг үндэслэн шийдвэрлэхэд тохирох хандлагыг санал болгож, яаж хэрэглэхийг зөвлөдөг.

3.2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 2. ХУВЬ ХҮН БА СОЁЛ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч үндэсний соёлын өвийг бусад үндэстний соёлын өвтэй харьцуулан тайлбарлаж	Үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлд үндэслэн өөрийн үндэсний өвөрмөц соёл тогтох болсон шалтгаануудыг тайлбарладаг.
		Үндэсний өвөрмөц соёлыг бусад үндэстний соёлын өвүүдтэй харьцуулан тайлбарладаг.
2	Сурагч үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд тулгуурлан соёлын үүрэг, ач холбогдлыг тодорхойлж	Үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд тулгуурлан соёл, ёс заншлын үүрэг ач холбогдлыг тодорхойлдог.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлд үндэслэн өөрийн үндэсний өвөрмөц соёл тогтох болсон шалтгаануудыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлсээс нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлийг нэрлэж, бүрэлдэх болсон нөхцөл шалтгаануудаас заримыг дурддаг.	Тайлбарлахдаа: -үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлсэд тулгуурлан өөрийн үндэсний өв соёл бүрэлдэх болсон нөхцөл шалтгааныг дурдан түүнийгээ жишээгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -үндэсний соёлын өв, үнэт зүйлсэд тулгуурлан үндэсний өвөрмөц соёл бий болох болсон шалтгаан нөхцөлийг оновчтой тайлбарлаж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Үндэсний өвөрмөц соёлыг бусад үндэстний соёлын өвтэй харьцуулан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өөрийн үндэсний болон зарим үндэстний соёлын өвөрмөц жишээнээс нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -өөрийн үндэсний өвөрмөц соёлд тулгуурлан тэдгээр соёл тогтоход нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг илрүүлэн жагсаан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өөрийн үндэсний соёлын шинжийг илрүүлсний үндсэн дээр бусад улс үндэстэн бүр өвөрмөц соёлтой болохыг тодорхойлдог.	Тайлбарлахдаа: -өөрийн үндэсний соёлын өвөрмөц байдлыг бусад үндэстний өвөрмөц соёлтой холбон оновчтой тайлбарладаг.
Үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд тулгуурлан соёл, ёс заншлын үүрэг, ач холбогдлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд багтдаг зарим нэг зүйлсийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -үндэсний соёлын үнэт зүйлсийг нэрлэж, түүнд үндэслэн соёл, ёс заншлын үүрэг, ач холбогдлыг тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд тулгуурлан соёл, ёс заншлын үүрэг, ач холбогдлыг тодорхойлдог. -өөрийгөө үндэсний соёлын үнэт зүйлсийг тээгч, уламжлагч, дамжуулан үлдээгч мөн гэдгээ тодорхой жишээгээр нотлон тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -үндэсний соёлын үнэт зүйлсэд тулгуурлан соёл, ёс заншлын үүрэг, ач холбогдлыг оновчтой тодорхойлдог. -үндэсний өв соёл, ёс заншлыг хадгалан өвлүүлэн үлдээх нь яагаад чухал болохыг соёл, ёс заншлын тодорхой жишээнд үндэслэн тодорхойлдог.

3.2.3. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 3. ХУВЬ ХҮН БА ЭДИЙН ЗАСАГ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч жишээ тохиолдол, тоон мэдээллийг шинжлэн хөдөлмөрийн зах зээл, түүнд холбогдох үндсэн ойлголт, мэргэжил сонголтоо хэрхэн зөв хийх арга замыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох тоон мэдээлэлд тооцоолол хийж, танилцуулдаг.
		Мэргэжил сонголтоо зөв хийх арга замыг танилцуулдаг.
2	Сурагч хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлыг хэлэлцсэний үндсэн дээр мөнгө, банкны онцлог шинж, үүргийг тодорхойлж чаддаг болно.	Хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлыг тайлбарладаг.
		Мөнгө, банкны онцлог шинж, үүргийг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох тоон мэдээлэлд тооцоолол хийж, танилцуулдаг.	Тооцоолол хийж танилцуулахдаа: -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох ойлголт (хөдөлмөрийн эрэлт, нийлүүлэлт, цалин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, ажиллах хүчний оролцооны түвшин)-ын хүрээнд өгөгдсөн тоон мэдээлэлд зааврын дагуу үйлдэл хийдэг. -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох үндсэн ойлголт өөрийн үгээр тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Тооцоолол хийж танилцуулахдаа: -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох ойлголтууд (хөдөлмөрийн эрэлт, нийлүүлэлт, цалин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, ажилгүйдлийн түвшин, ажиллах хүчний оролцооны түвшин)-ын хүрээнд өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тооцоолол хийж хариуг гаргахыг оролддог. -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох үндсэн ойлголт өөрийн үгээр тайлбарладаг.	Тооцоолол хийж танилцуулахдаа: -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох ойлголт (хөдөлмөрийн эрэлт, нийлүүлэлт, цалин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, ажилгүйдлийн түвшин, ажиллах хүчний оролцооны түвшин)-ын хүрээнд өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцоолол хийж, хариуг гаргадаг. -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох үндсэн ойлголтуудыг тус бүрийн тодорхойлолтыг хэлдэг. -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох статистик тоон мэдээллийн тайлбарладаг.	Тооцоолол хийж танилцуулахдаа: -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох ойлголтууд (хөдөлмөрийн эрэлт, нийлүүлэлт, цалин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, ажиллах хүчний оролцооны түвшин)-ын хүрээнд өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцоолол хийж, хариуг гаргадаг. -хөдөлмөрийн зах зээлд холбогдох ойлголтуудын онцлог, ялгаа, уялдаа холбоог гаргаж жишээгээр илэрхийлдэг. -хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбогдох статистик тоон мэдээлэлд боловсруулалт, дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт гарган оновчтой илэрхийлдэг. -хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, ажилгүйдлийг бууруулах чиглэлээр санал дэвшүүлдэг.

Мэргэжил сонголтоо зөв хийх арга замыг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -ажил, мэргэжлийг нэрлэдэг. -мэргэжил сонголт гэж юу болохыг тайлбарлахыг оролддог.	Танилцуулахдаа: -мэргэжлийг нэрлэж, төрлөөр нь бүлэглэж, ангилх оролдлого хийдэг. -мэргэжлээ хэрхэн зөв сонгож болох талаар жишээ татан тайлбарладаг. -мэргэжил сонголт гэж юу болох талаар өнгөц тайлбар хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -мэргэжлийг нэрлэж, төрлөөр нь бүлэглэж ангилдаг. -мэргэжил сонголтоо хэрхэн зөв хийх тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлд суурилан тайлбар хийдэг. -мэргэжил сонголт гэж юу болох талаар тохирох тодорхойлолтыг хэлдэг.	Танилцуулахдаа: -мэргэжлийг нэрлэж, төрлөөр нь бүлэглэж ангилдаг. -мэргэжил сонголтыг зөв хийх нь хүний амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг болох тухай оновчтой тайлбарыг хийдэг. -мэргэжил сонголтоо хэрхэн зөв сонгох арга замын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлд үндэслэн оновчтой санал гаргадаг. -мэргэжил сонголт гэж юу болох талаар жишээ татан оновчтой тодорхойлдог.
Хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хуримтлалын тухай өөрийн бодлоо хэлдэг. -хадгаламжийн тухай нийгмийн орчин тойрноосоо олж сонссон наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг. -хадгаламж нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тодорхой тайлбар хэлдэг. -хадгаламж нь хүмүүсийн амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг тухай тохирох тайлбарыг хэлдэг. -хадгаламжийн төрөл, ялгааг гаргадаг.	Тайлбарлахдаа: -хуримтлал үүсгэх арга зам, ач холбогдлын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүрэн зөв, оновчтой тайлбарыг хэлдэг. -хадгаламж нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар жишээ, баримтаар нотлон оновчтой тайлбарыг хийдэг. -хадгаламжийн төрөл, ялгааг гаргаж бодит жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -хуримтлал үүсгэх төлөвлөгөө зохиодог.
Мөнгө, банкны онцлог шинж, үүргийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -мөнгө, банкны талаар нийгмийн орчин, сурах бичиг, бусад эх сурвалжаас олж сонссон, цээжилсэн наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -мөнгөний үндсэн шинж, төрөл, гүйцэтгэх үүрэг, банкны үйл ажиллагааны онцлог шинж, ангиллын талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -мөнгөний үндсэн шинж, төрөл, гүйцэтгэх үүрэг, банкны үйл ажиллагааны онцлог шинж, ангиллын талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тус бүрд нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -мөнгөний үндсэн шинж, төрөл, гүйцэтгэх үүрэг, банкны үйл ажиллагааны онцлог шинж, ангиллын талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тус бүрд нь оновчтой тодорхойлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.

3.2.4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 4. ХУВЬ ХҮН БА ХУУЛЬ

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч хүн эрхээ эдлэх, үүргээ биелүүлэх нь ардчиллыг хэрэгжүүлэх чухал нөхцөл болохыг тайлбарлаж, хүний эрхийг ангилж чаддаг болно.	Хүн эрхээ эдлэх, үүргээ биелүүлэх нь ардчиллыг хэрэгжүүлэх чухал нөхцөл болохыг тайлбарладаг.
		Хүний эрхийг тодорхой шалгуурт үндэслэн ангилдаг.
2	Сурагч хүний эрхийг хуулиар хамгаалдаг болохыг үндэслэл гарган нотолж, зөрчигдсөн эрхийг хэрхэн сэргээх арга замыг дэвшүүлж чаддаг болно.	Хүний эрхийг хуулиар хамгаалдаг болохыг үндэслэл гарган нотолдог.
		Хүний эрхийн зөрчил түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх арга замыг дэвшүүлдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хүн эрхээ эдлэх, үүргээ биелүүлэх нь ардчиллыг хэрэгжүүлэх чухал нөхцөл болохыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -эрх үүргийн тэнцвэртэй байх, харилцан хамааралтай болох талаар өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг эдлүүлэх, үүргийг биелүүлэхийн уялдаа холбоог тодорхойлохыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -эрх үүргийн нэгдэл бол ардчиллыг хэрэгжүүлэх нөхцөл мөн гэдгийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа -хүний эдлэх эрхийг ханган эдлүүлэх нь ардчиллыг хэрэгжүүлэх гол нөхцөл мөн гэдгийг бүх талаар жишээ татан тайлбарладаг.
Хүний эрхийг тодорхой шалгуурт үндэслэн ангилдаг.	Ангилдахдаа: -хүний эрхүүдээс цөөнийг нэрлэдэг, ямар төрөл, ангилалд хамрах талаар оноох оролдлого хийдэг.	Ангилдахдаа: -хүний эрхүүдээс нэрлэдэг. Нэрлэж буй эрхээ эрхийн ямар төрөл, ангилалд хамаарахыг зөв оноодог.	Ангилдахдаа: -хүний эрхийн баримт, жишээг эрхийн ямар төрөл, ангилалд хамрахыг оноож, яагаад хамаатуулж буйн үндэслэлээ хэлдэг.	Ангилдахдаа: -хүний эрхийн баримт жишээг эрхийн төрөл, ангилалд нь зөв оноож ангилдаг. Ангилсан үндэслэл, шалгуураа тайлбарладаг.
Хүний эрхийг хуулиар хамгаалдаг болохыг үндэслэл гарган нотолдог.	Нотлохдоо: -хүний эрхийг хамгаалах арга хэрэгсэл нь хууль болох талаар өнгөц дурддаг.	Нотлохдоо: -хүний эрхийн баталгаа нь хууль болох талаар жишээ татн тайлбарладаг.	Нотлохдоо: -хүний эрхийг хангах хамгаалах баталгаа нь хууль мөн болохыг баталдаг.	Нотлохдоо: -хүний эрхийг хуулийн хүрээнд хэрхэн хамгаалдаг, хамгаалахын ач холбогдлыг тодорхойлдог.
Хүний эрхийн зөрчил түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх арга замыг дэвшүүлдэг.	Дэвшүүлэхдээ: -хүний эрхийн зөрчлийг таньдаг, санал болгож буй арга зам нь хэрэгжих боломжгүй байдаг.	Дэвшүүлэхдээ: -хүний эрхийн зөрчлийг таньдаг, ялгадаг. Зөрчлийг шийдвэрлэхээр санал болгож буй арга зам нь зарим талаар үр дүнтэй байдаг.	Дэвшүүлэхдээ: -хүний эрхийн зөрчлийг таньж, шийдвэрлэхээр дэвшүүлж буй арга зам нь хэрэгжих боломжтой байдаг.	Дэвшүүлэхдээ: -эрх зүйн хувьд үндэслэлтэй, хэрэгжүүлэх дэс дараатай, нөхцлүүд нь уялдаатай арга замыг дэвшүүлсэн байдаг.

3.2.5. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 5. НИЙТИЙН УДИРДЛАГА

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч уих, засгийн газар, шүүхийн эрх хэмжээг танилцуулсны үндсэн дээр үндэсний түвшинд шийдвэр яаж гардаг, түүнд иргэд хэрхэн оролцож болохыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Уих, засгийн газар, шүүх байгууллагыг хэрэгжүүлдэг эрх мэдлээр нь ялгадаг.
		Үндэсний түвшинд(парламент, засгийн газар) шийдвэр хэрхэн гардаг болохыг тайлбарладаг.
		Хууль тогтоох, гүйцэтгэх засаглалын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцох оролцооны төрөл, хэлбэр, арга замуудыг тайлбарладаг.
		Шүүх шийдвэрээ хэрхэн гаргадаг болохыг танилцуулдаг.
2	Сурагч эрх мэдлийг хэрэгжүүлж буй арга хэлбэр, иргэд төрийн үйл ажиллагаанд оролцох боломж гэсэн хоёр үзүүлэлтээр ардчилсан ба ардчилсан бус улс төрийн дэглэмүүд дэх иргэний үнэт зүйлсийн онцлог ялгааг тодорхойлж чаддаг болно.	“эрх мэдлийг хэрэгжүүлж буй арга хэлбэр”, “иргэд төрийн үйл ажиллагаанд оролцох оролцох боломж” гэсэн үзүүлэлтийн хүрээнд ардчилсан ба ардчилсан бус улс төрийн дэглэм дэх үнэт зүйлсийн онцлог ялгааг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
УИХ, засгийн газар, шүүх байгууллагыг хэрэгжүүлдэг эрх мэдлээр нь ялгадаг.	Ялгахдаа: -ардчилсан улсад төрийн эрх мэдлийг зааглан хуваарилдаг болохыг хэлдэг. -УИХ, засгийн газар, шүүх гэж тус тусдаа байгууллага байдгийг л санадаг.	Ялгахдаа: -монгол улсын үндсэн хуулинд төрийн эрх мэдлийг хэрхэн зааглан хуваарилсаныг тайлбарладаг. -УИХ, засгийн газар, шүүх байгууллагын хэрэгжүүлдэг эрх мэдлийн ялгааг бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж өнгөц тайлбар хийдэг.	Ялгахдаа: -монгол улсын үндсэн хуулинд төрийн эрх мэдлийг хэрхэн хуваарилсан, эрх мэдлийг төвлөрүүлэхгүй байхын ач холбогдлыг тайлбарладаг. -УИХ, засгийн газар, шүүх байгууллагын эрх мэдлийн ялгааг бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, тохирох тайлбарыг хэлдэг.	Ялгахдаа: -монгол улсын үндсэн хуулинд төрийн эрх мэдлийг хэрхэн хуваарилсан, эрх мэдлийг төвлөрүүлэхгүй байхын ач холбогдол, нэг болон бүлэг бүлэг хүний гарт эрх мэдэл төвлөрөхийн сөрөг талыг улс орнуудын жишээ татан тайлбарладаг. -УИХ, засгийн газар, шүүх байгууллагын эрх мэдлийн ялгааг бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, гол санааг нь дэлгэрүүлж оновчтой тайлбар хэлдэг.

БҮРЭН ДУНД БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

НИЙГЭМ СУДЛАЛ

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Нэгдүгээр бүлэг - X анги

Хоёрдугаар бүлэг - XI анги

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Х АНГИ

1.1. Х АНГИЙН НИЙГЭМ СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛЭЭР СУРАГЧИЙН ХҮРЭХ СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН

Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт	Суралцахуйн үр дүн
Мэдлэг, ойлголт	Сурагч нийгмийг танин мэдэх арга, аргачлал ашиглан нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа), соёл (соёлын бүтэц, ангилал), эрх зүй (хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа), эдийн засаг (макро эдийн засаг, санхүүгийн тогтолцоо), улс төр (ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлс, төрийн эрх мэдэл хуваарилалт ба засгийн газрын үйл ажиллагаа), олон улсын харилцаа (монгол улс оух-ы оролцогч болох нь, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын улс төр, эдийн засгийн гадаад харилцааны хэлбэр)-ы тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлж, онолын гол үзэл баримтлалыг тайлбарлаж чаддаг болно.
Чадвар	Сурагч тоон болон чанарын судалгааны энгийн арга, аргачлал ашиглан нийгмийн амьдралтай холбоотой мэдээлэлд боловсруулалт хийж, үр дүнг нь тайлбарлаж чаддаг болно.
	Сурагч нийгмийн амьдралтай холбоотой асуулт, асуудал дэвшүүлж шийдвэрлэх явцдаа нийгмийн үзэгдэл, үйл явцад дүн шинжилгээ хийж, үнэлэлт, дүгнэлт өгч чаддаг болно.
Хандлага	Сурагч нийгмийн үзэгдэл, үйл явцыг сонирхож судлах, түүнд оролцох хүсэл эрмэлзлээ илэрхийлж чаддаг болно.
	Сурагч нийгмийн бодит байдал, үйлдэл, тэдгээрийн мөн чанар, тулгамдсан асуудалд бодитой, олон өнцгөөс хандаж, өөрийн санал бодлоо илэрхийлж чаддаг болно.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

1.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ, СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН, ШАЛГУУР, ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

1.2.1. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 1. НИЙГЭМ, НИЙГМИЙН ХАРИЛЦАА

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
1	10.1а. Нийгмийг судлах хандлагууд, судалгааны үе шат, мэдээлэл цуглуулах аргуудын талаар мэдсэнээ жишээ ашиглан тайлбарлах	Нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа)	Сурагч нийгмийн судалгааны аргуудыг ашиглан нийгмийн талаарх тоон болон чанарын мэдээлэлд дүгнэлт хийж чаддаг болно.
	10.1б. Нийгмийн талаарх тоон болон чанарлаг мэдээллийг шинжлэн, тоон давтамж, пропорц, хувийн жин, коэффициентийг тооцоолох, ялгааг тодруулах		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тайлбарлах
	10.1в. Дүн шинжилгээний тайлбарын үндэслэл, нотолгоог мэдлэгээ ашиглан шүүн тунгаах		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
1	10.2а. Хувь хүний үйлдэл ба нийгэм хоорондын уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тайлбарлах	Нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа)	Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
	10.2б. Эх сурвалжаас нийгмийн үзэгдэл, үйл явдлын шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлох		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
	10.2в. Нийгмийн бүрдэл хэсэг, тэдгээрийн уялдаа холбоог тулгуур ойлголтуудыг (статус, үүрэг, эрх, хэм хэмжээ, бүлэг, институт г.м) ашиглан тайлбарлах		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
1	10.2г. Хувь хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл ба нийгэм, нийгмийн бүтэц хоорондын уялдаа холбоог зураглан тодорхойлох	Нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа)	Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
	10.3а. Дөнгөж төрсөн хүүхэд хэрхэн нийгэмшдэгийг тохиолдол шинжлэж, онолын тайлбаруудыг судлан, жишээгээр тайлбарлах		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
	10.3б. Мэдээлэл, эх сурвалжийг судлан, хувь хүний хөгжилд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тодруулан, хариуцлагатай сонголт хийх, шийдвэр гаргахын ач холбогдлыг дүгнэн бичих		Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
1	10.3в. Гажуудлын шинж чанарыг жишээ, тохиолдлыг судлах замаар тайлбарлах	Нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгэмшилт, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн судалгаа)	Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч нийгмийн судалгааны аргуудыг ашиглан нийгмийн талаарх тоон болон чанарын мэдээлэлд дүгнэлт хийж чаддаг болно.	Нийгмийн тоон болон чанарын судалгааны аргуудыг ялгадаг.
		Судалгааны аргыг хэрэглэн нийгмийн талаарх тоон болон чанарын мэдээлэлд дүгнэлт хийдэг.
2	Сурагч хувь хүний үйлдэл, хүмүүс хоорондын харилцан үйлдэл, нийгмийн уялдаа холбоог нийгмийн бүтцийн үүднээс тодорхойлж чаддаг болно.	Нийгмийн бүтэц, институт, ба хувь хүний үйлдэл хоорондын уялдаа холбоог тайлбарладаг онолын хандлагуудыг ялгадаг.
		Хувь хүний үйлдэл ба нийгмийн бүтцийн уялдаа холбоог тодорхойлдог.
3	Сурагч тохиолдол, мэдээлэл, эх сурвалжийг ашиглан нийгмийн гажуудал, нийгэмшилт, түүнд нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг тайлбарлаж чаддаг болно.	Тохиолдол, мэдээлэл, эх сурвалжийг ашиглан нийгэмшилт, түүнд нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.
		Баримт жишээг ашиглан нийгмийн гажуудал, түүний шинж чанарыг тайлбарладаг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Нийгмийн тоон болон чанарын судалгааны аргуудыг ялгадаг.	Ялгахдаа: -“нийгмийн судалгаа”-г өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог. -судалгааны аргаас нэрлэдэг.	Ялгахдаа: -“нийгмийн судалгаа”-г өөрийн үгээр тодорхойлдог. -судалгааны энгийн аргыг нэрлэж, зарим онцлог шинжээр нь ялгах оролдлого хийдэг.	Ялгахдаа: -нийгмийн судалгаа, түүний үе шатууд, онцлог, мэдээлэл цуглуулах аргуудыг тоон болон чанарын судалгааны төрөл дээр ялган тодорхойлдог.	Ялгахдаа: -тодорхой судалгааны жишээнээс нийгмийн судалгаа тоон болон чанарын судалгааны онцлог шинжүүдийг бүрэн гаргаж, логикийн индукц, дедукцийн аргын үе шатыг оновчтой тодорхойлдог. -мэдээлэл цуглуулах аргуудыг ялган тодорхойлж, тус бүрийн онцлог шинжийг жишээгээр тайлбарладаг.
Судалгааны аргыг хэрэглэн нийгмийн талаарх тоон болон чанарын мэдээлэлд дүгнэлт хийдэг.	Дүгнэхдээ: -тоон давтамж, пропорц, хувийн жин, коэффициентийг нэрлэдэг. -нэг төрлийн мэдээллийн эх сурвалжид тулгуурлан дүгнэлт хийдэг.	Дүгнэхдээ: -тоон давтамж, пропорц, хувийн жин, коэффициентийг нэрлэж, тооцоолол хийх аргыг мэддэг, ялгадаг. -хэд хэдэн мэдээллийн эх сурвалжид тулгуурлан дүгнэлт хийдэг.	Дүгнэхдээ: -өгөгдсөн мэдээлэлд үндэслэн тоон давтамж, пропорц, хувийн жин, коэффициентийг тооцоолдог. -олон төрлийн мэдээллийн эх сурвалжид үндэслэн дүгнэлт хийдэг.	Дүгнэхдээ: -тоон давтамж, пропорц, хувийн жин, коэффициентийг тооцоолон үр дүнг тайлбарладаг. -олон төрлийн мэдээллийн найдвартай сурвалжид үндэслэн дүгнэлт хийдэг.
Нийгмийн бүтэц, институт, ба хувь хүний үйлдэл хоорондын уялдаа холбоог тайлбарладаг онолын хандлагыг ялгадаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгэм ба хувь хүний үйлдэл хоорондын уялдааг тайлбарладаг онолын хандлагыг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн онолын хандлагыг тодорхой шинжээр нь тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хувь хүний үйлдэл ба нийгэм хоорондын уялдаа холбоог тайлбарладаг онолын хандлагыг онцлог шинжүүдээр нь ялган тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хувь хүний үйлдэл ба нийгэм хоорондын уялдаа холбоог онолын хандлагын тодорхой жишээ гарган ялгаж тайлбарладаг.
Хувь хүний үйлдэл ба нийгмийн бүтцийн уялдаа холбоог тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -нийгэм, нийгмийн бүтэц, институт, хувь хүний үйлдэл гэсэн ойлголтыг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -нийгэм, нийгмийн бүтэц, институт, хувь хүний үйлдлийг байр суурь, үүрэг, эрх үүргийн зөрчил гэх мэт ойлголтаар тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -хувь хүний үйлдэл дэх нийгэм, нийгмийн бүтэц, институтын нөлөөг холбогдох ойлголтыг ашиглан өөрийн үгээр тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -хувь хүний үйлдэл дэх нийгэм, нийгмийн бүтэц, институтын нөлөөг холбогдох ойлголтыг ашиглан тайлбарладаг, ойлголтыг бүрэн тодорхойлдог.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Тохиолдол, мэдээлэл, эх сурвалжийг ашиглан нийгэмшилт, түүнд нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгэмшилтийн тухай жишээ, тохиолдлыг эш татан ярьдаг. -нийгэмшилтэд нөлөөлөгч хүчин зүйлийг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгэмшилтийн тухай жишээ тохиолдлыг хэрэглэн нөлөөлөгч хүчин зүйлийг илрүүлдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгэмшилтийн тухай жишээ тохиолдлыг хэрэглэн нийгэмшилтийн зайлшгүй шинжийг тодруулан түүнд нөлөөлөгч зарим хүчин зүйлийг илрүүлж, тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгэмшилтийн тухай жишээ тохиолдлоос нийгэмшилт гэсэн ойлголтыг тодорхойлж, нөлөөлөгч хүчин зүйлийг илрүүлж тайлбарладаг.
Нийгмийн гажуудал, түүний шинж чанарыг жишээ, баримтаар тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн гажуудал гэдгийг өөрийн үгээр илэрхийлдэг.	Тайлбарлахдаа: -жишээ, тохиолдолд суурилан нийгмийн гажуудал, түүний үндсэн шинж чанарын талаар тодорхойлдог.	Тайлбарлахдаа: -жишээнээс гажуудал нийгэмд хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн гажуудлыг нийгмийн хяналттай холбож “харьцангуй” мөн чанартай болохыг оновчтой тайлбарладаг.

1.2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 2. СОЁЛ (СОЁЛЫН БҮТЭЦ, АНГИЛАЛ)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
2	10.4а. Соёлын тухай ойлголт, соёлыг бүрдүүлэгч элемент, тэдгээрийн уялдаа холбоо, ялгааг тохиолдол шинжлэж, онолын үзэл баримтлалыг судлан тайлбарлах 10.4б. Соёл нь угсаа гарлыг нэгтгэдэг хүчин зүйл болохыг эх сурвалжуудад үндэслэн нотлон тайлбарлах 10.4в. Монголын угсаатны бүлгүүдийн соёлын талаар тоон болон чанарлаг баримтыг ашиглан тайлбарлах, дүгнэлт хийх	Соёл (соёлын бүтэц, ангилал)	Сурагч тохиолдол, эх сурвалжуудыг ашиглан соёлын тухай ойлголт, соёлыг бүрдүүлэгч элемент, тэдгээрийн уялдаа холбоо, ялгааг тайлбарлаж чаддаг болно.
	10.5а. Соёлын өвийн тухай эх сурвалжийг судлан, соёлын хэрэглээ, чиг үүргийг тодруулах 10.5б. Эх сурвалжийг судлан, соёлыг ангилах үндэслэл, шалгуурыг тодорхойлж, холбогдох мэдээллийг статистикийн энгийн аргачлалын дагуу шинжлэх, дүгнэлт гаргах 10.5в. Хувь хүн, бүлэг, байгууллага, улс үндэстний соёлын оролцоо, хэрэглээ, чиг үүргийн хүрээнд асуудлыг тодорхойлон, шийдлийн хувилбарыг дэвшүүлэх 10.5г. Соёлын өвд холбогдох баримтыг шинжлэж, хэрхэн хамгаалах талаар өөрийн саналыг дэвшүүлэх		Сурагч соёлын өв болон бусад эх сурвалжийг ашиглан соёл, түүний чиг үүргийг тодорхойлж, шалгуурын дагуу соёлыг ангилж чаддаг болно.

СОЁЛ (СОЁЛЫН БҮТЭЦ, АНГИЛАЛ)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч тохиолдол, эх сурвалжыг ашиглан соёлын тухай ойлголт, соёлыг бүрдүүлэгч элемент, тэдгээрийн уялдаа холбоо, ялгааг тайлбарлаж чаддаг болно.	Соёлын тухай ойлголт, соёлыг бүрдүүлэгч элемент, тэдгээрийн уялдаа холбоо, ялгааг тодорхойлдог.
2	Сурагч соёлын өв болон бусад эх сурвалжийг ашиглан соёл, түүний чиг үүргийг тодорхойлж, шалгуурын дагуу соёлыг ангилж чаддаг болно.	Соёлын өв болон бусад эх сурвалжийг ашиглан соёл, түүний чиг үүргийг тайлбарладаг. Үндэслэл, шалгуурын дагуу соёлыг ангилдаг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Соёлын тухай ойлголт, соёлыг бүрдүүлэгч элемент, тэдгээрийн уялдаа холбоо, ялгааг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёл гэдгийг өөрийн үгээр тодорхойлдог. -соёлыг бүрдүүлэгч элементийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёл, түүний онцлог шинжийг тодорхойлдог. -соёлыг бүрдүүлэгч элементийн тодорхойлолтыг хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын онцлог шинжийг оновчтой тодорхойлдог. -соёлыг бүрдүүлэгч элементийг, тус бүрд нь жишээ гарган хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын тухай тодорхойлолтыг харьцуулан оновчтой тодорхойлдог. -соёлыг бүрдүүлэгч элементийг ашиглан монголчуудын соёл нэгдмэл шинжтэй болохыг нотолгоо гарган тайлбарладаг.
Соёлын өв болон бусад эх сурвалжийг ашиглан соёл, түүний чиг үүргийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -монгол орны угсаатны бүлгүүдийн соёлын баримтыг таньж, тэндээс соёлын чиг үүргийг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -монгол орны угсаатны бүлгүүдийн соёлын өв болон бусад эх сурвалжаас соёлын чиг үүргийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -монгол орны угсаатны бүлгүүдийн соёлын өв болон бусад эх сурвалжаас соёлын чиг үүргийн талаар жишээ татан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -монгол орны угсаатны бүлгүүдийн соёлын өв болон бусад эх сурвалжаас соёлын чиг үүрэг тус бүрд тайлбар хийж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Үндэслэл, шалгуурын дагуу соёлыг ангилдаг.	Ангилдахдаа: -тодорхой нэг л шалгуурыг ашиглан соёлыг ангилах оролдлого хийдэг.	Ангилдахдаа: -хэд хэдэн шалгуур үзүүлэлтээр соёлыг ангилдаг.	Ангилдахдаа: -тодорхой үндэслэл, хэд хэдэн шалгуур үзүүлэлтээр соёлыг ангилж, тайлбарладаг.	Ангилдахдаа: -тодорхой үндэслэл, хэд хэдэн шалгуур үзүүлэлтээр соёлыг ангилж, тус бүрд нь тайлбар хийж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.

1.2.3. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 3. ЭРХ ЗҮЙ

(Хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
3	10.6а. Хүний эрхэм чанарын тухай ойлголт, онцлог шинжийг эх сурвалжийг судлан тайлбарлах	Эрх зүй (хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)	Сурагч хүний эрхийн тухай үндэсний болон олон улсын баримт бичгүүдэд тулгуурлан хүний эрхэм чанар, хүний эрхийн тухай ойлголтыг тайлбарлаж чаддаг болно.
	10.6б. Хүний эрхийн үзэл баримтлал, зарчмыг хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал зэрэг эх сурвалжийг судлан, тайлбарлаж бичих		
	10.6в. Монгол улсын үндсэн хуулийг судлан, үндсэн хуулийн суурь зарчмуудыг тодорхойлох		
	10.6г. Эх сурвалж, тохиолдлыг шинжлэн, эрх зүйд захирагдах ёсны тухай жишээгээр тайлбарлах		Сурагч бодит жишээ, тохиолдлыг шинжлэн салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлж, эрх зүйн үндэслэл, нөлөөллийг тайлбарлаж чаддаг болно.
	10.7а. Бодит жишээ, тохиолдлыг шинжлэн судалж, иргэний эрх зүйн харилцааны тулгуур ойлголтыг мэдэх, тэдгээрийн уялдаа холбоог зураглан тайлбарлах		
	10.7б. Гэрээ байгуулах үндэслэл, арга хэлбэр, нөхцөлийг эх сурвалж, тохиолдлоос танин мэдэж, иргэний эрх зүйн харилцаанд оролцохдоо эрсдлээс өөрийгөө болон бусдыг хамгаалах талаар санал дэвшүүлэх		
	10.7в. Тохиолдол шинжлэж, хөдөлмөрийн гэрээ байгуулах, цуцлах, дуусгавар болгох нөхцлийг мэдэх, гаргасан шийдлийнхээ эрх зүйн үндэслэлийг тайлбарлах		
	10.8а. Эх сурвалжийг судлан, захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааны хэлбэр, ангиллыг нэрлэж, хувийн амьдралд хэрхэн нөлөөлөхийг жишээгээр тайлбарлах		
	10.8б. Захиргааны эрх зүйн актад дүн шинжилгээ хийх замаар тавигдах шаардлагыг мэдэж, иргэдийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийг судлан дүгнэх		
	10.8в. Нийгмийн хамгааллын эрх зүйн зохицуулалтыг эх сурвалжийг судлах, тохиолдлыг шинжлэх замаар тодорхойлж, нийгмийн даатгал, халамжийн харилцаанд оролцох гол үндэслэлүүдийг тайлбарлах		

ЭРХ ЗҮЙ (Хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч хүний эрхийн тухай үндэсний болон олон улсын баримт бичгүүдэд тулгуурлан хүний эрхэм чанар, хүний эрхийн тухай ойлголтыг тайлбарлаж чаддаг болно.	Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын үзэл санаанд суурилан хүний эрхэм чанарын тухай ойлголтыг тайлбарладаг.
		Хүний эрхийн тухай ойлголтыг монгол улсын үндсэн хуулийн суурь зарчимтай уялдуулан тайлбарладаг.
		Тодорхой жишээ тохиолдлыг эрх зүйд захирагдах ёсны үүднээс тайлбарладаг.
2	Сурагч бодит жишээ, тохиолдлыг шинжлэн салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлж, эрх зүйн үндэслэл, нөлөөллийг тайлбарлаж чаддаг болно.	Салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлдог.
		Бодит жишээ, тохиолдол дээр салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н ойлголтуудаа ашиглан эрх зүйн үндэслэлийг тайлбарладаг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын үзэл санаанд суурилан хүний эрхэм чанарын тухай ойлголтыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхэм чанарын тухай ойлголтоо өнгөц тайлбарладаг, ямар баримт бичигт уг ойлголтын гарал сурвалж байгааг л зөвхөн хэлдэг, эс бөгөөс түүний шинжүүдээс цөөнийг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхэм чанарын тухай ойлголтоо өөрийн үгээр цэгцтэй биш байдлаар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалаар хүний эрхэм чанарыг баталгаажуулсан болохыг бүрэн гүйцэд биш хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүн бүр хэн байхаасаа үл хамааран адил үнэ цэнтэй бөгөөд хүн бүр хүнийхээ хувьд хүлээн зөвшөөрөгдөх хүндлэлийг хүлээх эрхэм чанартай болохыг хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын үзэл санаанд (оршил) тулгуурлан үндсэн утгыг тодорхой жишээн дээр илэрхийлдэг.
Хүний эрхийн тухай ойлголтыг монгол улсын үндсэн хуулийн суурь зарчимд уялдуулан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрх нь үндсэн хуулиар баталгааждаг эсэх талаар тодорхойлж хэлэхгүй ч хүн эрхтэй болох талаар өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хууль зүйн баримт бичгээр баталгаажуулдаг болохыг тайлбарлан хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрх нь үндсэн хуулиар олгогддог болохыг тайлбарлан хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -үндсэн хууль болон бусад хуулиудын зорилго нь хүний эрх, эрх чөлөөг хангаж, хамгаалахад чиглэдэг болохыг хэлж, хүний эрхийн тулгуур баримт бичиг нь үндсэн хууль мөн болохыг нотолдог.
Тодорхой жишээ тохиолдлыг эрх зүйд захирагдах ёсны үүднээс тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний аливаа үйлдэл хуулинд захирагддаг болох тухай өөрийн бодлоор тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -хүний аливаа үйлдэл хуулинд захирагддаг болох тухай өөрийн бодлоор өнгөц тайлбар хэлдэг. -өгөгдсөн жишээ тохиолдлыг эрх зүйн ямар харилцаанд хамаатай болох талаар тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний аливаа үйлдэл хуулинд захирагддаг болох тухай тохирох тайлбарыг хэлдэг. -өгөгдсөн жишээ тохиолдлыг эрх зүйн ямар харилцаанд хамаатай болохыг нотлохоос гадна эрх зүйн хамгаалах, хориглох үүргүүдийг тухайн жишээ тохиолдолд хэрхэн хэрэглэх тухай тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -хүний аливаа үйлдэл хуулинд захирагддаг болох тухай оновчтой тайлбарыг хэлж, бодит жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -хуульд захирагдах ёс нь шударга ёс, хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэх зарчимд үндэслэх ёстойг тайлбарлаж, хүний бүхий л үйл ажиллагаанд хамаатай болохыг нотолдог.

Салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтуудаас хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг ойлголтыг тодорхойлохыг оролддог	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтуудыг Нэрлэж, бүрэн бус ч үндсэн агуулгыг нь илрэхүйцээр тодорхойлдог	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн ойлголтуудыг өөрийн хэллэгээр зөв тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтуудыг эрх зүйн онолын хэллэгээр бүрэн тодорхойлдог.
Бодит жишээ, тохиолдол дээр салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, хөдөлмөрийн эрх зүй, нийгмийн хамгааллын эрх зүй)-н ойлголтуудаа ашиглан эрх зүйн үндэслэлийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол нь эрх зүйн ямар салбарт хамаарах тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ тохиолдлыг эрх зүйн аль салбарт хамаатай болохыг оноон хэлдэг. -тухайн жишээ, тохиолдолд хамаарах эрх зүйн ойлголтыг нэрлэж, тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдлыг эрх зүйн ямар салбарт хамаарахыг зөв оноож, тухайн салбар эрх зүйн ойлголтоор тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -жишээ, тохиолдлыг салбар эрх зүйн ойлголтод тулгуурлан эрх зүйн нөхцөл, үндэслэлийг зөв тайлбарладаг.

1.2.4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 4. ЭДИЙН ЗАСАГ (Макро эдийн засаг, санхүүгийн тогтолцоо)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
4	10.9а. Эх сурвалжийг судлан, үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн мөн чанар, онцлог, уялдаа холбоог тайлбарлаж, ойлголтуудын ялгааг жишээгээр илэрхийлэх 10.9б. Орлого болон зарлагын жишээгээр эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлтүүдийг тооцоолох 10.9в. Эдийн засгийн боломжийг дээд зэргээр ашиглах тухай онолын мэдлэгт үндэслэн амьдрал, үйл ажиллагаандаа ашиглах санаануудыг дэвшүүлэх 10.11а. Макро эдийн засгийн асуудлууд, тэдгээрийг шийдвэрлэхэд төрийн үүрэг, оролцоог онолын мэдлэгт үндэслэн судалж, хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх 10.11б. Ажилгүйдэл, инфляцид холбогдох мэдээллийг шинжлэн, эрсдлээс өөрийгөө хамгаалах шийдэл дэвшүүлэх 10.11в. Эдийн засгийн амьдралд хууль, ёс зүйн хэм хэмжээг даган мөрдөхийн ач холбогдлыг жишээгээр илэрхийлэх 10.10а. Эх сурвалжийг судлан, санхүүгийн зах зээлд оролцогч талууд, тэдгээрийн чиг үүргийг ялгаж, уялдаа холбоог бүдүүвчээр харуулах 10.10б. Санхүүгийн зах зээлд холбогдох мэдээлэлд динамик судалгаа хийж, дүгнэлт гаргах 10.10в. Судалсан мэдлэгтээ үндэслэн санхүүгийн харилцаанд ухаалгаар оролцох	Эдийн засаг (макро эдийн засаг, санхүүгийн тогтолцоо)	Сурагч бодит тоон мэдээлэлд тулгуурлан үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлтүүд, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлуудыг тооцоолж, тайлбарлаж чаддаг болно. Сурагч баримт, тоон мэдээлэлд шинжилгээ хийж, санхүүгийн зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг тодорхойлж чаддаг болно.

ЭДИЙН ЗАСАГ (Макро эдийн засаг, санхүүгийн тогтолцоо)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч бодит тоон мэдээлэлд тулгуурлан үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлыг тооцоолж, тайлбарлаж чаддаг болно.	Бодит тоон мэдээлэлд тулгуурлан үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлыг тооцоолдог.
		Үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлтүүд, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлуудын эдийн засагт үзүүлдэг үр нөлөөг бодит тоон мэдээлэл, тооцооллын үр дүн, жишээгээр тайлбарладаг.
2	Сурагч баримт, тоон мэдээлэлд шинжилгээ хийж, санхүүгийн зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг тодорхойлж чаддаг болно.	Санхүүгийн (хөрөнгийн) зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг тодорхойлдог.
		Санхүүгийн (хөрөнгийн) зах зээлийн энгийн тоон өгөгдөлд суурилан шинжилгээ хийдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Бодит тоон мэдээлэлд тулгуурлан үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлыг тооцоолдог.	Тооцоолохдоо: -бодит тоон мэдээлэлд өгөгдсөн зааврын дагуу үйлдэл хийдэг. -эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт түүнд ямар ойлголтууд (үнб, днб..), хамаардаг болохыг нэрлэдэг. -ажилгүйдэл, инфляцийг өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцоолол хийдэг. -эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт түүнд ямар ойлголтууд (үнб, днб..), хамаардаг болох, тэдгээрийг тооцдог арга замуудыг жишээ татан тайлбарладаг. -ажилгүйдэл, инфляци гэж юу болохыг өөрийн үгээр тодорхойлдог.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцооллыг зөв хийж, эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт (үнб, днб, нэрлэсэн ба бодит днб..), тэдгээрийн мөн чанар, онцлог, уялдаа холбоог тайлбарладаг. -өгөгдсөн жишээ, тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцоолол шинжилгээг зөв хийж, ажилгүйдэл, инфляцийн мөн чанар, онцлог, төрөл, хэлбэрийг тайлбарладаг. -үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, тэдгээрийг тооцох аргууд (днб-ийг орлогоор тооцох, зардлаар тооцох)-ын ялгааг тайлбарладаг. -ажилгүйдэл инфляци үүсэж бий болдог шалтгааныг тайлбарладаг.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцооллыг зөв хийж, эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, тэдгээрийн мөн чанар, онцлог, уялдаа холбоо, ойлголтууд(үнб, днб, нэрлэсэн ба бодит днб..) - ын ялгааг жишээгээр илэрхийлдэг. -өгөгдсөн жишээ, тоон мэдээлэлд тохирох аргын дагуу тооцоолол шинжилгээг зөв хийж, ажилгүйдэл, инфляцийн мөн чанар, онцлог, шалтгаан, төрөл, хэлбэр, ойлголтуудын ялгааг жишээгээр илэрхийлдэг. -үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, тэдгээрийг тооцох аргууд (днб-ийг орлогоор тооцох, зардлаар тооцох...)-ын ялгааг гаргаж, днб нь улс орны хөгжлийг тодорхойлох үзүүлэлт болохыг нотолдог. -днб-тэй холбогдох статистик тоон баримтад боловсруулалт, дүн шинжилгээ хийж, дүгнэлт гарган оновчтой илэрхийлдэг. -ажилгүйдэл, инфляци яаж бий болдог, бууруулах арга замыг жишээ татан оновчтой тайлбарладаг.

Үндэсний эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг макро эдийн засгийн үндсэн асуудлын эдийн засагт үзүүлдэг үр нөлөөг бодит тоон мэдээлэл, тооцооллын үр дүн, жишээгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци нь улс орны эдийн засагт нөлөөлдөг гэдгийг л давтан хэлдэг. -эдийн засгийг улс орны хэмжээнд хэмжих үзүүлэлт болохыг хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -эдийн засгийн нэгдмэл үзүүлэлт, ажилгүйдэл, инфляци нь улс орны эдийн засагт ямар үр нөлөө үзүүлдэг тухай тус бүрд нь энгийн тайлбар хийдэг. -зарим тоон мэдээллийг харьцуулж тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -улс орнуудын эдийн засгийн өсөлт болон иргэдийн амьжиргааны түвшинг хэмжих зорилгоор нэг хүнд ногдох днб гэсэн үзүүлэлт ашигладаг болохыг жишээ татан тайлбарладаг. -макро эдийн засгийн асуудал болох инфляци, ажилгүйдлийн шалтгаан, үр дагаварыг тодорхойлж, эрсдэлээс өөрийгөө хамгаалах арга замыг мэддэг.	Тайлбарлахдаа: -днб нь улс орны хөгжлийг тодорхойлох үзүүлэлт болохыг бодит тоон мэдээлэл, жишээгээр нотолдог. -өгөгдсөн тоон мэдээлэл, жишээ баримтад дүн шинжилгээ хийж, ажилгүйдэл болон инфляци нь улс орны эдийн засаг болон иргэдийн амьдралд хэрхэн сөргөөр нөлөөлдөг болохыг нотолдог. -макро эдийн засгийн түвшинд үүсдэг хүндрэл, тэдгээрээс хувь хүн өөрийгөө хэрхэн хамгаалах арга замыг мэддэг.
Санхүүгийн (хөрөнгийн) зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хөрөнгийн зах зээл, түүнд оролцогч талуудыг нэрлэдэг. -хувьцаа, бонд зэргийн талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж сонссон, цээжилсэн наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -хөрөнгийн зах зээл, түүнд оролцогч талуудыг тус бүрд нь нэрлэж, үнэт цаас гэж юу болохыг тодорхойлдог. -хувьцаа, бондын онцлогийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хөрөнгийн зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг тус бүрд нь нэрлэж, үнэт цаасны онцлогийг оновчтой тодорхойлдог. -хувьцаа, бондын онцлог, ялгааг жишээ татан тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хөрөнгийн зах зээл, түүний чиг үүрэг, оролцогч талуудыг нэрлэж, санхүүгийн өөр нэг салбар болох банкнаас ямар онцлог ялгаатай болохыг тодорхойлдог. -хувьцаа, бондын онцлог, ялгаа, ашиг тусыг гаргаж, банкинд мөнгө хадгалуулахтай харьцуулан дүгнэлт хийдэг.
Санхүүгийн (хөрөнгийн) зах зээлийн энгийн тоон өгөгдөлд суурилан шинжилгээ хийдэг.	Шинжилгээ хийхдээ: -өгөгдсөн зааврын дагуу тоон үйлдэл хийдэг.	Шинжилгээ хийхдээ: -хөрөнгийн зах зээлийн тоон өгөгдөл (хувьцааны ханшийн мэдээ г.м) дээр тооцоолол хийдэг.	Шинжилгээ хийхдээ: -хөрөнгийн зах зээлийн тоон өгөгдөл дээр тооцоолол хийж, ашиг ба алдагдлыг гаргадаг.	Шинжилгээ хийхдээ: -хөрөнгийн зах зээлийн тоон өгөгдөл дээр динамик шинжилгээ хийж, ашиг ба алдагдлыг тооцож, дүгнэлт гаргадаг.

1.2.5. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 5. УЛС ТӨР

(Ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлс, төрийн эрх мэдэл хуваарилалт ба засгийн газрын үйл ажиллагаа)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
5	10.12а. Ардчиллын тулгуур үнэт зүйлсийг монгол улсын үндсэн хуулин дахь иргэний эрх, үүрэг, хариуцлагын тухай үзэл баримтлалтай холбон тодорхойлох	Улс төр (ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлс, төрийн эрх мэдэл хуваарилалт ба засгийн газрын үйл ажиллагаа)	Сурагч өөрийн улсын жишээнд үндэслэн ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлсийг тайлбарлаж, хэрэгжилтийг дүгнэж чаддаг болно.
	10.12б. Монгол улсад ардчиллын тулгуур үнэт зүйлс хэрхэн хэрэгжиж байгааг судалгааны эх сурвалж, баримт жишээнд үндэслэн дүгнэлт хийх		
	10.12в. Эх сурвалжийг судлан, ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилтийн талаар дүгнэх		
	10.13а. Төрийн эрх мэдэл хуваарилах зарчмыг монгол улсын үндсэн хуульд тусгагдсан үзэл баримтлалтай холбон тайлбарлах		Сурагч өөрийн улсын жишээнд үндэслэн төрийн эрх мэдэл хуваарилах зарчим, гүйцэтгэх засаглалын үүрэг, үйл ажиллагааг тайлбарлаж чаддаг болно.
	10.13б. Засгийн газрын үйл ажиллагаа болон шийдвэрийг төрөл, хэлбэр, үүрэг, зориулалтаар нь ангилан, хувь хүний болон иргэдийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийг судлан, дүгнэлт хийх		
	10.13в. Иргэд засгийн үйлчилгээ авахад шаардлагатай мэдээллийг ашиглан, тулгамдаж байгаа асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар зааварчилга, зөвлөмж боловсруулах		

УЛС ТӨР (Ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлс, төрийн эрх мэдэл хуваарилалт ба засгийн газрын үйл ажиллагаа)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч өөрийн улсын жишээнд үндэслэн ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлсийг тодорхойлж, хэрэгжилтийг дүгнэж чаддаг болно.	Ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлсийг тодорхойлдог.
		Судалгааны мэдээлэлд үндэслэн монгол улсад ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаад үнэлгээ, дүгнэлт өгдөг.
2	Сурагч өөрийн улсын жишээнд үндэслэн төрийн эрх мэдэл хуваарилах зарчим, гүйцэтгэх засаглалын үүрэг, үйл ажиллагааг тайлбарлаж чаддаг болно.	Төрийн эрх мэдэл хуваарилалт, түүний зарчмыг тайлбарладаг.
		Гүйцэтгэх засаглал(засгийн газар)-ын үүрэг, үйл ажиллагаа нь иргэдийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдгийг тайлбарладаг.
		Төрийн үйлчилгээ (засгийн газрын үйл ажиллагаа)-ний талаар өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг.

ХИЧЭЭЛ, СУРГАЛТЫН ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлсийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -ардчиллын зарчим, үнэт зүйлсээс зарим нэгийг нь нэрлэдэг. -монгол улсын үндсэн хуулинд заасан хүний эрх, эрх чөлөө, иргэний үүргээс мэддэгээ нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -ардчиллын зарчим, үнэт зүйлсээс хэд хэдийг тайлбарладаг. -ардчиллын зарчим, үнэт зүйлс нь үндсэн хуулийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болохыг өнгөц тайлбар хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -ардчиллын зарчим, үнэт зүйлсийг нэрлэж, монгол улсын үндсэн хуулинд хэрхэн баталгаажсан болохыг нотолдог. -өгөгдсөн жишээ, тохиолдлуудаас аль нь ардчиллын үнэт зүйл болохыг ялгаж, жишээ татан тайбар хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол нь ардчиллын зарчим, үнэт зүйлстэй нийцэж буй эсэхэд дүн шинжилгээ хийж, үндэслэл гарган оновчтой илэрхийлдэг. -ардчиллын суурь зарчим, үнэт зүйлс үндсэн хуулинд хэрхэн тусгалаа олсон болохыг тодорхойлдог. -өгөгдсөн жишээ тохиолдолд суурилан монгол улсын үндсэн хуулинд заасан хүний эрх, эрх чөлөө хэрхэн хэрэгждэг тухай эргэцүүлж, дүгнэлт гаргадаг.
Судалгааны мэдээлэлд үндэслэн монгол улсад ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаад үнэлгээ, дүгнэлт өгдөг.	Үнэлэлт өгч, дүгнэлт гаргахдаа: -судалгааны асуулт болон тоон мэдээллийг давтан хэлдэг. -судалгаанд өгөгдсөн мэдээлэлд үндэслэн зааврын дагуу үнэлгээ өгөхийг оролддог.	Үнэлэлт өгч, дүгнэлт гаргахдаа: -судалгааны мэдээллийг тайлбарладаг. -асуулт, тоон мэдээлэлд суурилан ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаа тухай санал бодлоо энгийн байдлаар илэрхийлдэг.	Үнэлэлт өгч, дүгнэлт гаргахдаа: -тохирох арга, аргачлал ашиглан судалгааны мэдээлэлд боловсруулалт хийдэг. -судалгааны мэдээлэлд тулгуурлан ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаад үнэлгээ өгдөг. -ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаа тухай уншиж судалсан материалаасаа жишээ, эшлэл татан дүгнэлт гаргадаг.	Үнэлэлт өгч, дүгнэлт гаргахдаа: -оновчтой арга, аргачлал ашиглан судалгааны мэдээлэлд боловсруулалт хийж, түүнийгээ нийгмийн ухааны хэлээр илэрхийлдэг. -судалгааны мэдээлэлд тулгуурлан ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгааг үнэлэхдээ эх сурвалж ашигладаг. -судалгааны мэдээлэлд суурилан ардчиллын үнэт зүйлсийн хэрэгжилт ямар байгаа тухай дүгнэлт гаргахдаа хэд хэдэн эх сурвалжаас мэдээлэл авч хооронд нь холбон дүгнэлт гаргадаг.

Төрийн эрх мэдэл хуваарилалт, түүний зарчмыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -ардчилсан улсад төрийн эрх мэдлийг хуваарилдаг болохыг хэлдэг. -монгол улс үндсэн хуулиндаа эрх мэдлийг хуваарилсан болохыг санадаг.	Тайлбарлахдаа: -төрийн эрх мэдлийн хэрхэн хуваарилалт, түүний зарчмыг онолын үүднээс тайлбарладаг. -монгол улс үндсэн хуулиндаа төрийн эрх мэдлийг хэрхэн хуваарилсаныг бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, өнгөц тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт, түүний ач холбогдлыг жишээ татан тодорхойлдог. -монгол улс дахь төрийн эрх мэдэл хуваарилалтыг бүдүүвчээр дүрслэн үзүүлж, гол санааг дэлгэрэнгүй тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -үндсэн хуулийн гол зарчим нь төрийн эрх мэдлийг хуваарилах замаар иргэний эрх, эрх чөлөөг төрөөс хамгаалах явдал болохыг нотлон хэлдэг. -монгол улсын төрийн эрх мэдлийн хуваарилалтын тогтолцоог бүдүүвчээр гаргаж, оновчтой танилцуулдаг. -төрийн эрх мэдлийг хэрхэн яаж хуваарилах тухай судлаачдын (ж.локк, ш.монтескье) онолын үзэл баримтлал, ижил болон ялгаатай талыг тодорхойлдог.
Гүйцэтгэх засаглал (засгийн газар)-ын үүрэг, үйл ажиллагаа нь иргэдийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдгийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -засгийн газар бол гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллага болохыг хэлдэг. -засгийн газраас явуулж буй үйл ажиллагааг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -засгийн газар ямар бүтэц бүрэлдэхүүнтэй, тэр нь хэрхэн томилогддог болох талаар энгийн тайлбар хийдэг. -засгийн газар нь улс орны хэмжээнд төрийн хууль биелүүлэх ажлыг хариуцдаг болохыг жишээ татан хэлдэг. -засгийн газрын шийдвэр, үйл ажиллагаа нь иргэдийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдгийг тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -засгийн газар ямар бүтэц бүрэлдэхүүнтэй, эрх зүйн ямар акт гаргадаг болохыг сурах бичиг, уншсан мэдээллээсээ эш татан тайлбар хийдэг. -засгийн газраас гаргаж буй шийдвэр, явуулж буй үйл ажиллагаанд суурилан үүргийг нь тодорхойлдог. -засгийн газрын шийдвэр бидний амьдралд ямар үүрэг гүйцэтгэж, хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар тодорхой шийдвэрийн жишээн дээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -засгийн газар ямар бүтэц бүрэлдэхүүнтэй, эрх зүйн ямар акт гаргадаг болохыг сурах бичиг, уншсан мэдээллээсээ эш татан оновчтой тайлбарладаг. -засгийн газраас гаргаж буй шийдвэр, явуулж буй үйл ажиллагаанд суурилан үүргийг оновчтой тодорхойлж, түүнийгээ тайлбарладаг. -засгийн газрын шийдвэр бидний амьдралд ямар үүрэг гүйцэтгэж, хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар тодорхой шийдвэрийн жишээн дээр нотлон хэлдэг.

Төрийн үйлчилгээ (засгийн газрын үйл ажиллагаа) ний талаар өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -төрөөс үзүүлдэг зарим үйлчилгээг нэрлэдэг. -төрийн үйлчилгээ гэж юу болохыг тодорхойлохыг оролддог.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -төрөөс үзүүлж буй үйлчилгээг нэрлэж, төрлөөр нь ангилдаг. -төрийн байгууллага иргэдэд хэрхэн үйлчилгээ үзүүлдэг болохыг тайлбарладаг. -төрийн үйлчилгээ гэж юу болохыг өнгөц тодорхойлдог.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -төрөөс үзүүлж буй үйлчилгээ, тэр нь хэрхэн хэрэгждэг болохыг тодорхойлдог. -төрийн байгууллага иргэдэд хэрхэн үйлчлэх ёстой талаар сурах бичиг, олж авсан мэдээлэл дээрээ суурилан тайлбар хийдэг. -төрийн үйлчилгээ гэж юу болохыг оновчтой тодорхойлдог.	Санал бодлоо илэрхийлэхдээ: -төрийн үзүүлж буй үйлчилгээ, тэдгээрийн зорилго, иргэдийн амьдралдтай хэрхэн холбогддог болохыг оновчтой тайлбарладаг. -төрийн үйлчилгээг иргэдэд хурдан шуурхай, хүртээмжтэй, чанартай хүргэх ямар арга замууд байдаг талаар оновчтой санал гаргадаг. -төрийн үйлчилгээ гэж юу болохыг жишээ татан оновчтой тодорхойлдог.
---	--	---	---	---

1.2.6. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 6. ОЛОН УЛСЫН ХАРИЛЦАА

(Монгол улс оух-ы оролцогч болох нь, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын улс төр, эдийн засгийн гадаад харилцааны хэлбэр)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
6	10.14а. Жишээ, тохиолдол, эхийг шинжлэн, монгол улс олон улсын харилцааны оролцогч болохыг нотлох	Олон улсын харилцаа (монгол улс ОУХ-ы оролцогч болох нь, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын улс төр, эдийн засгийн гадаад харилцааны хэлбэр)	Сурагч жишээ, тохиолдолд суурилан монгол улс, орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн нь олон улсын харилцааны оролцогч болохыг нотолж чаддаг болно.
	10.14б. Орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага олон улсын харилцааны оролцогч болохыг жишээ, тохиолдол шинжилж, тайлбарлах		Сурагч баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын хөрш улсуудтайгаа харилцах гадаад бодлого болон олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоог тодорхойлж чаддаг болно.
	10.14в. Иргэн бүр улсаа төлөөлдөг гэдгийг жишээгээр тайлбарлах		
	10.15а. Эх сурвалжуудыг шинжлэн судалж, монгол улсын хөрш улсуудтайгаа харилцах гадаад бодлогын онцлогийг тодорхойлох		
	10.15б. Монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, түүний хэлбэр, чиглэлийг тодорхойлох үзүүлэлтүүдийг томъёолох		
	10.15в. Эх сурвалжийг судлан, олон улсын нийтийн эрх ашгийг хүндэтгэн үзэх талаар өөрийн хандлагаа илэрхийлэх		
	10.16а. Монгол улсын улс төр, эдийн засгийн гадаад харилцааны агуулга, чиглэл, хэлбэрийг жишээгээр тайлбарлаж, үнэлэлт өгөх		Сурагч баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын гадаад харилцааны хэлбэрийг ангилж чаддаг болно.
	10.16б. Монгол улсын эдийн засгийн гадаад харилцааны зорилго, чиглэлийг бодит жишээ, статистик мэдээллийг ашиглан тодорхойлох		

ОЛОН УЛСЫН ХАРИЛЦАА

(Монгол улс ОУХ-ы оролцогч болох нь, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын улс төр, эдийн засгийн гадаад харилцааны хэлбэр)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч жишээ, тохиолдолд суурилан монгол улс, орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн нь олон улсын харилцааны оролцогч болохыг нотолж чаддаг болно.	Монгол улс, орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн нь олон улсын харилцааны оролцогч болохыг нотолдог.
2	Сурагч баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын хөрш улсуудтайгаа харилцах гадаад бодлого болон олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоог тодорхойлж чаддаг болно.	Монгол улсын хөрш улсуудтайгаа харилцах гадаад бодлогын зарчим, харилцааны чиглэлийг тайлбарладаг. Баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоог тодорхойлдог.
3	Сурагч баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын гадаад харилцааны хэлбэрийг ангилж чаддаг болно.	Монгол улсын гадаад харилцааны хэлбэрийг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Монгол улс, орон нутгийн төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн нь олон улсын харилцааны оролцогч болохыг нотолдог.	Нотлохдоо: -олон улсын харилцаанд оролцогч субъектуудыг нэрлэдэг.	Нотлохдоо: -олон улсын харилцаанд оролцогч субъектуудыг улс ба улс бус оролцогчоор нь ялгадаг.	Нотлохдоо: -олон улсын харилцаанд оролцогч субъектуудыг нэрлэж, тус бүрд нь хэрхэн оролцдог болохыг тайлбарладаг.	Нотлохдоо: -иргэн, төр, төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллага нь олон улсын харилцаанд ямар үүрэгтэйгээр оролцдог болохыг тодорхойлж, жишээ, баримтаар дэлгэрүүлдэг.
Монгол улсын хөрш улсуудтайгаа харилцах гадаад бодлогын зарчим, харилцааны чиглэлийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хөрш орнуудтайгаа (ОХУ, БНХАУ) харилцах зарчмуудаас нэрлэдэг. -хөрш орнуудтайгаа (ОХУ, БНХАУ) харилцах чиглэлээс нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -монгол улс хоёр хөрштэйгээ харилцах зарчмуудыг тайлбарладаг. -Монгол Улс хоёр хөрштэйгээ харилцах чиглэлийг өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хөрш орнуудтайгаа (ОХУ, БНХАУ) харилцах зарчим, тэдгээрийн ач холбогдлыг тодорхойлдог. -Монгол Улс хоёр хөрштэйгээ харилцах чиглэлүүдийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -монгол улс хоёр хөрштэйгээ харилцах зарчмуудыг эх сурвалжаас эшлэн оновчтой тайлбарладаг. -Монгол Улс хоёр хөрштэйгээ харилцах чиглэлийг жишээ, баримтаар дэлгэрүүлэн тайлбарладаг.

Баримт, эх сурвалжид тулгуурлан монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоог тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -олон улсын байгууллагаас өөрийн мэддэгийг жагсаан бичиж, нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -монгол улсын хамтран ажилладаг олон улсын байгууллагуудаас нэрлэж, харилцдаг чиглэлийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцооны зарчмыг оновчтой тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцооны зарчим, түүнд харгалзах агуулгыг жишээгээр дэлгэрүүлж тодорхойлдог. -монгол улсын хамтын нийгэмлэг дэх үйл ажиллагааны чиглэл, түүнд харгалзах агуулгын тайлбарыг гадаад бодлогын үзэл баримтлалд тулгуурлан тодорхойлдог.
Монгол улсын гадаад харилцааны хэлбэрийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -гадаад харилцааны хэлбэрийг нэрлэдэг. (улс төр, эдийн засгийн...)	Тодорхойлохдоо: -гадаад харилцааны хэлбэрийг нэрлэж, жишээ гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -гадаад харилцааны хэлбэрүүд, тэдгээрийн онцлогийг гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -гадаад харилцааны хэлбэрүүд, тэдгээрийн онцлогийг тус бүрд нь гаргаж, хэрэгжилтийг тайлбарладаг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. XI АНГИ

2.1. XI АНГИЙН НИЙГЭМ СУДЛАЛ ХИЧЭЭЛЭЭР СУРАГЧИЙН ХҮРЭХ СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН

Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт	Суралцахуйн үр дүн
Мэдлэг, ойлголт	Сурагч нийгмийг танин мэдэх арга, аргачлал ашиглан нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгмийн судалгаа, нийгмийн бүтэц, тотвортой тал, нийгмийн өөрчлөлт), соёл (соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байгууллагууд, соёлын өөрчлөлт, монголчуудын соёл ба соёлын даяаршил), эрх зүй (хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа) эдийн засаг (төрийн эдийн засгийн бодлого, төрийн эдийн засгийн гадаад бодлого), улс төр (улс төрийн үйл явц, улс төрийн институт), олон улсын харилцаа (Монгол Улс ба ОУХ-ы улс бус оролцогч, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын гадаад харилцааны “зөөлөн хүчний” бодлого)-ы тулгуур ойлголтуудыг тодорхойлж, онолын гол үзэл баримтлалыг тайлбарлаж, нийгмийн ухааны хэлээр бичиж, илтгэж чаддаг болно.
Чадвар	Сурагч баримт, жишээ, тохиолдлыг шинжлэх явцдаа нийгмийн бодит байдлыг танин мэдэж, нийгмийн ухааны хэлээр бичиж, харилцаж чаддаг болно. Сурагч тоон болон чанарын судалгааны энгийн арга, аргачлал ашиглан нийгмийн амьдралтай холбоотой мэдээлэлд боловсруулалт хийж, үр дүнг нь тайлбарлаж чаддаг болно. Сурагч нийгмийн амьдралтай холбоотой асуулт, асуудал дэвшүүлж шийдвэрлэх явцдаа нийгмийн үзэгдэл, үйл явцад дүн шинжилгээ хийж, үнэлэлт, дүгнэлт өгч чаддаг болно.
Хандлага	Сурагч нийгмийн үзэгдэл, үйл явцыг сонирхож, судлах хүсэл эрмэлзэлээ илэрхийлж чаддаг болно. Сурагч нийгмийн бодит байдал, үйлдэл, тэдгээрийн мөн чанар, тулгамдсан асуудалд бодитой, олон өнцгөөс хандаж, шийдвэрлэх арга зам, хувилбарын талаар санал дэвшүүлж чаддаг болно. Сурагч нийгмийн хөгжил, дэвшилд оролцох оролцооны боломж, идэвх зүтгэл, үнэт зүйлс, хандлагаа эсээгээр илэрхийлж чаддаг болно.

2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ, СУРАЛЦАХУЙН ҮР ДҮН, ШАЛГУУР, ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

2.2.1. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 1. НИЙГЭМ, НИЙГМИЙН ХАРИЛЦАА

(Нийгмийн судалгаа, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн өөрчлөлт)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
1	11.1а. Нийгмийн талаарх тоон болон чанарлаг мэдээлэл цуглуулахыг мэдэж, тодорхой сэдэвт судалгаанд ашиглах 11.1б. Нийгмийн талаарх өгөгдөлд статистикийн болон чанарлаг судалгааны аргачлалаар дүн шинжилгээ хийх, хүснэгт, график, бүдүүвч, зураглалаар нэгтгэн илэрхийлэх 11.1в. Нийгмийн талаарх баримтуудын тайлбар бичих 11.1г. Нийгмийн үзэгдэл, үйл явцад шинжлэх ухаанч болон олон өнцгөөр хандаж байгаагаа аман, бичгэн хэлбэрээр нотлон харуулах 11.2а. Нийгмийн давхраажилтын талаарх онолын тайлбаруудад тулгуурлан, нийгэмд өөрийн эзлэх байр суурь, түүнийг өөрчлөх суваг, боломжийг тодорхойлох 11.2б. Монголын нийгмийн давхраажилтад холбогдох асуудлыг түүхчлэн судлах, холбогдох мэдээлэлд статистикийн болон чанарын шинжилгээ, дүгнэлт хийх 11.2в. Нийгмийн категориуд (угсаатан, жендэр г.м)-ын талаар эх сурвалжийг судлан, тоон болон чанарын шинжилгээ хийн, тогтсон үзлийн талаарх нотлох, няцаах үндэслэгээг дэвшүүлэх 11.2г. Өөрт болон бусдад тохиолдсон тэгш бус байдалд холбогдох асуудлыг шүүмжлэлт хандлагаар тодорхойлж, асуудлыг хэрхэн шийдэх тухай тодорхой саналаа нотлох 11.3а. Нийгмийн өөрчлөлтийн тухай онолын тайлбаруудын батлах, няцаах үндэслэлийг баримт түшиглэн дэвшүүлэх 11.3б. Эх сурвалжийг судлан, нийгмийн өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлийг тодруулан, эрэмбэлэх, өөрийн үзэл бодлын үндэслэлийг хамгаалах 11.3в. Эх сурвалжийг судалж, нийгмийн хэв маяг тус бүрт илрэх онцлог хийгээд нийтлэг талыг тодруулан, шалгууруудын талаар санал дэвшүүлэх 11.3г. Нийгмийн өөрчлөлт нь хувийн амьдралд хэрхэн нөлөөлөхийг ойлгож, хувийн амьдрал хийгээд нийгмийн дэвшлийн төлөөх өөрийн оролцооны боломж, хувилбаруудыг дэвшүүлэх	Нийгэм, нийгмийн харилцаа (нийгмийн судалгаа, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн өөрчлөлт)	Сурагч нийгмийн талаарх мэдээлэл цуглуулах, өгөгдөлд статистикийн болон чанарлаг судалгааны аргачлал ашиглан нийгмийн үзэгдэл, үйл явцад шинжлэх ухаанч нотолгоо гарган тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч нийгмийн давхраажилтын талаарх онол, тайлбар, түүхийг баримт, эх сурвалжид тулгуурлан ойлголтуудыг тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч нийгмийн өөрчлөлтийн тухай онол болон өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлийг тайлбарлан, хувь хүний амьдралд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлж, нийгмийн хөгжил, дэвшлийн төлөөх өөрийн оролцооны боломжийг дэвшүүлж чаддаг болно.

НИЙГЭМ, НИЙГМИЙН ХАРИЛЦАА

(Нийгмийн судалгаа, нийгмийн бүтэц, тогтвортой тал, нийгмийн өөрчлөлт

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч нийгмийн талаарх мэдээлэл цуглуулах, өгөгдөлд, статистикийн болон чанарлаг судалгааны аргачлал ашиглан нийгмийн үзэгдэл, үйл явцад шинжлэх ухаанч нотолгоо гарган тайлбарлаж чаддаг болно.	Нийгмийн талаарх мэдээллийн өгөгдлийг дүрслэн, дүн шинжилгээ хийдэг.
		Нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг шинжлэх ухаанч нотолгоо, баталгаа гарган тайлбарладаг.
2	Сурагч нийгмийн давхраажилтын талаарх онол, тайлбар, түүхийг баримт, эх сурвалжид тулгуурлан ойлголтуудыг тодорхойлж чаддаг болно.	Нийгмийн давхраажилтын талаарх онол, тайлбарыг ашиглан хувь хүн нийгэмд эзлэх байр сууриа өөрчлөх арга замыг танилцуулдаг.
		Монголын нийгмийн давхраажилтын түүхэн үеүдийг баримт, эх сурвалжид тулгуурлан тайлбарладаг.
3	Сурагч нийгмийн өөрчлөлтийн тухай онол болон өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлийг тайлбарлан, хувь хүний амьдралд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлж, нийгмийн хөгжил, дэвшлийн төлөөх өөрийн оролцооны боломжийг дэвшүүлж чаддаг болно.	Нийгмийн өөрчлөлтийн тухай онол болон өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.
		Нийгмийн өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг талаар үнэлэлт, дүгнэлт өгдөг.
		Нийгмийн хөгжил, дэвшилд оролцох боломжийн талаар саналаа илэрхийлдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Нийгмийн талаарх мэдээллийн өгөгдлийг дүрслэн, дүн шинжилгээ хийдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -нийгмийн талаарх өгөгдсөн мэдээллийг дүрслэх, дүн шинжилгээ хийх аргыг нэрлэдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -нийгмийн талаарх өгөгдсөн мэдээллийг хүснэгт, график, бүдүүвч, зураглалаар харуулахыг оролддог. -судалгааны үр дүнд тодорхой аргачлалаар шинжилгээ хийхийг оролддог. (моод, дундаж....гэх мэт)	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -нийгмийн талаарх сонгосон сэдвийн дагуу судалгааны мэдээллийг хүснэгт, график, бүдүүвч, зураглалаар харуулдаг. -судалгааны үр дүнд тодорхой аргачлалаар шинжилгээ хийдэг. (моод, дундаж....гэх мэт)	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -нийгмийн талаарх сонгосон сэдвийн дагуу цуглуулсан судалгааны мэдээлэлдээ тохируулан хүснэгт, график, бүдүүвч, зураглалыг оновчтой сонгон хэрэглэж тайлбарладаг. -судалгааны мэдээллийн үр дүнд тодорхой аргачлалаар оновчтой шинжилгээ хийж, үр дүнг тайлбарладаг. (моод, дундаж....гэх мэт)
Нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг шинжлэх ухаанч нотолгоо, гарган тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг өөрийн үгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг тайлбарлахдаа онол, тайлбар ашиглахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг онол, тайлбар, оновчтой дүрслэл, бодит шинжилгээ, нотолгоонд үндэслэн тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн үзэгдэл, үйл явц, судалгааны өгөгдлийг тодорхой онол, тохирох тайлбар, оновчтой дүрслэл, бодит шинжилгээ, нотолгоонд үндэслэн дэлгэрүүлэн тайлбар хийдэг.

Нийгмийн давхраажилтын талаарх онол, тайлбарыг ашиглан хувь хүн нийгэмд эзлэх байр сууриа өөрчлөх арга замыг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -нийгмийн давхраажилтын онол, хэмжигдэхүүн, хэв маягаас нэрлэдэг.	Танилцуулахдаа: -нийгмийн давхраажилтын онол, хэмжигдэхүүн, хэв маягийг нэрлэж, тайлбар хийдэг. -нийгмийн давхраажилтын байр суурийн шилжих хөдөлгөөний жишээ ашиглан хувь хүн өөрийн нийгэм, эдийн засгийн байр сууриа дээшлүүлэх боломжийг нэрлэдэг.	Танилцуулахдаа: -нийгмийн давхраажилтын онол, хэмжигдэхүүн, хэв маяг, шилжих хөдөлгөөнийг нэрлэж, тайлбар хийдэг. -нийгмийн давхраажилтын байр суурийн шилжих хөдөлгөөний жишээ ашиглан хувь хүн өөрийн нийгэм, эдийн засгийн байр сууриа дээшлүүлэх боломжийг илэрхийлдэг. -хувь хүний нийгэм, эдийн засгийн байр сууриа дээшлүүлэх боломж нь боловсрол, хөдөлмөр гэх мэт арга зам болохыг илэрхийлдэг.	Танилцуулахдаа: -нийгмийн давхраажилтын онол, хэмжигдэхүүн, хэв маяг, шилжих хөдөлгөөнийг нэрлэж, тайлбар хийдэг. -нийгмийн давхраажилт дахь байр суурийг тодорхойлдог. -нийгмийн давхраажилтын байр суурийн шилжих хөдөлгөөний жишээ ашиглан хувь хүн өөрийн нийгэм, эдийн засгийн байр сууриа дээшлүүлэх ямар боломжууд байгааг оновчтойгоор илэрхийлдэг. -хувь хүний нийгэм, эдийн засгийн байр сууриа дээшлүүлэх боломж нь боловсрол, хөдөлмөр гэх мэт арга зам болохыг нотолдог.
Монголын нийгмийн давхраажилтын түүхэн үеүдийг баримт, эх сурвалжид тулгуурлан тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -түүхэн үеүдийн монгол улсын нийгмийн давхраажилтыг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -түүхэн үеүдийн монгол улсын нийгмийн давхраажилт тус бүрийн онцлогийн талаар өнгөц тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -түүхэн үеүдийн монгол улсын нийгмийн давхраажилтыг баримт, эх сурвалжид үндэслэн тус бүрийн онцлогийн талаар тайлбар хийдэг. -судлаачдын судалгааны үр дүнгээс өнөөгийн монголын нийгмийн давхраажилтад тулгамдаж буй асуудлыг оновчтой тодорхойлдог.	Тайлбарлахдаа: -түүхэн үеүдийн монгол улсын нийгмийн давхраажилтыг баримт, эх сурвалжид үндэслэн тус бүрийн онцлогийн талаар оновчтой тайлбар хийж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -судлаачдын судалгааны үр дүнгээс өнөөгийн монголын нийгмийн давхраажилтад тулгамдаж буй асуудлыг оновчтой тодорхойлж, шийдвэрлэх арга замыг санал болгодог.

Нийгмийн өөрчлөлтийн тухай онол болон өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онол, өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсээс нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онол, өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тус бүрд нь нэрлэж, тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онол, өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тус бүрд нь нэрлэж, тайлбар хийдэг. -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онолуудын нийтлэг ба ялгаатай талуудыг хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онол, өөрчлөлтөд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тус бүрд нь нэрлэж, дэлгэрэнгүй тайлбар хийдэг. -нийгмийн өөрчлөлтийг тайлбарлах онолын нийтлэг ба ялгаатай талыг жишээ татан оновчтой хэлдэг.
Нийгмийн өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг талаар үнэлэлт, дүгнэлт өгдөг.	Үнэлж, дүгнэхдээ: -нийгмийн аливаа өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг талаар өөрийн бодлоо хэлдэг.	Үнэлж, дүгнэхдээ: -нийгмийн аливаа өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд нөлөөлдөг болохыг жишээ баримтаар нотолдог.	Үнэлж, дүгнэхдээ: -нийгмийн аливаа өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг болохыг онолын үүднээс тайлбарладаг. -жишээ, тохиолдолд тулгуурлан нийгмийн өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг болох талаар байр сууриа илэрхийлдэг.	Үнэлж, дүгнэхдээ: -нийгмийн аливаа өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг болохыг онолын үүднээс тайлбарлаж, жишээ, баримтаар нотолдог. -жишээ, тохиолдолд тулгуурлан нийгмийн өөрчлөлт нь хувь хүний амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг болох талаар үнэлгээ, дүгнэлт өгдөг.
Нийгмийн хөгжил, дэвшилд оролцох боломжийн талаар саналаа илэрхийлдэг.	Илэрхийлэхдээ: -нийгмийн хөгжил, дэвшлийг өөрийн үгээр тодорхойлдог.	Илэрхийлэхдээ: -нийгмийн хөгжил, дэвшлийг тодорхойлж, түүнд иргэн хүн хувь нэмрээ оруулах зарим арга замыг нэрлэдэг.	Илэрхийлэхдээ: -нийгмийн хөгжил, дэвшлийг тодорхойлж, түүнд иргэн хүн хувь нэмрээ оруулах зарим арга замыг нэрлэдэг. -нийгмийн хөгжил, дэвшилд иргэн хүн хувь нэмрээ оруулахын ач холбогдол, шалтгааныг тайлбарладаг.	Илэрхийлэхдээ: -нийгмийн хөгжил, дэвшлийг тодорхойлж, түүнд иргэн хүн хувь нэмрээ оруулах арга замыг нэрлэдэг. -нийгмийн хөгжил, дэвшилд иргэн хүн хувь нэмрээ оруулахын ач холбогдол, шалтгааныг тайлбарладаг. -нийгмийн хөгжил, дэвшлийн төлөөх өөрийн оролцооны хувилбарыг дэвшүүлдэг.

2.2.2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 2. СОЁЛ

(Соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байгууллагууд, соёлын өөрчлөлт, монголчуудын соёл ба соёлын даяаршил)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
2	11.4а. Соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байгууллагуудын үйл ажиллагаа, чиг үүрэг, харилцан хамаарлын талаар судалж мэдэх 11.4б. Соёлын үйлдвэрлэлийн ДНБ-д оруулж буй хувь нэмрийг тооцоолох, цаашид хөгжүүлэх санал, хувилбарыг дэвшүүлэх 11.4в. Хүрээлэн буй орчноос соёлд хамаарах асуудлыг тодорхойлох, уг асуудлыг шийдэх хувилбаруудыг бүтээх, үнэлэлт өгөх, өөрийн хувь нэмрийг оруулах 11.5а. Жишээ, тохиолдлыг судлах замаар соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдлын талаар тайлбарлах 11.5б. Хүмүүсийн харилцаа, хандлага хэрхэн өөрчлөгддөгийг түүхэн харьцуулалт, тоон болон чанарын судалгааны аргаар судлан тодорхойлох 11.5в. Орчин үеийн соёлын өөрчлөлтөд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг жишээ баримтаар нотлон тайлбарлах 11.6а. Мэдээлэл, баримт, эх сурвалжийг ашиглан монголчуудын соёл ба соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөг тайлбарлах 11.6б. Эх орон, эх дэлхийг хайрлан хамгаалах, бусдын соёлыг хүндэтгэх, амьдралын зохистой зан үйлд суралцах талаар санаа дэвшүүлэх	Соёл (соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байгууллагууд, соёлын өөрчлөлт, монголчуудын соёл ба соёлын даяаршил)	Сурагч соёлын үйлдвэрлэлийн тодорхой жишээ, тоон үзүүлэлтүүдэд үндэслэн соёлын үйлдвэрлэлийн үйл явцад оролцогчдын үйл ажиллагаа, чиг үүрэг, харилцан хамаарал, ДНБ-д оруулж буй хувь нэмрийг тооцоолж, цаашид хөгжүүлэх арга зам, хувилбарыг дэвшүүлж чаддаг болно.
			Сурагч соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэргийг тодорхой жишээ баримтад үндэслэн тодорхойлж тэдгээрт нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч эх сурвалжид тулгуурлан монголчуудын соёл, соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөг тайлбарлан соёлын даяаршлын үндэсний соёлд үзүүлж буй нөлөөг тодорхойлж чаддаг болно.

СОЁЛ

(Соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээний байгууллагууд, соёлын өөрчлөлт, монголчуудын соёл ба соёлын даяаршил)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
11	Соёлын үйлдвэрлэлийн тодорхой жишээ, тоон үзүүлэлтэд үндэслэн соёлын үйлдвэрлэлийн үйл явцад оролцогчдын үйл ажиллагаа, чиг үүрэг, харилцан хамаарал, ДНБ-д оруулж буй хувь нэмрийг тооцоолж, цаашид хөгжүүлэх арга зам, хувилбарыг дэвшүүлж чаддаг болно.	Соёлын үйлдвэрлэл, түүнийг бүтээхэд оролцдог хувь хүн, байгууллагуудын үйл ажиллагаа, чиг үүрэг, харилцан хамаарлыг тайлбарладаг.
		Соёлын үйлдвэрлэлийн ДНБ-д оруулах хувь нэмрийг тооцоолж, цаашид хөгжүүлэх арга зам, хувилбарыг дэвшүүлдэг.
22	Сурагч соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэргийг тодорхой жишээ баримтад үндэслэн тодорхойлж тэдгээрт нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тайлбарлаж чаддаг болно.	Соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэргийг тодорхойлдог.
		Соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдолд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.
33	Сурагч эх сурвалжид тулгуурлан монголчуудын соёл, соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөг тайлбарлан соёлын даяаршил түүний үндэсний соёлд үзүүлж буй нөлөөг тодорхойлж чаддаг болно.	Монголчуудын уламжлалт соёл, зан заншлын өвөрмөц байдлыг тодорхойлдог.
		Соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөний тухай ойлголт, түүний үндэсний соёлд үзүүлэх нөлөөг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Соёлын үйлдвэрлэл, түүнийг бүтээхэд оролцдог хувь хүн, байгууллагын үйл ажиллагаа, чиг үүрэг, харилцан хамаарлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын үйлдвэрлэлийн жишээнээс нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын үйлдвэрлэлийг бүтээхэд оролцож буй хувь хүн болон албан байгууллагаас нэрлэдэг. -тэдгээрийн үйл ажиллагааны талаар тайлбар хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын үйлдвэрлэлийг бүтээхэд оролцдог хувь хүн, байгууллагуудын үйл ажиллагааны талаар тайлбар хийдэг. -тэдгээрийн чиг үүргийг тодорхойлдог.	Тайлбарлахдаа: -соёлын үйлдвэрлэлийн жишээнд тулгуурлан, түүнийг бүтээхэд оролцдог хувь хүн, байгууллагын үйл ажиллагаа, чиг үүргийг тодорхойлдог. -тэдгээрийн харилцан хамаарал уялдаа холбоог танилцуулдаг.
Соёлын үйлдвэрлэлийн ДНБ-д оруулах хувь нэмрийг тооцоолж, цаашид хөгжүүлэх арга зам, хувилбарыг дэвшүүлдэг.	Дэвшүүлэхдээ: -соёлын үйлдвэрлэл улс орны эдийн засагт хэрхэн нөлөөлдөг болохыг өнгөц тайлбарладаг.	Дэвшүүлэхдээ: -соёлын үйлдвэрлэл улс орны эдийн засагт хэрхэн нөлөөлдөг болохыг жишээ татан тайлбарладаг. -соёлын үйлдвэрлэлийн ДНБ-д оруулах хувь нэмрийг тооцох оролдлого хийдэг.	Дэвшүүлэхдээ: -соёлын үйлдвэрлэлд хамаарах тодорхой жишээ, тоон үзүүлэлтүүдэд үндэслэж, ДНБ-д оруулах хувь нэмрийг тооцоолдог.	Дэвшүүлэхдээ: -соёлын үйлдвэрлэлд хамаарах тоон үзүүлэлтүүдэд үндэслэж, ДНБ-д оруулах хувь нэмрийг тооцоолж, цаашид хөгжүүлэх арга зам, хувилбарыг дэвшүүлдэг.
Соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэргийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэрэг ойлголтоос зарим нэгийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэрэг ойлголтыг тус бүрд нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэрэг ойлголтыг тус бүрд нь тодорхойлж, ялгааг нь тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол зэрэг ойлголтын нийтлэг болон ялгаатай талуудыг тодорхойлж, жишээгээр дэлгэрүүлэн оновчтой тайлбарладаг.
Соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдолд нөлөөлж буй хүчин зүйсийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдолд нөлөөлж буй хүчин зүйлсээс зарим нэгийг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдлыг өнгөц тодорхойлдог. -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдол нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдлыг тодорхойлдог. -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдолд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тус бүрт нь оноож, жишээгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдлыг оновчтой тодорхойлдог. -соёлын өөрчлөлт, харилцан хамаарал, хожимдолд нөлөөлж буй хүчин зүйл, түүнээс урган гарах үр дагаврыг тодорхойлдог.

Монголчуудын уламжлалт соёл зан заншлын өвөрмөц байдлыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -монголчуудын уламжлалт соёл, зан заншлын өвөрмөц байдлын талаар олж мэдсэн зүйлсээ давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -монголчуудын уламжлалт соёл зан заншлын өвөрмөц байдал, түүний үндсэн шинжээс хэд хэдийг нэрлэж тайлбар хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -монголчуудын уламжлалт соёл зан заншлын өвөрмөц байдал, түүний үндсэн шинжийг нэрлэж, тохирох тайлбарыг хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -монголчуудын уламжлалт соёл зан заншлын өвөрмөц байдал, түүний үндсэн шинжийг нэрлэж тохирох тайлбаруудыг оновчтой хийдэг. -үндэсний уламжлалт соёл, зан заншлаа эрхэмлэн дээдэлж, хайрлан хамгаалж, өвлөн авч явахын чухлыг хэлдэг.
Соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөний тухай ойлголт, түүний үндэсний соёлд үзүүлэх нөлөөг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөний тухай ойлголтын талаар олж мэдсэн зүйлсээ давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөөний тухай ойлголтыг нэрлэж, тайлбар хэлдэг. -соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөө нь үндэсний соёлд хэрхэн нөлөөлдөг тухай тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын даяаршил, эрх чөлөөний тухай ойлголтыг тодорхойлж, тэдгээрт тохирох тайлбаруудыг хэлдэг. -соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөө нь үндэсний соёлд хэрхэн нөлөөлдөг болохыг тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -соёлын даяаршил, эрх чөлөөний тухай ойлголтуудыг оновчтой тодорхойлж, тохирох тайлбарыг жишээ татан хэлдэг. -соёлын даяаршил, соёлын эрх чөлөө нь үндэсний соёлд хэрхэн нөлөөлдөг тухай оновчтой тайлбар хийж, тохирох жишээ, баримтыг хэлдэг.

2.2.3. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 3. ЭРХ ЗҮЙ

(Хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
3	11.7а. Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний болон олон улсын механизмыг судлан, хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх, эрх зөрчигдсөн тохиолдолд өөртөө болон бусдад хэрхэн туслах тухай арга хэлбэрийг тодорхойлох	Эрх зүй (хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)	Сурагч үндсэн хуульд ёс, эрх зүйд захирагдах ёсонд үндэслэн хүний эрхийг хангаж, хамгаалах, хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх арга замыг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.7б. Үндсэн хуульд ёс болон эрх зүйд захирагдах ёсны харилцан хамаарлын талаар судалж мэдэх, өөрийн байр суурийг илэрхийлэх		Сурагч бодит жишээ, тохиолдлыг шинжлэн салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, оюуны өмчийн эрх зүй)-н тулгуур ойлголтыг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.8. Иргэний эрх зүйн харилцаа		Сурагч баримт, тохиолдол шинжлэх замаар эрх зүйн харилцаанд оролцох, эрх зүйн маргааны ялгааг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.8а. Тохиолдол шинжлэх замаар эдийн ба эдийн бус баялагийн эрх болон үүргийн ялгааг тайлбарлах		
	11.8б. Өмчлөх бүрэн эрхийн агуулгыг тохиолдол шинжлэн тодорхойлох		
	11.8в. Оюуны өмчийн эрх зүйн зохицуулалтыг танин мэдэж, бусдын оюуны өмчид хүндэтгэлтэй хандахын ач холбогдлыг тодорхойлох		
	11.8г. Иргэний эрх зүйн ойлголт гэм хор болон эрүүгийн эрх зүйн ойлголт гэмт хэргийн ялгааг тохиолдол шинжлэн тайлбарлах		
	11.9. Иргэн ба төрийн харилцаа		
	11.9а. Эрх зөрчигдсөн тохиолдолд хууль, шүүхийн байгууллагад өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гаргахад суралцах		
	11.9б. Тохиолдол шинжлэн судлах замаар иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны ялгааг тодорхойлж, эрх зөрчигдсөн тохиолдолд эрхээ хамгаалан эрх зүйн харилцаанд оролцох		

ЭРХ ЗҮЙ

(Хүний эрх ба үндсэн хууль, иргэний эрх зүйн харилцаа, иргэн ба төрийн харилцаа)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч үндсэн хуульд ёс, эрх зүйд захирагдах ёсонд үндэслэн хүний эрхийг хамгаалах, хангах, хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх арга замыг тодорхойлж чаддаг болно.	Үндсэн хуульд ёс, эрх зүйд захирагдах ёсонд үндэслэн хүний эрхийг хангах, хамгаалахын чухлыг тайлбарладаг.
		Хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх арга замыг эрх зүйн үүднээс дэвшүүлдэг.
2	Сурагч бодит жишээ, тохиолдлыг шинжлэн салбар эрх зүй (иргэний эрх зүй, оюуны өмчийн эрх зүй)-н тулгуур ойлголтыг тодорхойлж чаддаг болно.	Салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтыг тодорхойлдог.
		Салбар эрх зүйд тохирох жишээ, тохиолдлыг эрх зүйн үндэслэлтэйгээр тайлбарладаг.
3	Сурагч баримт, тохиолдол шинжлэх замаар эрх зүйн харилцаанд оролцох, эрх зүйн маргааны ялгааг тодорхойлж чаддаг болно.	Эрх зүйн харилцаанд оролцох өөрийн боломжийг үнэлж, эрхээ хамгаалах нөхцлүүдийг тодорхойлдог.
		Тохиолдол шинжлэн судлах замаар иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны ялгааг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Үндсэн хуульт ёс, хуульд захирагдах ёсыг мэдэж түүнд үндэслэн хүний эрхийг хангах, хамгаалахын чухлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах шаардлага, хамгаалах арга хэрэгслээс цөөнийг нэрлэдэг. -хуульд захирагдах ёс, үндсэн хуульт ёсны үзэл санааг өнгөц тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах, хамгаалах үйл хэргээс нэрлэж, тэдгээрт эрх зүйн үүднээс тайлбар хийхийг оролддог. -хуульд захирагдах ёс, үндсэн хуульт ёсны хамаарлыг тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -хүний эрхийг хангах, хамгаалах үйл хэргүүдийг нэрлэж, тэдгээрт эрх зүйн үүднээс тохирох тайлбарыг хийдэг. -хуульд захирагдах ёс, үндсэн хуульт ёсны хамаарлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -хуульд захирагдах ёс, үндсэн хуульт ёс нь хүний эрх, эрх чөлөөг хангаж, хамгаалахад чиглэдэг болохыг нотолж тайлбарладаг. -хуульд захирагдах ёс, үндсэн хуульт ёсны хамаарлыг оновчтой тайлбарладаг.
Хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх арга замыг эрх зүйн үүднээс дэвшүүлдэг.	Дэвшүүлэхдээ: -өгөгдсөн тохиолдлоос хүний эрх зөрчигдөж болзошгүй болон зөрчигдөж байгаа нөхцөл байдлыг олж тогтоодог. -хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх ямар нэг аргыг санал болгох оролдлого хийдэг.	Дэвшүүлэхдээ: -өгөгдсөн тохиолдлоос хүний эрх зөрчигдөж болзошгүй болон зөрчигдөж байгаа нөхцөл байдлыг олж тогтоон, зохих тайлбар хийдэг. -хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх ямар нэг аргыг санал болгодог.	Дэвшүүлэхдээ: -өгөгдсөн тохиолдлоос хүний эрх зөрчигдөж болзошгүй болон зөрчигдөж байгаа нөхцөл байдлыг олж тогтоон, тохирох оновчтой тайлбар хийдэг. -хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх биелүүлж болохуйц арга замыг санал болгодог.	Дэвшүүлэхдээ: -өгөгдсөн тохиолдлоос хүний эрх зөрчигдөж болзошгүй болон зөрчигдөж байгаа нөхцөл байдлыг олж тогтоон, эрх зүйн үүднээс дэлгэрэнгүй тайлбар хийдэг. -хүний эрхийн зөрчлөөс сэргийлэх эрх зүйн үндэстэй, тохирох аргыг санал болгодог.
Салбар эрх зүйн (иргэний эрх зүй, оюуны өмчийн эрх зүй) тулгуур ойлголтыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтоос нэрлэдэг. -хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг ойлголтыг тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтыг Нэрлэж, бүрэн бус ч үндсэн агуулгыг нь тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтыг тодорхойлж, үндсэн агуулгыг нь илрэхүйцээр тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтыг бүрэн тодорхойлж, үндсэн агуулгыг нь оновчтой тайлбарладаг. -салбар эрх зүйн тулгуур ойлголтуудыг амьдралын жишээ тохиолдолд суурилан тайлбар хийдэг.

Салбар эрх зүйд тохирох жишээ, тохиолдлыг эрх зүйн үндэслэлтэйгээр тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол нь эрх зүйн ямар салбарт хамаарах тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ тохиолдлыг эрх зүйн аль салбарт хамаатай болохыг оноон хэлдэг. -тухайн жишээ, тохиолдолд хамаарах эрх зүйн ойлголтыг нэрлэж, тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдлыг эрх зүйн ямар салбарт хамаарахыг зөв оноож, тухайн салбар эрх зүйн ойлголтоор тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -жишээ, тохиолдлыг салбар эрх зүйн ойлголт, зарчимд тулгуурлан эрх зүйн нөхцөл, үндэслэлийг зөв тайлбарладаг.
Эрх зүйн харилцаанд оролцох өөрийн боломжийг үнэлж, эрхээ хамгаалах нөхцөлүүдийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд эрх зүйн ямар үйлдэл (өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гэх мэт) хийж болохыг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд эрх зүйн ямар үйлдэл (өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гэх мэт) хийж болохыг нэрлэж, тухайн нөхцөлд тохирох үйлдлийг оновчтой сонгодог.	Тодорхойлохдоо: -эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд эрх зүйн ямар үйлдэл (өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гэх мэт) хийж болохыг нэрлэж, тухайн нөхцөлд тохирох үйлдлийг оновчтой сонгож, үндэслэлээ хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд эрх зүйн ямар үйлдэл (өргөдөл, гомдол, нэхэмжлэл гэх мэт) хийж болохыг нэрлэж, тухайн нөхцөлд тохирох үйлдлийг оновчтой сонгон, загварын дагуу бичдэг.
Тохиолдол шинжлэн судлах замаар иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны ялгааг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол дахь зөрчил, маргаан нь иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны алинд хамаарах тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол дахь зөрчил, маргаан нь иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны алинд хамаарах болохыг оноон хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -өгөгдсөн жишээ, тохиолдол дахь зөрчил, маргаан нь иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны алинд хамаарах болохыг зөв оноон хэлж, үндэслэлийг тайлбарладаг.	Тодорхойлохдоо: -жишээ, тохиолдол дахь зөрчил, маргаан нь иргэний, захиргааны, эрүүгийн хэрэг маргааны алинд хамаарахыг эрх зүйн ойлголтод тулгуурлан үндэслэлийг зөв тайлбарладаг.

2.2.4. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 4. ЭДИЙН ЗАСАГ

(Төрийн эдийн засгийн бодлого, төрийн эдийн засгийн гадаад бодлого)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
4	11.10. Төрийн эдийн засгийн бодлого	Эдийн засаг (төрийн эдийн засгийн бодлого, төрийн эдийн засгийн гадаад бодлого)	Сурагч эдийн засгийг зохицуулдаг арга механизм(төсөв, татвар, мөнгө, зээлийн хүү г.м)-уудыг ашиглан төрөөс хэрэгжүүлдэг эдийн бодлого, түүний ач холбогдлыг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.10а. Эх сурвалжийг судлан, төрөөс эдийн засгийг зохицуулах арга механизм, ач холбогдлыг тоочин бичих		Сурагч бодит жишээ, тоон мэдээллийг шинжлэн гадаад худалдаа, гадаад худалдааны бодлого, гадаадын хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол, үр дагаврыг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.10б. Төрийн эдийн засгийн бодлогын баримт мэдээлэлд үндэслэн, үндэсний эдийн засгаа хөгжүүлэх хувилбарыг дэвшүүлэх		Сурагч бодит тоон өгөгдөл ашиглан эдийн засгийн өсөлтийг тооцож, эдийн засгийн хөгжлийн талаарх ойлголтоо эсээгээр илэрхийлж чаддаг болно.
	11.10в. Төрийн эдийн засгийн ач холбогдлыг тодорхойлж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх саналын үндэслэлийг тодорхойлох		
	11.11. Төрийн эдийн засгийн гадаад бодлого		
	11.11а. Эх сурвалжийг судлан, төрийн эдийн засгийн гадаад бодлогыг тодорхойлох		
	11.11б. Гадаад худалдааны төрөл, онцлог, ач холбогдлын талаар өгөгдөл, баримтыг шинжлэн байр сууриа илэрхийлэх		
	11.11в. Эх сурвалжийг ашиглан, үндэсний эдийн засгийн хөгжил дэх өөрийн хандлагаа эсээгээр илэрхийлэх		

ЭДИЙН ЗАСАГ

(Төрийн эдийн засгийн бодлого, төрийн эдийн засгийн гадаад бодлого)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч эдийн засгийг зохицуулдаг арга механизм(төсөв, татвар, мөнгө, зээлийн хүү г.м)-уудыг ашиглан төрөөс хэрэгжүүлдэг эдийн бодлого, түүний ач холбогдлыг тодорхойлж чаддаг болно.	Төрийн сангийн болон мөнгө зээлийн бодлого, түүнийг хэрэгжүүлэх арга механизмыг тодорхойлдог.
		Төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын эдийн засгийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.
2	Сурагч бодит жишээ, тоон мэдээллийг шинжлэн гадаад худалдаа, гадаад худалдааны бодлого, гадаадын хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол, үр дагаврыг тодорхойлж чаддаг болно.	Гадаад худалдаа, гадаад худалдааны бодлого, тэдгээрийг илэрхийлэх ойлголт, тоон үзүүлэлтийг тайлбарладаг
		Гадаадын хөрөнгө оруулалт, түүний төрөл, ач холбогдол, үр дагаврыг тодорхойлдог.
3	Сурагч бодит тоон өгөгдөл ашиглан эдийн засгийн өсөлтийг тооцож, эдийн засгийн хөгжлийн талаарх ойлголтоо эсээгээр илэрхийлж чаддаг болно.	Тоон өгөгдөлд суурилан эдийн засгийн өсөлтийг тооцоолдог.
		Эдийн засгийн хөгжлийн тухай ойлголтоо эсээгээр илэрхийлдэг.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Төрийн сангийн болон мөнгө зээлийн бодлого, түүнийг хэрэгжүүлэх арга механизмыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -төрөөс эдийн засгийг ямар бодлогоор зохицуулдаг болохыг нэрлэдэг. -төрөөс эдийн засгийг зохицуулдаг арга механизм (татвар, улсын хүү г.м)-ын талаар олж сонссон наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -эдийн засгийн уналт, хямрал, инфляци нь хүмүүст хүндээр тусдаг учраас үүний эсрэг үйлчлэл үзүүлэхийн тулд төр макро эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлдэг болох учир шалтгааныг тайлбарлахыг оролддог. Сангийн ба мөнгө, зээлийн бодлого, тэдгээрийн арга хэрэгсэл, хүрэх үр дүнг тус бүрд нь нэрлэж, тодорхойлолтыг нь өнгөц хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -эдийн засгийн уналт, хямрал, инфляци нь хүмүүст хүндээр тусдаг учраас үүний эсрэг үйлчлэл үзүүлэхийн тулд төр макро эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлдэг болох учир шалтгааныг тайлбарладаг. -сангийн ба мөнгө, зээлийн бодлого, тэдгээрийн арга хэрэгсэл, хүрэх үр дүнг тус бүрд нь нэрлэж, тохирох тодорхойлолтыг хэлдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын ялгааг гаргадаг.	Тодорхойлохдоо: -эдийн засгийн уналт, хямрал, инфляци нь хүмүүст хүндээр тусдаг учраас үүний эсрэг үйлчлэл үзүүлэхийн тулд төр макро эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлдэг болох тухай учир шалтгааныг оновчтой гаргадаг. -сангийн ба мөнгө, зээлийн бодлого, тэдгээрийн арга хэрэгсэл, хүрэх үр дүнг тус бүрд нь нэрлэж, тохирох тодорхойлолтыг бүрэн зөв, оновчтой хэлдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын арга хэрэгсэл, хүрэх үр дүн, тэдгээрийн ялгааг бүдүүвчээр илэрхийлж, харьцуулалт хийн, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.
Төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын эдийн засгийн ач холбогдлыг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -эдийн засгийн бодлогын тухай Нийгмийн орчин тойрноосоо олж сонссон наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын ач холбогдлын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн санал бодлоо илэрхийлэхийг оролддог. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлого нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдөг тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын ач холбогдол, эдийн засагт үзүүлдэг үр нөлөөний тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тохирох тодорхой тайлбар хэлдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлого нь хүмүүсийн амьдралд ямар нөлөө үзүүлдэг тухай тохирох тайлбарыг хэлдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын давуу ба сул талыг тодорхойлж хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын ач холбогдол, эдийн засагт үзүүлдэг үр нөлөөний тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүрэн зөв, оновчтой тайлбарыг хэлдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлого нь хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөө үзүүлдэг талаар жишээ, баримтаар нотлон оновчтой тайлбарыг хийдэг. -төрийн сангийн болон мөнгө, зээлийн бодлогын давуу ба сул талыг тодорхойлж, бодит жишээгээр дэлгэрүүлдэг.

Гадаад худалдаа, гадаад худалдааны бодлого, тэдгээрийг илэрхийлэх ойлголт, тоон үзүүлэлтийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -гадаад худалдаа нь улс орны эдийн засгийн хөгжилд нөлөөлдөг гэдгийг л давтан хэлдэг. -улс орны эдийн засгийг хэмжих үзүүлэлтүүд болохыг хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -гадаад худалдаа нь ямар ач холбогдолтой болох тухай өөрийн үгээр тайлбарладаг. Гадаад -гадаад худалдааг зохицуулдаг бодлого, тэдгээрийг тус бүрд нь өнгөц тайлбарладаг. -гадаад худалдааны (нийт бараа эргэлт, гадаад худалдааны тэнцэл г.м) талаарх зарим статистик тоон мэдээллийг тооцоолж, тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Тайлбарлахдаа: -гадаад худалдаа нь ямар ач холбогдолтой болох тухай тохирох тайлбарыг оновчтой хийдэг. -гадаад худалдааг зохицуулдаг бодлогуудыг нэрлэж, төрөл тус брийн онцлогийн талаар тохирох тайлбарыг хийдэг. -гадаад худалдааны (нийт бараа эргэлт, гадаад худалдааны тэнцэл г.м) талаарх зарим статистик тоон мэдээллийг тооцоолж, гарсан үр дүнг нь тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -гадаад худалдаа нь ямар ач холбогдол хийгээд түүний эерэг, сөрөг талыг тодорхойлж, санал бодлоо оновчтой илэрхийлдэг. -гадаад худалдааг зохицуулдаг бодлогыг нэрлэж, төрөл тус брийн онцлогийн талаар тохирох тайлбарыг хийж, улс орнуудын жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -гадаад худалдааны (нийт бараа эргэлт, гадаад худалдааны тэнцэл г.м) талаарх зарим статистик тоон мэдээллийг тооцоолж, гарсан үр дүнг нь тайлбарладаг. -бодит тоон мэдээлэлд боловсруулалт хийж, гадаад худалдаа нь улс орны эдийн засгийн хөгжлийг тодорхойлох чухал үзүүлэлт болохыг нотолдог. -гадаад худалдаанд үүсдэг хүндрэл, тэдгээрээс улс орнууд өөрийгөө хэрхэн хамгаалах арга замыг тайлбарладаг.
Гадаадын хөрөнгө оруулалт, түүний төрөл, ач холбогдол, үр дагаврыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж сонссон, цээжилсэн наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -гадаадын хөрөнгө оруулалт гэж юу болох тухай тодорхойлолтыг хэлдэг. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол, үр дагаврыг тодорхойлохыг оролддог. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын төрөл, тэдгээрийн онцлогийг өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -гадаадын хөрөнгө оруулалт гэж юу болох тухай оновчтой тодорхойлолтыг хэлдэг. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол, үр тодорхойлдог. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын төрөл, тэдгээрийн онцлогийг жишээ татан тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -гадаадын хөрөнгө оруулалт гэж юу болох тухай үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийн шилжих хөдөлгөөнтэй холбон оновчтой тодорхойлолтыг хэлдэг. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол, үр тодорхойлж, улс орнуудын жишээн дээр харьцуулалт хийж дүгнэлт гаргадаг. -гадаадын хөрөнгө оруулалтын төрөл, тэдгээрийн онцлог, тус бүрийн ялгааг жишээ татан тодорхойлдог.

Тоон өгөгдөлд суурилан эдийн засгийн өсөлтийг тооцоолдог.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн зааврын дагуу тоон үйлдэл хийдэг.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн ДНБ-ий тоон өгөгдөл дээр тооцоолол хийдэг.	Тооцоолохдоо: -өгөгдсөн ДНБ-ий тоон өгөгдөл дээр тооцоолол хийж, өсөлт ба бууралтыг гаргадаг.	Тооцоолохдоо: -ДНБ-ий тоон өгөгдөл дээр динамик шинжилгээ хийж, өсөлт ба бууралтыг тооцож, дүгнэлт гаргадаг.
Эдийн засгийн хөгжлийн тухай ойлголтоо эсээгээр илэрхийлдэг.	Эсээгээр илэрхийлэхдээ: -эдийн засгийн хөгжлийг тодорхойлох зарим үзүүлэлтийг нэрлэн бичдэг. -эдийн засгийн хөгжил гэж юу болох, түүнд нөлөөлөгч хүчин зүйлсийг тодорхойлохыг оролддог. -эсээ бичихэд тавигддаг наад захын цөөхөн шаардлагыг л хангадаг.	Эсээгээр илэрхийлэхдээ: -эдийн засгийн хөгжлийг хэрхэн тодорхойлдог болохыг бичдэг. -улс орнуудыг эдийн засгийн хөгжлөөр нь ямар үзүүлэлтэд суурилан хэрхэн ангилдаг болохыг жишээгээр тайлбарлахыг оролддог. -эдийн засгийн хөгжил гэж юу болохыг өнгөц тодорхолдог. -эсээ бичихэд тавигддаг шаардлагыг талаас дээш хувийг нь хангасан.	Эсээгээр илэрхийлэхдээ: -эдийн засгийн хөгжил гэж юу болох, түүнийг хэрхэн бий болгодог тухай тодорхойлон бичдэг. -улс орнуудыг эдийн засгийн хөгжлөөр нь хэрхэн ангилдаг тухай сурах бичиг, болон бусад эх сурвалжаас олж авсан авсан мэдээлэл дээрээ суурилан жишээгээр тайлбарладаг. -эдийн засгийн хөгжил гэсэн ойлголтыг тогтвортой хөгжилтэй холбон оновчтой тодорхойлдог. -эсээ бичихэд тавигддаг шаардлагын дийлэнхийг нь хангадаг.	Эсээгээр илэрхийлэхдээ: -эдийн засгийн хөгжил гэж юу болох, түүнийг хэрхэн бий болгодог тухай улс орнуудын жишээн дээр оновчтой тодорхойлон бичдэг. -улс орнуудыг эдийн засгийн хөгжлөөр нь хэрхэн ангилдаг тухай сурах бичиг, болон бусад эх сурвалжаас олж авсан авсан мэдээлэл дээрээ суурилан жишээгээр тайлбарладаг. -эдийн засгийн хөгжил нь иргэдийн амьдралдтай хэрхэн холбогддог болохыг оновчтой тайлбарладаг. -эдийн засгаа хөгжүүлэх талаар оновчтой санал гаргадаг. -эдийн засгийн хөгжил гэж юу болохыг оновчтой тодорхойлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -эсээ бичихэд тавигддаг шаардлагыг бүрэн хангадаг.

2.2.5. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 5. УЛС ТӨР

(Улс төрийн үйл явц, улс төрийн институт)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
5	11.12. Улс төрийн үйл явц 11.12а. Иргэний нийгэм түүний мөн чанар, үндсэн шинжийн тухай судлан өөрийн үүрэг, оролцоог тодорхойлох 11.12б. Сонгууль, сонгуулийн үндсэн зарчим, сонгуулийн системийн тухай эх сурвалжид үндэслэн тодорхойлж, улс төрийн ухамсартай сонголт хийх ач холбогдлыг шүүн тунгаах 11.12в. Орчин үеийн нийгэм, улс төрийн үйл явцад нөлөөлж буй хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн нөлөөг бодит жишээгээр хэлэлцэн, дүгнэлт хийх 11.13. Улс төрийн институт 11.13а. Улс төрийн систем, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг монголын улс төрийн систем, түүний шийдвэр гаргах үйл явцад тулгуурлан тодорхойлох 11.13б. Улс төрийн институтууд болох парламент, улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийг үйл ажиллагаа, чиг үүргээр нь ангилан, холбоо хамаарлыг задлан шинжлэх, дүгнэх	Улс төр (улс төрийн үйл явц, улс төрийн институт)	Сурагч нийгмийн амьдралд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл хэрхэн нөлөөлж буйг тодруулах замаар иргэний нийгэм, түүний мөн чанар, үндсэн шинжийг тодорхойлж чаддаг болно.
			Сурагч сонгуулийн талаарх жишээ, баримтад дүн шинжилгээ хийх замаар сонгууль, сонгуулийн тогтолцоо, зарчмын тухай тайлбарлаж чаддаг болно.
			Сурагч улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүргийн танилцуулан улс төрийн систем, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн хэсгийг тодорхойлж чаддаг болно.

УЛС ТӨР

(Улс төрийн үйл явц, улс төрийн институт)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч нийгмийн амьдралд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл хэрхэн нөлөөлж буйг тодруулах замаар иргэний нийгэм, түүний мөн чанар, үндсэн шинжийг тодорхойлж чаддаг болно.	Нийгмийг амьдралд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзүүлж буй нөлөөг тодорхойлдог.
		Иргэний нийгэм, түүний үндсэн шинжийг тодорхойлдог.
2	Сурагч сонгуулийн талаарх жишээ, баримтуудад дүн шинжилгээ хийх замаар сонгууль, сонгуулийн тогтолцоо, зарчмын тухай тайлбарлаж чаддаг болно.	Сонгуулийн дүн, жишээ баримтуудад шинжилгээ хийдэг.
		Сонгууль, сонгуулийн тогтолцоо, зарчмын тухай тайлбарладаг.
3	Сурагч улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүргийн танилцуулан улс төрийн систем, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг тодорхойлж чаддаг болно.	Улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, онцлог шинжийг тайлбарладаг.
		Улс төрийн систем, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн хэсгийг тодорхойлдог.

Шалгуур тус бүрийн гүйцэтгэлийн түвшин

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Нийгмийг амьдралд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзүүлж буй нөлөөг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдийг нэрлэдэг. -хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн яхүмүүсийн амьдралд үзүүлдэг нөлөөг тодорхойлохыг оролддог.	Тодорхойлохдоо: -хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, түүний зарим гүйцэтгэх үүргийг нэрлэж, тодорхойлолтыг хэлдэг. -хэвлэл мэдээлэл нь нийгмийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдгийг өнгөц тодорхойлдог. -сошиал медиа гэж юу болохыг хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, түүний ач холбогдол, үр нөлөө, ардчилсан нийгэмд гүйцэтгэх үүргийг тус бүрд нь нэрлэж, тохирох тодорхойлолтыг өгдөг. -хэвлэл мэдээлэл нь нийгмийн амьдралд хэрхэн нөлөөлдгийг тодорхойлдог. -сошиал медиа гэж юу болох, хүмүүсийн амьдралд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар тайлбар хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, түүний ач холбогдол, үр нөлөө, ардчилсан нийгэмд гүйцэтгэх үүргийг тус бүрд нь нэрлэж, тохирох тодорхойлолтыг өгдөг. -нийгмийн амьдралд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзүүлж буй нөлөөг үндэслэл гарган оновчтой гаргадаг. -хэвлэл мэдээлэл нь яагаад “дөрөвдөгч засаглал” болох тухай оновчтой тайлбар хэлдэг. -өгөгдсөн жишээ тохиолдолд суурилан хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөө нь хэрхэн хэрэгждэг тухай эргэцүүлж, дүгнэлт гаргадаг.
Иргэний нийгэм, түүний үндсэн шинжийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -иргэний нийгмийн талаар олж мэдсэн зүйлс дээрээ суурилан давтан хэлдэг. -иргэний нийгэм гэж юу болохыг тодорхойлох оролдлого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -иргэний нийгэм гэж юу болох, түүний үндсэн шинжүүдээс хэд хэдийг нэрлэж тайлбар хэлдэг. -иргэний нийгэм гэж юу болох тухай өнгөц тодорхойлолт хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -иргэний нийгэм, түүний үндсэн шинжийг нэрлэж тохирох тайлбаруудыг хэлдэг. -иргэний нийгэм нь ардчиллыг илтгэх чухал үзүүлэлт болохыг нотолдог. -өгөгдсөн жишээ, тохиолдлуудыг шинжилж иргэний нийгмийн талаарх тайлбар хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -иргэний нийгэм, түүний үндсэн шинжийг нэрлэж тохирох тайлбаруудыг оновчтой хэлдэг. -монгол улсын үндсэн хуулинд иргэний нийгмийн үзэл санаа хэрхэн тусгалаа олсон тухай нотлон хэлдэг. -өгөгдсөн жишээ, тохиолдлуудыг шинжилж иргэний нийгмийн талаар эргэцүүлэл, дүгнэлт хийдэг.
Сонгуулийн дүн, жишээ баримтуудад шинжилгээ хийдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -сонгуультай холбоотой дүн мэдээ, жишээ баримтад байгаа асуулт болон тоон мэдээллийг давтан хэлдэг. -өгөгдсөн мэдээлэлд үндэслэн зааврын дагуу дүн шинжилгээ хийхийг оролддог.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -сонгуультай холбоотой дүн мэдээ, жишээ баримтад байгаа мэдээллийг тайлбарладаг. -өгөгдсөн мэдээлэлд үндэслэн санал бодлоо өнгөц илэрхийлдэг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -тохирох арга, аргачлал ашиглан сонгуультай холбоотой дүн мэдээ, жишээ баримтад байгаа мэдээлэлд боловсруулалт хийн тайлбарладаг. -өгөгдсөн мэдээлэлд тулгуурлан зохих үнэлгээ өгдөг.	Дүн шинжилгээ хийхдээ: -тохирох арга, аргачлал ашиглан сонгуультай холбоотой дүн мэдээ, жишээ баримтад боловсруулалт хийж, оновчтой тайлбарладаг. -өгөгдсөн мэдээллийг үнэлэхдээ сурах бичиг болон бусад эх сурвалж ашигладаг. -судалгааны мэдээлэлд суурилан дүгнэлт гаргахдаа хэд хэдэн эх сурвалжаас мэдээлэл авч хооронд нь холбон шинжилгээ хийдэг.

Сонгууль, сонгуулийн тогтолцоо, зарчмын тухай тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -сонгуулийн тухай нийгмийн орчин тойрноосоо олж сонссон наад захын мэдээллийг давтан хэлдэг. -сонгуулийн тогтолцоо гэж юу болох тухай тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -сонгууль түүний зарчмын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн санал бодлоо илэрхийлэхийг оролддог. -сонгуулийн тогтолцооны тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -сонгууль түүний зарчмын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тохирох тодорхой тайлбар хэлдэг. -сонгуулийн тогтолцооны тухай тохирох тайлбарыг хэлж, давуу ба сул талыг гаргадаг.	Тайлбарлахдаа: -сонгууль түүний зарчмын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүрэн зөв, оновчтой тайлбарыг хэлдэг. -сонгуулийн тогтолцооны тухай жишээ татан оновчтой тайлбарлаж, давуу ба сул талыг харьцуулан дүгнэлт хийдэг. -улс төрийн ухамсартай сонголт хийх талаар өөрийн санал бодлоо илэрхийлдэг.
Улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, онцлог шинжийг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -улс төрийн нам, сонирхлын бүлэг гэсэн улс төрийн институтуудын тухай олж сонссон наад захын мэдээллийг хэлдэг. -улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүргийг тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -улс төрийн нам, сонирхлын бүлэг гэсэн улс төрийн институтуудын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдээлэлдээ үндэслэн өөрийн санал бодлоо илэрхийлэхийг оролддог. -улс төрийн нам, сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүргийн тухай өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -улс төрийн нам, сонирхлын бүлэг гэсэн улс төрийн институтуудын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн тохирох тодорхой тайлбар хэлдэг. -сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүрэг ангиллын тухай тохирох тайлбарыг хэлдэг. -улс төрийн намын үйл ажиллагаа, гүйцэтгэх үүрэг, намын тогтолцооны талаар тохирох тайлбарыг хэлдэг.	Тайлбарлахдаа: -улс төрийн нам, сонирхлын бүлэг гэсэн улс төрийн институтуудын тухай сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүрэн зөв, оновчтой тайлбарыг хэлдэг. -сонирхлын бүлгийн үйл ажиллагаа, чиг үүрэг ангиллын тухай тохирох тайлбарыг хэлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -улс төрийн намын үйл ажиллагаа, гүйцэтгэх үүрэг, намын тогтолцооны талаар тохирох тайлбарыг хэлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг. -улс төрийн нам болон сонирхлын бүлгээс юугаараа ялгаатай болохыг тодорхойлж хэлдэг. -намын тогтолцооны давуу ба сул талыг тодорхойлж хэлдэг.
Улс төрийн систем, түүний бүтэц, бүрэлдэхүүн хэсгийг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -улс төрийн систем, түүнийг бүрдүүлэгч дэд системээс заримыг нь нэрлэдэг. -Д.Истон, Г.Алмонд нарын улс төрийн системийн загварын талаар олж уншсан мэдээлэлдээ суурилан тодорхойлох оролдлого хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -улс төрийн системийг бүрдүүлэгч дэд системийг нэрлэж, улс төрийн систем гэж юу болохыг тодорхойлдог. -Д.Истон, Г.Алмонд нарын улс төрийн системийн загварыг бүдүүвчээр илэрхийлж, өнгөц тайлбар хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -улс төрийн системийг бүрдүүлэгч дэд системийг нэрлэж, улс төрийн систем гэж юу болохыг тодорхойлж, жишээ татан тайлбар хэлдэг. -Д.Истон, Г.Алмонд нарын улс төрийн системийн загварыг бүдүүвчээр илэрхийлж, тус бүрд нь тайлбар хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -улс төрийн системийг бүрдүүлэгч дэд системийг нэрлэж, улс төрийн систем гэж юу болохыг оновчтой тодорхойлж, жишээ татан тайлбар хэлдэг. -Д.Истон, Г.Алмонд нарын улс төрийн системийн загварын талаар сурах бичиг болон бусад эх сурвалжаас олж авсан мэдлэгтээ үндэслэн бүдүүвчээр илэрхийлж, тус бүрд нь тайлбар хэлж, жишээгээр дэлгэрүүлдэг.

2.2.6. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГЖ 6. ОЛОН УЛСЫН ХАРИЛЦАА

(Монгол Улс ба ОУХ -ы улс бус оролцогч, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын гадаад харилцааны «зөөлөн хүчний» бодлого)

№	Суралцахуйн зорилт	Үнэлгээний нэгж	Суралцахуйн үр дүн
6	11.14а. Олон улсын харилцааны улс бус оролцогч тус бүрийн үйл ажиллагааны онцлог, уялдаа холбоог тодорхойлж, үзэл бодлоо илэрхийлэх	Олон улсын харилцаа (монгол улс ба ОУХ-ы улс бус оролцогч, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын гадаад харилцааны «зөөлөн хүчний» бодлого)	Сурагч олон улсын харилцааны улс бус оролцогчдын талаарх баримт, эх сурвалжийг судлан онцлог, уялдаа холбоог гаргаж, өөрийн улсад үзүүлэх нөлөөг тодорхойлж чаддаг болно.
	11.14б. Улс бус оролцогчдын талаар жишээ, эх сурвалжийг судлан, өөрийн улсын амьдралд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлж, үнэлэлт өгөх		Сурагч монгол улсын “гуравдагч хөрш” орнуудтай харилцахын ач холбогдлыг тайлбарлаж, нүб, бусад олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагааг танилцуулж чаддаг болно.
	11.15а. Монгол улсын “гуравдагч хөрш”-тэй харилцах, “төвийг сахих” гадаад бодлогын талаар төрөөс батлан гаргасан баримт бичгийг судлан, ач холбогдлыг тодорхойлох		Сурагч монгол улсын “зөөлөн хүч”-ний бодлого, гадаад харилцааны үйл ажиллагааг тайлбарлаж чаддаг болно.
	11.15б. Монгол улс ба НҮБ, бусад олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагааны талаар мэдээлэл цуглуулан, шинжилж, үнэлэлт өгөх		
	11.16а. Монгол улсын “зөөлөн хүч”-ний бодлогын агуулга, чиглэлийг асуудал шийдвэрлэх замаар судлан, тайлбарлах		
	11.16б. Монгол улсын боловсрол, соёл, спорт, хүмүүнлэгийн гадаад харилцааны үйл ажиллагааны талаар эх сурвалжийг судлан, байр сууриа илэрхийлэх		

ОЛОН УЛСЫН ХАРИЛЦАА

(Монгол улс ба ОУХ -ы улс бус оролцогч, монгол улсын олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх оролцоо, монгол улсын гадаад харилцааны «зөөлөн хүчний» бодлого)

№	Суралцахуйн үр дүн	Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур
1	Сурагч олон улсын харилцааны улс бус оролцогчдын талаарх баримт эх сурвалжийг судлан онцлог, уялдаа холбоог гаргаж, өөрийн улсад үзүүлэх нөлөөг тодорхойлж чаддаг болно.	Улс бус оролцогчийн үйл ажиллагааны онцлог, уялдаа холбоог тодорхойлдог.
		Улс бус оролцогчийн манай улсад нөлөөлөх нөлөөг тодорхойлдог.
2	Сурагч монгол улсын “гуравдагч хөрш” орнуудтай харилцахын ач холбогдлыг тайлбарлаж, нүб, бусад олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагааг танилцуулж чаддаг болно.	Монгол улсын “гуравдагч хөрш”-тэй харилцах гадаад бодлогын ач холбогдлыг тодорхойлдог.
		Монгол улс, олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагааг танилцуулдаг.
3	Сурагч монгол улсын “зөөлөн хүч”-ний бодлого, гадаад харилцааны үйл ажиллагааг тайлбарлаж чаддаг болно.	“зөөлөн хүч”-ний гадаад бодлогын онцлог, монгол улсын гадаад харилцааны үйл ажиллагааг тайлбарладаг.

ШАЛГУУР ТУС БҮРИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТҮВШИН

Суралцахуйн үр дүнгийн шалгуур	Гүйцэтгэлийн түвшин			
	I	II	III	IV
Улс бус оролцогчийн үйл ажиллагааны онцлог, уялдаа холбоог тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -улс бус оролцогчийг өөрийн үгээр тодорхойлохыг оролддог. - улс бус оролцогчыг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -улс бус оролцогчийг өөрийн үгээр тодорхойлдог. -улс бус оролцогчийг ангилдаг.	Тодорхойлохдоо: -улс бус оролцогчдыг ангилж, явуулж буй үйл ажиллагааны онцлогийг тодорхойлдог. -улс бус оролцогчдын нийтлэг, ялгаатай талыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -улс бус оролцогчдыг ангилж, явуулж буй үйл ажиллагааны онцлог, нийтлэг, ялгаатай талыг тодорхойлдог. -улс бус оролцогчдын явуулж буй үйл ажиллагаанаас жишээ татан үр дүнг тодорхойлдог.
Улс бус оролцогчийн манай улсад нөлөөллөх нөлөөг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -Монгол Улсын гадаад бодлогын 6 тулгуур чиглэлээс улс бус оролцогчидтой холбогдох зарим чиглэлийг нэрлэдэг.	Тодорхойлохдоо: -Монгол Улсын гадаад бодлогын 6 тулгуур чиглэлээс улс бус оролцогчидтой харилцах чиглэлүүдийг нэрлэж, зохих тайлбар хийдэг.	Тодорхойлохдоо: -Монгол Улсын гадаад бодлогын 6 тулгуур чиглэлээс улс бус оролцогчидтой харилцах чиглэлийг нэрлэж, тэдгээр байгууллагатай харилцах харилцааг тодорхой тайлбарладаг. -манай улсаас улс бус оролцогчидтой харилцахын ач холбогдлыг өнгөц тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -Монгол Улсын гадаад бодлогын 6 тулгуур чиглэлээс улс бус оролцогчидтой харилцах чиглэлийг нэрлэж, тэдгээр байгууллагатай харилцах харилцааг тодорхой жишээгээр оновчтой тайлбарладаг. -манай улсаас улс бус оролцогчидтой харилцахын ач холбогдлыг оновчтой тодорхойлдог. -Монгол Улсын гадаад бодлогод нөлөөлдөг голлох бүс нутгийн байгууллагуудтай харилцах харилцааг тодорхой жишээгээр тайлбарладаг.
Монгол улсын “гуравдагч хөрш”-тэй харилцах гадаад бодлогын ач холбогдлыг тодорхойлдог	Тодорхойлохдоо: -“гуравдагч хөрш”-ийн бодлого гэж юу болохыг өөрийн үгээр хэлдэг.	Тодорхойлохдоо: -“гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь монгол улсын үндэсний аюулгүй байдал, эдийн засгийн хөгжлийг хангах ач холбогдолтой болохыг тодорхойлдог.	Тодорхойлохдоо: -эрх зүйн баримт бичигт тулгуурлан “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь монгол улсын үндэсний аюулгүй байдал, эдийн засгийн хөгжлийг хангахын зэрэгцээ харилцаж буй улс орнуудын ашиг сонирхлыг тэнцвэртэй байлгахад чиглэж байдгийг баримт, нотолгоонд үндэслэн илэрхийлдэг. -“гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын хүрээнд хамтран ажиллаж буй улс орноос жишээ татан хэлдэг.	Тодорхойлохдоо:-эрх зүйн баримт бичигт тулгуурлан “гуравдагч хөрш”-ийн бодлого нь монгол улсын үндэсний аюулгүй байдал, эдийн засгийн хөгжлийг хангахын зэрэгцээ харилцаж буй улс орнуудын ашиг сонирхлыг тэнцвэртэй байлгахад чиглэж байдгийг эх сурвалжид үндэслэн оновчтой илэрхийлдэг. -“гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын хүрээнд хамтран ажиллаж буй улс орнуудын талаарх мэдээллийг төрөлжүүлэн тодорхойлдог.

Монгол улс, олон улсын байгууллагын хамтын ажиллагааг танилцуулдаг.	Танилцуулахдаа: -Монгол Улстай хамтарч ажилладаг зарим олон улсын байгууллагыг нэрлэж, хамтын үйл ажиллагааг нь тайлбарлах оролдлого хийдэг.	Танилцуулахдаа: -Монгол Улстай хамтарч ажилладаг зарим олон улсын байгууллагууд, тэдгээрийн хамтын үйл ажиллагаа, харилцааны чиглэлийг нь тайлбарладаг.	Танилцуулахдаа: -Монгол Улстай хамтарч ажилладаг олон улсын байгууллаг, тэдгээрийн хамтын үйл ажиллагаа, харилцааны чиглэл, оролцоог нь жишээ татан тайлбарладаг. -Монгол улс НҮБ болон бусад олон улсын байгууллагуудтай харилцахын ач холбогдлыг тодорхойлдог.	Танилцуулахдаа: -Монгол Улстай хамтарч ажилладаг олон улсын байгууллага, тэдгээрийн хамтын үйл ажиллагаа, харилцааны чиглэл, оролцоог нь жишээ татан төрөлжүүлж, оновчтой тайлбарладаг. -Монгол Улс НҮБ болон бусад олон улсын байгууллага харилцахын ач холбогдлыг оновчтой тодорхойлдог.
“зөөлөн хүч”-ний гадаад бодлогын онцлог, монгол улсын гадаад харилцааны үйл ажиллагааг тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -“зөөлөн хүч”-ний бодлого болон “хатуу хүч”-ний бодлогыг тодорхойлохыг оролддог. -өгөгдсөн жишээ, баримт нь монгол улсын боловсрол, соёл, спорт, хүмүүнлэгийн гадаад харилцааны үйл ажиллагааны аль чиглэлд хамаарахыг нэрлэдэг.	Тайлбарлахдаа: -“зөөлөн хүч”-ний бодлого болон “хатуу хүч”-ний бодлогыг тодорхойлдог. -улс, орнууд хатуу, зөөлөн хүчний бодлогыг баримталж буй шалтгаан нь тэдний хүч чадавх, нөөцөөс хамаардаг болохыг тодорхойлдог. -өгөгдсөн жишээ, баримт нь монгол улсын боловсрол, соёл, спорт, хүмүүнлэгийн гадаад харилцааны үйл ажиллагааны аль чиглэлд хамаарахыг нэрлэж, зөөлөн хүчний бодлоготой холбон тайлбарлахыг оролддог.	Тайлбарлахдаа: -“зөөлөн хүч”-ний бодлого болон “хатуу хүч”-ний бодлогын ялгааг тодорхойлдог. -Монгол Улсын гадаад бодлогын төвийг сахих, тэнцвэртэй байх тулгуур зарчим нь “зөөлөн хүч”-ний бодлогоор хэрэгждэг болохыг тайлбарладаг. -“зөөлөн хүч”-ний бодлого нь бусад улс орон, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн дунд байр сууриа бэхжүүлэхэд чиглэдэг болохыг тайлбарладаг. -хатуу, зөөлөн хүчний бодлогыг улс орнууд баримтлах нь тэдний хүч чадавх, нөөцөөс хамаардаг болохыг тайлбарладаг. -өгөгдсөн жишээ, баримт нь монгол улсын боловсрол, соёл, спорт, хүмүүнлэгийн гадаад харилцааны үйл ажиллагааны аль чиглэлд хамаарахыг нэрлэж, зөөлөн хүчний бодлоготой холбон тайлбарладаг.	Тайлбарлахдаа: -монгол улсын гадаад бодлогын төвийг сахих, тэнцвэртэй байх тулгуур зарчим нь “зөөлөн хүч”-ний бодлогоор хэрэгждэг болохыг бодит жишээ татан тайлбарладаг. - “зөөлөн хүч”-ний бодлого нь бусад улс орон, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн дунд байр сууриа бэхжүүлэхэд чиглэдэг болохыг жишээ татан оновчтой тайлбарладаг. -хатуу, зөөлөн хүчний бодлогыг улс орнууд баримтлах нь тэдний хүч чадавх, нөөцөөс хамаардаг болохыг жишээ татан оновчтой тайлбарладаг. -өгөгдсөн жишээ, баримт нь монгол улсын боловсрол, соёл, спорт, хүмүүнлэгийн гадаад харилцааны үйл ажиллагааны аль чиглэлд хамаарахыг нэрлэж, зөөлөн хүчний бодлоготой холбон жишээ татан оновчтой тайлбарладаг.

**“ЕБС-ийн Нийгмийн ухаан хичээл, сургалтын үр дүнг үнэлэх шалгуур”-ыг
боловсруулсан ажлын хэсэг:**

Б. Батсүх	Боловсролын үнэлгээний төвийн Үнэлгээ Хөгжүүлэлтийн хэлтэс, ахлах мэргэжилтэн, магистр
А. Баярбаатар	“Шинэ Монгол Харүмафүжи” сургуулийн сургалтын менежер
Д. Пунцагсүрэн	Боловсролын хүрээлэнгийн Сурах бичгийн сектор, ЭША
Т. Ганцогт	“Шинэ Монгол” Технологийн Коллежийн Нийгэм судлалын багш

Хөндлөнгийн шинжээч:

С. Түмэндэлгэр	МУБИС, НХУС, Нийгмийн ухааны тэнхимийн багш, доктор(Ph.D), дэд профессор
----------------	---

Техникийн редактор:

Д.Энхжаргал	Боловсролын үнэлгээний төвийн ахлах мэргэжилтэн, магистр
-------------	--

Хэвлэлийн эх бэлтгэсэн дизайнер:

Э.Сансартуяа	“Хас дизайн пресс” ХХК-ийн дизайнер
Л.Алтансүх	Боловсролын үнэлгээний төвийн ахлах мэргэжилтэн

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ

БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨВ

БОЛОВСРОЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТӨВ

Улаанбаатар хот, Баянзүрх дүүрэг, 6-р хороо
Энхтайваны өргөн чөлөө, Арслантай гүүр
“ОЮУНЫ УНДРАА” группийн байр

Утас: 70119498, 70118485

И-мэйл: info@eecs.mn